

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А

ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Ідзі на лета

Паездкі, паходы, палёты. Старонкі 19—39.

Мсьціслаў

Падарожжа на край.
Старонка 18.

Горадня

Найлепшае ў Беларусі.
Старонка 28.

Хараство

шатляндзкіх лохаў.
Старонка 30.

Карпаты

Праз Гавэрлу пешкі.
Старонка 38.

Экстрым

Праз пушчу з кампасам.
Старонка 32.

Замкі

Будзем сваімі рукамі.
Старонка 27.

Тры фэсты

ля трох замкаў. Старонка 35.

Ляўкі

На купалаўскім беразе
вялікай ракі.
Старонка 35.

Глыбокае

Кінафэст над азёрамі.
Старонка 34.

Раскопкі

над Бярэзінай.
Старонка 35.

У Беларусі

як за мяжой. Старонка 36.

Сакрэты шашлыка

Дзеляцца Лявон Вольскі,
Уладзімер Цэсьлер...
Старонка 37.

камэнтары

Віталь Тарас. Свабода не бывае другаснай..... 4

Валер Булгакаў: «Беларусь будзе незалежнай...»..... 6

Аляксандар Класкоўскі. Зьнішчальнік Пуціна бярэ курс на Беларусь?..... 24

люстра дзён

У фарватэры расейскай палітыкі..... 9

Горацкая ініцыятыва..... 9

Супраць Сяргея Ляшкевіча сьведчыў былы баец Паўлічэнка?..... 9

Аварыя з удзелам машыны з картэжу прэзыдэнта..... 10

Парнуха ў «Контурх»!..... 10

Мілінкевіч сустракаецца з актывам..... 10

Камунія ў Парэччы.....

культура

Час Кузьміна..... 13

Нос Паўла Сапегі..... 23

воля і пятля

Максім, «максімка» і Вікторыя..... 14

Хроніка за 30 траўня — 5 чэрвеня..... 14

літаратура

Зьміцер Панкавец. Мянты..... 40

Андрэй Хадановіч. Гарачая пяцёрка бэрлінскіх навінаў..... 41

левым вокам

Лёлік Ушкін. Экстрым-майданчык..... 25

калі б...

Малюнкі Лёліка Ушкіна..... 47

У нумары

Як рэдактар “Нашай Нівы” рэпрэзэнтаваў Беларусь на Сусьветным газэтным кангрэсе

59-ты Сусьветны газэтный кангрэс і 13-ты Сусьветны форум рэдактараў сёлета прайшлі ў Маскве. Форум сабраў 1700 выдаўцоў і рэдактараў з больш чым ста дзяржаваў. Сярод іх была групка беларускіх газэткаў. Ад нашай краіны давялося выступаць мне. Арганізатары прасілі параўнаць сытуацыю са свабодай слова ў Беларусі й Расеі. Уразіў выступ прамоўцы перада мною. Ім быў Мікалай Сванідзэ, вэтэран расейскага тэлебачаньня і важная асоба ў «Грамадзкай палатце» пры прэзыдэнту Расеі. “Не расейская ўлада вінаватая ў праблемах з свабодай слова, а грамадзтва. Публіка стаміліся ад альтэрнатыўнай інфармацыі, — заявіў ён. — «Грамадзкая палата» хоча дапамагаць рэгіянальным выданьням стаць свабоднымі. Але цяжка знайсці тых, хто хоча быць свабоднымі. Быць залежнымі прасьцей”. Больш за тое, няможна “патрабаваць ад расейцаў звычкі заходняга чалавека да дэмакратычных каштоўнасьцяў”. Сванідзэ адразу запярэчылі расейскія рэгіяналы, тыя самыя, якія нібыта ня хочучь свабоды, сталі расказваць, як яны судзяцца, як дабіваюцца і як іхныя чытачы прагнуць альтэрнатыўных думак.

Я ў сваім выступе гаварыў пра адказнасьць СМІ. Гаварыў пра беларускую незалежную прэсу, як яна выконвае свой прафэсійны абавязак, нягледзячы ні на што. Казаў, што расейскія СМІ зусім не аб’ектыўна асьвятляюць падзеі ў краінах былога СССР. Што для грамадзянскай супольнасьці Беларусі было вялікім шокам тое, як расейская прэса падавала сакавіцкія падзеі. Што свабода ня можа быць “кропкавай”: ня можа быць свабоды ў асьвятленьні адных падзеяў і несвабоды — у асьвятленьні другіх. Калі такое дапускаецца, то зона несвабоды будзе распаўзацца і шырыцца, як мы гэта бачылі на прыкладзе беларускіх дзяржаўных СМІ, казаў я сваім расейскім калегам.

Пасьля я даведаўся, што сыліс выступоўцаў ад Расеі ўзгадняўся з Адміністрацыяй расейскага прэзыдэнта. Гаварылі нават, што прэзыдэнту Сусьветнай асацыяцыі газэтаў Гэйвіну О’Рэйлі таксама давялося карэктаваць свой вітальны выступ у адпаведнасьці з пажадаваньнямі расейскага боку, бо ў адваротным выпадку Уладзімер Пуцін не прыйшоў бы на адкрыцьцё кангрэсу.

У выніку Пуцін зьявіўся ў Вялікі крамлёўскі палац са спазьненьнем на дзьве гадзіны, а Нацыянальны сымфанічны аркестар пад кіраўніцтвам Сьпівакова запаўняў вымушаную паўзу фрагмэнтамі са “Сьпячае красуні”.

Гэта добра перадае атмасфэру, у якой адбываўся форум. З аднаго боку, расейскі бок стараўся ўсяляк прывабіць інвэстараў, пераканаць іх, што ў Расею выгадна ўкладаць грошы. З другога боку — за ўсім гэтым цяжка было схаваць тое, што стан свабоды СМІ ў Расеі далёкі ад ідэальнага.

Пуцін гаварыў, што камэрцыю трэба аддзяліць ад ідэалаў. Г. зн. у Расеі можна рабіць вялікія грошы, але для гэтага варта забыцца на пэўныя прынцыпы. Мала каму сярод удзельнікаў форуму гэта спадабалася.

Дарэчы, найвышэйшая ўзнагарода Сусьветнай арганізацыі газэтаў называецца “Залатое пяро свабоды”. Беларуская асацыяцыя журналістаў атрымлівала яе ў 2003 годзе. А сёлета ляўрэатам стаў іранскі журналіст Акбар Ганджы, які адбыў 6 гадоў у турме за крытыку ўладаў.

Наступны, юбілейны, кангрэс, адбудзецца ў Кейптаўне. Гэты ж усьцешыў тым, што пакліканьня на яго былі сярод іншых і беларускамоўныя газэты. Што нас вызналі за наш прафэсіяналізм. Што мы занялі “свой пачэсны пасада між народамі”.

У беларускім фірмовым цягніку на Маскву цяпер кормяць гарачай вячэрай, цана якой уключана ў кошт квітка. На рэйсах да Варшавы, Кіева ці Берасьця такога няма. Усё беларуская ўлада пнецца ўразіць “старшых братоў”.

А што сама Масква? Яна душная й загазаная, у цэнтры яе яшчэ меней зеляніны, чым раней, дрэвы на вачах гінуць ад выхлапаў. Масква ня робіць уражаньня багацейшае за Менск, затое яна напэўна менш зручная для жыцьця. Але прыемна ўразіла зычлівасьць людзей на вуліцах і ва ўстановах. Асабліва кідаецца ў вочы адкрытасьць і сумленнасьць маладога пакаленьня. Савецкая пахмурасьць, круцельства адыходзяць у мінулае. Здалося, што ў Менску цяпер народ больш азлоблены, а калісьці ж было наадварот. Дачныя дамкі пад Масквой больш дагледжаныя, чым пад Менскам. Не багацейшыя — акуртанейшыя. Пафарбаваныя, абгароджаныя. Спынялася на тым маё вока, бо дэсаветызацыя Расеі адводзіць пагрозу ад Беларусі. Калі маё вока не мылялася, ня ў доўгім часе — можа ўжо праз 10 ці 15 гадоў — мы пабачым, як спсп. Пуцін і Сванідзэ не пазнаюць свайго народу.

Андрэй Дынько

АНАТОЛЬ КЛЯШЧУК

У Беларусі як за мяжой — старонка 36. На фота — Лепель.

Свабода не бывае другаснай

Няма на сёння больш важнай задачы, чым падтрымаць галадоўнікаў. Піша **Віталь Тарас**.

Выказваньні Аляксандра Мілінкевіча падчас нядаўняй паездкі ў Парыж на сэсію Эўраатлантачнай асамблеі ажывілі дыскусію, якая здавалася даўно пахаванай.

Паездка супала з заявамі «Газпрому» аб рэзкім падвышэньні цэнаў на газ для Беларусі з наступнага году, а таксама з чуткамі наконт меркаваных плянаў крамлёўскай адміністрацыі далучыць Беларусь да Расеі. І лідэр беларускай апазыцыі ня мог не рэагаваць на гэтыя заявы і чуткі. Адказваючы на пытаньні замежных журналістаў, Мілінкевіч, у прыватнасьці, сказаў: «Незалежнасьць Беларусі пад пагрозай, і можа так стацца, што барацьба за дэмакратыю будзе другаснай у параўнаньні з барацьбой за існаваньне сваёй краіны». Словы аб «другаснасьці дэмакратыі» стасоўна змаганьня за незалежнасьць многім нагадалі ранейшыя выказваньні лідэраў Беларускага народнага фронту. Такую пазыцыю падзяляюць, без усялякага сумневу, і многія цяперашнія лідэры БНФ. Некаторыя робяць гэта моўчкі. Некаторыя ўслых кажуць, што трэба падтрымаць кіраўніка

дзяржавы ў ягоным імкненьні адстаяць незалежнасьць і сувэрэнітэт Беларусі.

Такім чынам, апазыцыю і кіраўніка, якія маюць агульную стратэгічную мэту, падзяляюць, відавочна, усяго толькі «другасныя пытаньні» кшталту адсутнасьці дэмакратыі й свабоды.

Падобныя выказваньні, а таксама погляды, якія ляжаць у грунце гэтых выказваньняў, маюць даўжэзную гісторыю. Прынамсі, зьявіліся яны ня ўчора і ня заўтра зьнікнуць. Магчыма, увогуле ня варта было адгукацца на гэтыя выказваньні, бо яны закранаюць, насамрэч, пытаньні сьветапогляду. Спрачацца па такіх пытаньнях — толькі марнаваць час.

Але само жыцьцё ўмешваецца ў спрэчку і прапануе адказ. Жыцьцё ў сённяшняй Беларусі не дазваляе сядзець на двух крэслах. З аднаго боку, улады парушаюць законы, правы чалавека ні ў што ня ставяць, адбіраюць у нас свабоду і таму, вядома, яны робяць ня добра. Але, зь іншага боку, — хто ж абароніць нашу незалежнасьць, як ня родная ўлада на чале з найвышэйшым яе кіраўніком, тым больш у сьвятле замежнай пагрозы? Таму — давайце гуртавацца вакол кіраўніка дзяржавы, які адзіны ёсьць гарантам незалежнасьці й сувэрэнітэту. А калі пагроза зьнікне, тады папросім яго правесці справядлівыя й

сумленныя выбары, папросім свабоды слова, папросім вызваліць палітвязьняў, папросім ня зьдзекавацца больш з нас і нашых дзяцей, ня зьдзекавацца зь беларускай мовы і культуры.

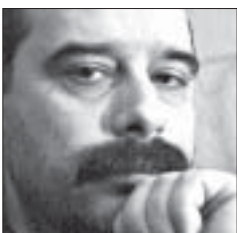
Дык вось дзеці і не дадуць нам утульна сядзець у сваіх крэслах ды разважаць пра гістарычныя ўмовы высьпяваньня дэмакратыі ў адной асобна ўзятай краіне.

Галадоўка маладэфронтаўцаў — юнакоў і дзяўчат — ня можа пакінуць абьякавымі нармальных людзей, якіх бы палітычных поглядаў, якой бы тактыкі й стратэгіі яны ні трымаляся, якую б веру ні вызнавалі. Няма на сёння больш важнай задачы, чым падтрымаць галадоўнікаў, хаця б маральна. Усё астатняе ў параўнаньні з гэтым мусіць адысьці на другі ці нават трэці плян.

І ніхто, ніводзін чалавек, калі ў яго засталася хоць кропля сумленьня, не асьмеліцца сказаць пра гэтых юнакоў і дзяўчат, што яны — не патрыёты, што яны — не за Беларусь. Так, яны не за тую Беларусь, што намалёвана на перадвыбарных плякатах. Яны — за сапраўды свабодную і незалежную, дэмакратычную Беларусь.

У гэтым шэрагу словаў няма больш важных і менш важных. Свабодная — значыць дэмакратычная. Несвабодная — значыць залежная. Залежная ад прыхамаці правадыра, ад страху яго чыноўнікаў, ад баязьлівасьці й прыніжанасьці падначаленых, якія не адчуваюць сябе ня тое што грамадзянамі, а проста сумленнымі людзьмі.

Сваімі паводзінамі, сваёй салідарнасьцю, баронячы сваіх сяброў, якія застаюцца ў засьценках КДБ, яны бароняць права беларусаў

Угаворваць іх спыніць галадоўку — значыць, лічыць галадоўнікаў неразумнымі дзецьмі, няздольнымі ўсьвядоміць цаны сваіх учынкаў.

Юлія ДАРАШКЕВІЧ

15-гадовая Крысьціна Самойлава вытрымала тыдзень галадоўкі.

на ўласную годнасьць. Змагаюцца за нашу і вашу свабоду!

Нядаўна, цягам некалькіх сакавіцкіх дзён, яны прадэманстравалі гэтае права, стоячы на Плошчы, усяму сьвету і сваім суайчыннікам.

Цяпер нам, іхным суайчыннікам, трэба давесьці, што і ў нас ёсьць годнасьць. Што мы не пакінем сваіх дзяцей сам-насам з рэпрэсіўнай дзяржавай, да стварэньня і існаваньня якой, на жаль, мы ўсе маем дачыньне.

Умаўляць іх спыніць галадоўку — значыць лічыць галадоўнікаў неразумнымі дзецьмі, няздольнымі ўсьвядоміць сэнсу і цаны сваіх

учынкаў. Лідэры апазыцыі — той жа Мілінкевіч, Казулін, хоць і не адразу, але зразумелі гэта і выказаліся ў падтрымку галадоўнікаў. Мілінкевіч абяцаў дапамагчы тым, што пра акцыю даведаюцца за мяжой. Але гэтага недастаткова. Трэба, каб пра галадоўку даведаліся і зразумелі яе сэнс як мага больш людзей у Беларусі. Свабода слова ёсьць зусім ня другасным, але кардынальна важным чыннікам вызваленьня. Дзіва што за свабоду трэба змагацца! Важнасьць гэтага чынніка лепей за апазыцыю разумее ўлада, таму й душыць свабоднае слова. Без змаганьня за свабоду слова, за свабоду нашых

дзяцей ніколі ня будзе вольнай Беларусі.

Яна так і будзе называцца не Беларусь, але — Белоруссия.

Адзін свой шанец апазыцыя ўжо ўпусьціла — на Плошчы, патапіўшы сэнс таго, што там адбылося, у бясплённых дыскусіях кшталту: ці назваць свабоду рухам, ці кампаніяй. Ня трэба шукаць вызначэньняў і тлумачэньняў свабоды. Ня трэба яе проціпастаўляць незалежнасьці, забытваючы саміх сябе. Чалавеку, пазбаўленаму фізычнай свабоды, усё гранічна ясна. Ад палітыкаў зараз патрабуюцца канкрэтныя дзеянні ў абарону свабоды. Усё астатняе — другаснае.

Валер Булгакаў: Беларусь будзе незалежнай, а Лукашэнка не дакіруе да свайго канца

Рэдактар часопісу «ARCHE» Валер Булгакаў — пра сённяшнія задачы нацыянальнага руху. Адказы на пытанні чытачоў сайту радыё «Свабода».

— **Сп. Валер, калі адбудуцца перамены ў Беларусі? Што стане іх перадумоваю?**

Валер Булгакаў: Змены ў Беларусі могуць адбыцца ў выніку, па-першае, раптоўнага і поўнага каліпсу беларускай эканомікі, па-другое, вонкавай інтэрвенцыі, па-трэцяе, заўчаснай сьмерці беларускага лідэра, па-чацьвертае, сьведомага волевыяўленьня народу, зольнага адстаяць свой палітычны выбар на вуліцах. Першыя тры магчымасьці я некампэтэнтны разглядаць. Што датычыць чацьвертага варыянту, то ён будзе магчымы адно ў выніку цяжкой і напружанай працы эліты грамадства з усім грамадствам. Гэтая праца мае на мэце стварэньне і пашырэньне вартасьцяў, якія маглі б служыць дасягненьню анульна-нацыянальнага кансэнсусу.

Высокая цана свабоды

— **Паважаны Валер, на тваю думку: што гэта за зьява такая — Лукашэнка і лукашызм. Ці гэта заканамерная зьява, ці не? Тураец Віктар з Францыі:**

В.Б.: Я б сказаў так: пытанні, адкуль пайшоў Лукашэнка і чаму ў нашым грамадстве існуе забарона ператварэньня несьведомых беларусаў у беларускамоўных з разьвітай нацыянальнай сьведомасьцю (апошніх прадкуюць ня школа, войска і дзіцячы сад, а ўнікальны зьбегі акалічнасьцяў), — для мяне асноўныя пытанні беларускай філязофіі. Адказаць на іх немагчыма, калі зьбівацца на прапагандысцкую рыторыку і публіцысцкія штампы.

Лукашэнка ня быў найгоршым кандыдатам падчас прэзыдэнцкіх выбараў 1994 г. Палітыкі падобнага кшталту (як Лё Пэн у Францыі ці Анджэй Лепэр у Польшчы) робяць грамадству сур'ёзную паслугу: яны паказваюць, што з такім гра-

мадствам нешта ня так. Трэба аддаць належнае гэтаму чалавеку: яму хапіла сілы і рапучасьці зрабіць многае з таго, што сядзела ў галовах многіх партыйна-гаспадарчых дзеячаў. Лукашэнка зрабіў тое, што значна больш бяздарна зрабілі б Дубко, Новікаў ці Кебіч. Мяне вельмі песьшыць, што ў выніку зробленага Беларусь, паводле ўзроўню дэмакратычных свабод, апынулася на роўні афрыканскіх краінаў.

Каб скончыць пра Лукашэнку: яго пасьлядоўнасьць і рапучасьць, на мой погляд, бярэ пачатак з таго, што яму давялося зрабіць свой фаўстаўскі выбар: што больш каштоўнае — пільнаваць дух дэмакратычных свабод або «накарміць народ», забясьпечыўшы больш-менш справядлівае разьмеркаваньне дзяржавай наяўных рэсурсаў? Кіраваньне краінай уручную нейкі час сапраўды можа даваць большы эканамічны эфэкт, чым пры дапамозе складанай сыстэмы стрымак і проціваг. Нямногія, здаецца, усьведамляюць, што вынікам прыняцьця Беларусіяй дэмакратычнай мадэлі заходняга тыпу зноў будзе цяжкі эканамічны крызіс, рэзкае раслабленьне грамадства і зьмяншэньне яго дабрабыту. Каб гэта вытрымаць і не скаціцца назад у аўтарытарызм, грамадства павінна праявіць сьведомую волю.

Камфортней, чым у імперыі

— **Шаноўны сп. Булгакаў, адньваючы дасягненьні Лукашэнкі, Вы маеце даволі адрозныя меркаваньні ў параўнаньні з астатнімі незалежнымі аўтарамі. Ці не маглі б Вы патлумачыць, які пазытыўны ўплыў на сёньняшні дзень зрабіў урад Лукашэнкі на незалежную Беларусь? І хто можа стаць наступным прэзыдэнтам Беларусі? Пётра Давідзюк, Канада.**

В.Б.: Лукашэнка сваёй палітыкай зруйнаваў адзін з асноватворных мітаў каляніяльнага мысьленьня пра Беларусь: маўляў, Беларусь такая бедная і ўбогая, што, не ўваходзячы ў склад Расеі, яна ня можа выжыць. Цяпер узровень жыцьця ў Беларусі нічым ня горшы, як у Расеі, а якасьць жыцьця па шэрагу паказнікаў нават лепшая.

Пры Лукашэнку існуюць нацыянальныя пашпарты, армія, суды, міліцыя, пасьольствы і іншыя інстытуты, якія фармуюць нацыянальную ідэнтыфікацыю. Нарэшце, пры Лукашэнку ў масавай сьведомасьці адбыўся крэн у бок незалежнасьці. Калі цяпер правесці свабодныя выбары, сілы, якія выступалі за аб'яднаньне з Расеяй, наўрад ці набралі б многа галасоў.

Адным словам, лукашэнкаўскі эпізод беларускай гісторыі паказаў, што жыць у невялікай краіне, геаграфічна разьмешчанай у Эўропе, ня менш, а можа нават больш камфортна, чым у вялікай імперыі.

На зьмену Лукашэнку прыйдзе Кебіч

Калі выбары наступнага прэзыдэнта Беларусі адбудуцца ў выніку натуральнай эвалюцыі цяперашняга рэжыму, а ня нейкіх вонкавых катаклізмаў, на зьмену Лукашэнку прыйдзе новы Кебіч ці Дземянцей, інакш кажучы, чалавек з вышэйшых эшалёнаў улады.

Трэба сказаць, што Лукашэнка адмыслова аслабляе намэнклятурную эліту (у ёй не павінна быць ніякіх яму канкурэнтаў). Таму яго намэнклятурны пераемнік наўрад ці будзе моцным палітыкам, здольным гнуць сваю лінію нягледзячы на ні што. Калі ў 2001-м пасья выбараў няўзнак сеў Леанід Калугін, эліце быў дадзены сыгнал, што канкураваць у публічнай прасторы зь дзейным прэзыдэнтам — злачынства. Сёлета такіх зухаў ужо не было. Значыць, сярод цяперашняга кіраўніцтва краіны няма моцных публічных палітыкаў (апрача аднаго, добра ўсім вядомага), і сыстэма ўлады зможа перамагаць грамадзянскую супольнасьць толькі пры дапамозе адміністрацыйнага рэсурсу. А пры больш-менш справядлівай палітычнай канкурэнцыі ён не заўжды працуе.

Зыходзячы з гэтай лёгікі, шанец для дэмакратычнай трансфармацыі Беларусі зьявіцца толькі тады, калі гэты Лукашэнкаў пераемнік акажацца дастаткова бяздарным, каб выклікаць глыбокую сацыяльную напружанасьць і праіграць пасья генэральную бітву за ўладу.

ЮЛІА ДАРАШКЕВІЧ

Валер Булгакаў.

Я не баюся закрыцця

— Вітаньне, Валер, ці мог бы ты распавесці пра пляны «ARCHE» на будучыню? Як, у якім накірунку ты бачыш яго магчымае разьвіццё? Што будзе рабіць, калі будзе прынята рашэнне аб забароне друку і распаўсюду? Ігар (Горадня).

В.Б.: Плян на будучыню — утрымаць цяперашнюю штотомесячную рэгулярнасьць выхаду, прыцягнуць новых аўтараў у часопіс і супрацоўнікаў у наш калектыў.

«ARCHE» ў сваім цяперашнім выглядзе цяпер дасягнуў амаль верхавіны сваіх магчымасцяў. Паляпшаць можна найперш якасьць тэкстаў і дызайн самога выданьня.

Хачу сказаць, што паводле маіх інтуіцыяў, нас наўрад ці зачыняць да наступных прэзыдэнцкіх выбараў. А калі зачыняць, гэта будзе дыягназ для сёньняшняга рэжыму, стратэгічную небяспеку для

якога, як выявіцца, уяўляюць выданьні з накладам, меншым за 1000 асобнікаў.

Я не баюся закрыцця «ARCHE» — яго пэрсанал знойдзе сябе ў аналітыцы, літаратуры, палітыцы, навуцы ці дзе-небудзь яшчэ.

Дзяржаўнасьць бяз нацыі

— Вітаю, Валер. Няма лепшага інтэлектуальнага адпачынку, чым самотны вечар, добрая гарбата і часопіс «ARCHE»... Дзякую. Скажыце, ці, на Вашую думку, шмат супольнага паміж нацыяналізмам XIX ст. у Эўропе і нацыяналізмам XXI ст. у Беларусі? Калі нашае нацыянальнае адраджэньне прывядзе да стварэньня нацыянальнай дзяржаўнасьці? Na shledanou, Наста.

В.Б.: Парадокс нашай сытуацыі ў тым, што беларусы атрымалі дзяржаўнасьць, але ня здолелі пабудаваць нацыі. Эўрапейскія нацыяналізмы, пра якія вы піша-

це, стартвалі на рубяжы XVIII і XIX ст., беларускі — амаль на сто гадоў пазьней. Пытаньне, ці здолеюць беларусы пабудаваць сваю нацыю, застаецца адкрытым. Адказ на яго залежыць у тым ліку ад нашай энэргіі і ахвярнасьці.

Культурны апартэйд

— Прывітаньне, Валер! Ці справядлівым будзе пэверджаньне, што сучасная Рэспубліка Беларусь ёсьць у большай ступені ўвасабленьнем праекту Лукі Саланевіча, а не братоў Луцкевічаў? І другое: чаму рэанімацыя «заходнерусізму», якая адбываецца сёньня, амаль не суправаджаецца вяртаньнем «героеў» гэнае пльні ў сучасны ідэалігічны кантэкст? Дзякуй. Сяргей Балахонаў.

В.Б.: Иван Саланевіч ня марыў пра незалежную Беларусь і ня меў такога праекту. Ён марыў пра тое, каб яна хутчэй задушпылася ў братніх абдоймах Расеі.

Браты Луцкевічы знайшлі ў сабе мужнасьць заявіць перад асноўнымі актормі міжнароднай палітыкі, што Беларусь хоча быць незалежнай краінай. Сучасная Рэспубліка Беларусь паявілася на палітычных мапах сьвету не ў апошнюю чаргу дзякуючы гэтаму высілку волі.

Што да другога пытаньня, то сучасны рэжым аднавіў не «заходнерусізм», а грувацкую сыстэму культурнага апартэіду і моўнай дыскрымінацыі, якая склалася ў краіне пачынаючы з 30-х г. XX в. «Заходнерусізм» узьнік тады, калі беларускага нацыяналізму яшчэ не існавала, і ўвогуле адмаўляў беларускай мове ў праве на існаваньне. Цяперашні рэжым гэтага ня робіць. Ён разьдзяляе беларускі сьвет на «чорную», архаічную культурную прастору сельскай мясцовасьці, дзе правадное радзье, мясцовая прэса і нават дзе-нідзе школы працуюць на беларускай мове, і «белую», цывілізаваную культурную прастору гораду, дзе ўсё мае быць па-расейску. Чытайце Цьвікевіча.

Сустрэча з Лукашэнкам немагчымая

— Валер, на Вашую думку, наколькі прывід «аншлюсу» наганяе нацыяналістычныя настроі ў беларускім грамадстве? Асабліва цікавыя ў гэтым пляне настроі кіруючай эліты. Ну, а калі такія настроі заўважаюцца, дык якія магчымасьці «сустрэчы» нацыяналістаў — культурных адраджэнцаў і нацыяналістаў-дзяржаўнікаў (нагадаю, што да гэтых апошніх Вы залічваеце і Лукашэнку)? Як Вы бачыце

Валер Булгакаў: Беларусь будзе незалежнай, а Лукашэнка не дакіруе да свайго канца

Працяг са старонкі 7.

будучыню і перспэктывы дэмакратычнай кааліцыі? Магчымым ролю ў гэтым Казуліна? Апошнім часам Вам прыходзілася выступаць з крытыкай расейскамоўных лібэраляў у абароне «нацыянальнага праекту». Але Вам даводзілася выступаць таксама з крытыкай некаторых вэрсіяў беларускага нацыяналізму. А калі б у гіпатэтычным парламэнце Вам прыйшлося б выбіраць паміж расейскамоўнымі лібэралямі і, скажам, пазьнякоўскім БНФам, каму б Вы аддалі перавагу? Дзякуй. Пятро Рудкоўскі.

В.Б.: Мая ацэнка Лукашэнка як нацыяналіста была памылковай. Насамрэч, трывалае непрыняцце нацыянальных вартасцяў, асабліва нэўратычнае выпячэнне ім беларускай мовы за межы публічнай прасторы, паказвае, што яго палітычная пазыцыя больш архаічная і кансерватыўная. Найбліжэйшы аналяг сучаснай Беларусі ў эўрапейскай палітычнай прасторы — гэта абсалютысцкія манархіі, якія перажылі крах на кантынанце цягам XVIII, XIX і XX ст.

Апрача ўплыву каляніяльнай спадчыны, нацыя (нацыянальныя вартасці, перш за ўсё мова) не прымаецца Лукашэнка таму, што яна выступае дзейснай альтэрнатывай для ідэнтыфікацыі грамадзян, альтэрнатыўным полюсам грамадзкай ляляльнасці. Падабна абсалютысцкім манархам, Лукашэнка патрабуе ад народу пакланення і ідэнтыфікацыі з дзяржавай, г.зн. з матэрыяльным выражэннем свайго праўлення (і тым самым з самім сабой) коштам аслаблення або прафанацыі ўсіх альтэрнатыўных цэнтраў ідэнтыфікацыі. Інакш кажучы, у Беларусі, паводле лёгкіх ўлады, народ існуе для таго, каб узмацняць уладу, якая блякуе лобія значныя магчымасці нацыянальнага развіцця. У эўрапейскіх грамадзтвах, наадварот, дзяржава — усяго толькі інструмент нацыянальнага развіцця. У Эўропе цяпер бадай ужо няма народаў, якія, як у Беларусі, фармуюцца механічным аб'яднаннем насельніцтва зверху: там існуюць нацыі, чальцы якіх валодаюць устойлівым кансэнсусам што да нацыянальных вартасцяў.

Таму сустрэча нацыяналістаў з Лукашэнкам немагчымая. Гэты чалавек заслужыў, каб з ім гаварылі ягонай мовай і дзейнічалі ў дачыненні да яго ягонымі ж мэтамі.

Крытычная ўмова посьпеху дэмакратычнай

тычнай кааліцыі ў Беларусі — апора на рэсурсы беларускага бізнэсу і адмова ад папулісцкай рыторыкі, заснаванай на абяцаннях павышэння дабрабыту. Як на мяне, 19 сакавіка на плошчы было б мала народу, калі б кандыдатам замест Мілінкевіча быў бесхрыбетны лібэральны папуліст. Пра перспэктывы Казуліна можна будзе гаварыць пасля яго вызвалення.

І расейскамоўныя лібэралы, і пазьнякоўскі КХП БНФ выклікаюць у мяне прыкладна аднолькавыя пачуцці. Я буду галасаваць супраць іх.

Датуль дакуль

— Ці збываліся вашы ранейшыя палітычныя прагнозы? Якія? А як Вы бачыце сытуацыю цяпер? Які лёс чакае Лукашэнка, Мілінкевіча, нашу краіну? Дзякую. Алекс.

В.Б.: Прагноз такі:

— Беларусь будзе незалежнай;
— Лукашэнка ня здолее кіраваць краінай да свайго канца;
— Мілінкевіча яшчэ больш палюбаць у эўрапейскіх сталіцах.

— **Добры дзень, шановны сп.Булгакаў! Якія пляны мае рэдакцыя «ARCHE» адносна далейшага фармату выдання, яго асноўнай тэматыкі? Ці не асьцерагаецеся Вы залішняй палітызацыі выдання?**

В.Б.: Палітызаванасць «ARCHE» — рэактыўная. Пакуль дзяржава будзе палітызоўваць пытаньне нацыянальнай мовы, напрыклад, забараняць вышэйшую адукацыю, дакладныя навукі або FM-вяшчаньне на ёй, датуль гэтая тэма

Умова посьпеху дэмакратычнай кааліцыі ў Беларусі — апора на рэсурсы беларускага бізнэсу.

ня сыдзе з нашых старонак. Пакуль у краіне ня будзе нармальнай палітычнай канкурэнцыі, будзе распальвацца антызаходняя ці антыўсходняя гістэрыя і выводзіцца з-па-за ўсякай крытыкі асоба прэзідэнта, мы будзем лічыць сваім абавязкам пра гэта пісаць. Пакуль з экрану тэлебачання на нас ліюцца рэкі хлусьні, нельга сядзець склаўшы рукі.

Стан прастрэцы і выпадзеньня з часу, у якім беларуская культура знаходзілася

шмат дзясяткаў гадоў, нічога добрага для нацыі ня даў.

Нічога фатальнага

— Ці ў побытавым жыцці Вы карыстаецеся беларускай мовай? Што думаеце ўвогуле пра нашу моўную сытуацыю? Алекс.

В.Б.: Так, дома я гавару па-беларуску.

Нічога фатальнага ў нашай моўнай сытуацыі няма. На момант аб'яднання Італіі ў 1860-я гады на правільнай італьянскай мове гаварыла 2% насельніцтва. У нас сытуацыя куды лепшая.

Трохі пра літаратуру

— Вітаю, Валер! Ходзіць шмат чуток нібыта пра нейкі канфлікт паміж «ARCHE» і «Дзеясловам». Як на самай справе? Алесь.

В.Б.: Няма канфлікту паміж часопісамі, ёсць пошук ідэнтычнасці кожнага з іх. Прычынай для гэтых пагалосак паслужылі зрэзчасу друкаваныя ў «ARCHE» крытычныя водгукі на выпускі «Дзеяслова» або творы аўтараў, якія стаяць за гэтым часопісам. Нашы пісьменьнікі — людзі надзвычай амбітныя і часам страшна балоча перажываюць крытыку ў свой бок.

Але ня варта блытаць крытыку з абвяшчэннем вайны!

Ёсць пытаньне, навошта «ARCHE» нешта такое наагул друкуе, калі мы, маўляў, робім адну справу, калі ў гэты складаны для нацыі час трэба згуртавацца супраць супольнага ворага і г.д. Усё гэта лухта! Пакуль мы не дасягнем высокай экалёгіі нашага творчага асяроддзя, ніякія сапраўдныя змены ў краіне ня будуць магчымыя.

Праблема тут глыбокая. Частка нашых пісьменьнікаў дагэтуль жыве ў «ружовым тумане». Яна прывыкла да такога стану рэчаў, калі «свая» крытыка бывае толькі апаліягетычнай.

Мы хочам паказаць, што часы змяніліся. Нельга пісаць, як раней, — інакш ніколі не разбурыць міг пра беларускую літаратуру, якая, як мне некалі сказаў галоўны рэдактар *Literatury na swiecie* Пётар Сомэр, выклікае кепскія асацыяцыі. Мы знаходзімся ў такім адмежку культурнага часу, калі ад падмены літаратуры графаманіяй губляецца сацыяльная дынаміка і людзі перастаюць верыць у перамены.

Поўны тэкст адказаў чытайце на сайце www.svaboda.org

PHOTO BY MEDIANET

У фарватэры расейскай палітыкі

3 17 чэрвеня пачынаюцца беларуска-расейскія вучэньні.

Для многіх мужчынаў летні адпачынак распачнецца з вайсковых ботаў, формы і рыштунку. 3 17 чэрвеня на Даманаўскім палігоне і каля Дзераўной пачынаюцца беларуска-расейскія вучэньні «Шчыт Саюзу — 2006».

Прызыў рэзэрвістаў распачнецца ўжо 12 чэрвеня, і найбольшы цяжар прыпадзе на Бярозаўскі раён, хаця асобных небаракаў з адмысловымі прафэсіямі пабяруць і зь іншых раёнаў.

Таму многім гэтым летам давядзецца адпачываць не на лецішчы ці ў вёсцы, а капаць акопы, поўзаць ды аднаўляць забытае майстэрства

шыхтаваньня і маршыраваньня. Вучэньні працягнуцца да 25 чэрвеня.

Усяго ў вучэньнях чакаецца ўдзел шасьці беларускіх верталётаў і 23 самалётаў, з Расеі прылятуць 6 верталётаў і 13 самалётаў.

Дасюль не вядома, ці прыедуць на вучэньні кіраўнікі дзяржаваў — Пуцін і Лукашэнка. На баранавіцкім аэрадроме пасьпешна наводзяць парадак — фарбуюць, ламаюць, будуюць.

Ужо сам факт запрашэньня Пуціна на вучэньні можна расцэньваць як посьпех эканамічнага шантажу Масквы. Узамен за эканамічную падтрымку Беларусь дэманструе гатоўнасьць і надалей ісьці ў фарватэры расейскай палітыкі.

**Руслан Равяка,
Баранавічы**

Горацкая ініцыятыва: усе адзіны будучь

У Горках адбылося аб'яднаньне актывістаў, якія рэпрэзэнтуюць усе незалежныя сілы рэгіёну — ад ПКБ (Уладзімер Гарбачоў) да КХП БНФ (Віктар Каралькоў). Партыя БНФ (В.Вячорка) рэпрэзэнтаваная ў кааліцыі выкладчыкам сельскагаспадарчай Акадэміі Алесем Каданчыкам (чыю брашуру па гісторыі Беларусі нядаўна забараніла кіраўніцтва гэтай ВНУ), мясцовы бізнэс — прадпрыемальнікам Эдуардам Брокеравым.

Аляксандар Мілінкевіч лічыць гэта вынікам шматмесячнай працы аб'яднаных дэмакратычных сілаў: «Падзяляць нам няма чаго. Не даказваньне, чыя ідэалёгія слушная — левая ці правая, — сёньня асноўнае. Няма сэнсу сварыцца, якога колеру будзе цягнік, што прыязе нас да мэты».

АШ

Супраць Сяргея Ляшкевіча сьведчыў былы баец Паўлічэнкі?

Суд над Сяргеем Ляшкевічам пакінуў шмат пытанняў. Чаму ў ініцыятыўную групу ўзялі староньніх людзей з сумнеўнай рэпутацыяй? Хто быў той утоены сьведка «Навагран», празь якога хлопец загрымеў па крмінальным артыкуле?

Нагадаем, што адзін са сьведкаў, нехта Навагран, на суд не зьявіўся, матывуючы гэта страхам фізычнай расправы. Анкетныя зьвесткі Наваграна, у тым ліку прозьвішча, былі зьмененыя ў мэтах ягонаў бясьпекі. Яго сьведчаньні, зробленыя падчас следчых мерапрыемстваў, зачыталі ў судзе. Зь іх вынікае, што Сяргей Ляшкевіч і яго паплечнікі вялі антыдзяржаўную дзейнасьць і яшчэ ў лістападзе мінулага году схілялі яго да ўдзелу ў масавых акцыях.

У дзеячэў беларускага руху з Шчучына ёсьць меркаваньне, хто хаваецца за

зьмененым прозьвішчам. Амаль на 100% яны пэўныя ў канкрэтным чалавеку, якому, паводле словаў Васіля Бязьмена, сябра ініцыятыўнай групы Мілінкевіча, ня страшна, а папросту сорамна за свой учынак. Падчас выбарчай кампаніі 2001 г. ён спрабаваў трапіць у склад ініцыятыўнай групы Сямёна Домаша. Як кажуць тагачасныя актывісты домашаўскага штабу, вельмі цікавіўся матэрыяльным бокам працы, але быў расчараваны і сышоў у ініцыятыўную групу іншага кандыдата на прэзыдэнта.

У часе таго збору подпісаў ён увайшоў у прыцельскія адносіны зь Сяргеем Ляшкевічам. Быў знаёмы і зь іншымі дэмакратычнымі актывістамі. Паводле словаў сяброў ініцыятыўнай групы Мілінкевіча, з 2001 году гэты чалавек палітычнай актывнасьці не праяўляў, з

прадстаўнікамі дэмакратычнага асяродку спыніў усялякія кантакты, і на яго амаль забыліся. Зьвяртае на сябе ўвагу і той факт, што гэты чалавек неяк дзяліўся ўражаньнямі ад вайскавай службы пад камандаваньнем Паўлічэнкі.

Суд над С.Ляшкевічам на тле агульнага размаху рэпрэсіяў ня дзівіць, хоць артыкул, паводле якога яго судзілі, пакуль для Беларусі экзатычны.

Уражвае і іншае: зь якой лёгкасьцю ў ініцыятыўную групу бралі староньніх людзей з сумнеўнай рэпутацыяй. Сябры шчучынскай суполкі БНФ кажуць на гэта наступнае: «Мы — адкрытая структура, ня сэкта і не падпольшчыкі. Таму прымаем дапамогу ад усіх ахвотнікаў. А часу, каб правяраць анкетныя зьвесткі кожнага, хто прапануе дапамогу, проста няма».

Сямён Печанко

Аварыя з удзелам машыны з картэжу прэзыдэнта

Аднак ДАІ не дае пра яе інфармацыі.

У аўторак 6 чэрвеня каля 11-й гадзіны раніцы на скрыжаванні вуліцаў Першамайскай і Чырвонаармейскай адбылася аўтамабільная аварыя з удзелам машыны з картэжу А. Лукашэнкі. У канцы вуліцы Чырвонаармейскай знаходзіцца гараж прэзыдэн-

туры, таму гэтым маршрутам машыны картэжу праяжджаюць штодзённа. Прычым, як кажуць мясцовыя жыхары, звычайна на даволі высокай хуткасці.

Чорны мікрааўтобус з танаваным шклом з картэжу сутыкнуўся зь легкавіком «пэжо». У выніку аварыі ў легкавіка быў моцна пашкоджаны перад, у мікрааўтобуса — бок.

Каб аказаць дапамогу пацярпеламу,

на месца аварыі прыехала «хуткая». Разьбітае «пэжо» амаль да вечара прастаяла непадалёк ад месца аварыі.

На жаль, нам не ўдалося высветліць, кіроўца якой з машынаў пацярпеў і хто быў вінаваты ў здарэнні. Ва ўпраўленьні ДАІ ГУУС Менгарвыканкаму карэспандэнту «НН» было заяўлена: «Здарэння ў гэтым месцы не зафіксавана».

Сямён Печанко

Мілінкевіч сустракаецца з актывам

Сёння ў Берасьці прайшла сустрэча А. Мілінкевіча з дэмакратычным актывам вобласці, у якой узялі ўдзел каля 60 чалавек.

Гэта адна з шэрагу запланаваных рэгіянальных сустрэчаў, мэтай якіх ёсць падвядзенне вынікаў прэзыдэнцкай кампаніі, а таксама абмеркаванне стратэгіі пасьлявыбарчай дзейнасці. Разам з А. Мілінкевічам Берасьце наведалі жонка лідэра дэмакратычнага кіраўніцтва Камітэту ў абарону рэпрэсаваных «Салідарнасць» Іна Кулей і старшыня Партыі БНФ Вінцук Вячорка.

А. Мілінкевіч, распавёўшы прысутным пра цяперашнюю дзейнасць цэнтральнага штабу, заявіў аб зьяўленьні ў чэрвені пляну будучых дзеянняў, у якім, сярод астатняга, — збор подпісаў за адмену кантрактнай сыстэмы, папулярызацыя і пашырэнне кампаніі «За свабоду» і руху «Салідарнасць».

«Сёння ў краіне іншы настрой, бо краіна змянілася. [...] Мы адчулі, што можна адстаяць свой гонар. Таму

сёння супэрважна захаваць адзінства і не губляць часу», — падкрэсліў Аляксандар Мілінкевіч.

Вінцук Вячорка адказаў на некалькі актуальных пытанняў, што датычаць палітычных плянаў дэмакратычнага кіраўніцтва, ідэю правядзення новага кангрэсу. Было закранута і балючае пытанне Плошчы: ці можна было зрабіць беларускі Майдан лепш?

Найбольш цікавіла слухачоў пытанне пра разьвіццё падзеяў у Беларусі ў выніку падвышэння Расеяй кошту на газ і магчымага эканамічнага крызісу. «Сёння ёсць у насядзінаў крызіс улады, прыхаваны эканамічны крызіс. Чакаць яго паглыбленьня амаральна. Аднак аб'яднаныя дэмакратычныя сілы могуць прапанаваць праграму дзеянняў, пры дапамозе якіх можна пазьбегнуць крызісу. А пазьбегнуць яго мож-

на, толькі вызваліўшы Беларусь, адкрыўшы яе сьвету праз свабодныя, дэмакратычныя выбары», — заявіў В. Вячорка.

Спадарыня Іна Кулей распавяла ўдзельнікам сходу пра дзейнасць Камітэту ў абарону рэпрэсаваных. Яна паабяцала, што ніводзін чалавек з тых, хто актыўна змагаецца з рэжымам Лукашэнкі і мае праз гэта асабістыя праблемы — ці то з вучобай, ці то з працай, ці то са здароўем, — ня будзе пакінуты.

Напрыканцы ўдзельнікі сходу прынялі рэзалюцыю, у якой, у прыватнасці, выказалася гатоўнасць працаваць разам, у асноўным захоўваючы структуру і кадравы склад штабоў — выканаўчых камітэтаў аб'яднаных дэмакратычных сілаў. Таксама ўдзельнікі сходу заклікалі ўсе адказныя палітычныя сілы і грамадзкія згуртаваньні краіны захоўваць і ўмацоўваць адзінства ў межах аб'яднаных дэмакратычных сілаў і кампаніі «За свабоду».

Прысутны

Парнуха ў «Контуррах»!

Шэдэўрам апошняй «галоўнай аналітычнай перадачы» стаў расповед пра апэрацыю ў аднаўленьні цноты з паказам палавых органаў буйным плянам. Піша **Андрэй Павач**.

Спакойна седзячы перад экранам свайго тэлевізара і слухаючы пасажы сп. Аверкава ў «Контуррах», я і ня думаў, што пад телерэпартажам са сьціплай назвай «Анатомія прыгажосці» хаваецца звычайная парнуха.

Пачынаўся рэпартаж з гісторыі нейкай цёткі, у якой адпампоўвалі тлушч з таго месца, на якім сядзяць. Далей — болей: распавядаючы аб вялікіх магчымасцях айчыннай плястычнай хірургіі, рэпартэр пакрысе перайшла да сіліконовых уточак у грудзі, пасьля — да апэрацыяў па выпростванні і ўсялякім іншым «дробным рамонце» мужчынскіх дзетародных органаў. Шэдэўрам «рэпартажу» стаў буйнамаштабны паказ апэрацыі ў аднаўленьні цноты (усяго 100 у.а.). Палавыя органы паказваліся вялікім плянам, яўна смакуючы, а перадача «Контурры» ідзе далёка не пасьля 12-й, так што беларускія дзеці змаглі ўбачыць шмат новых цікавых рэчаў.

Аказваецца, апэратары АНТ умеюць ня толькі прапаноўваць файныя ідэі з шпрыцамі і порначасопісамі ў намэтах на плошчы Каліноўскага, а і самі маглі б файна папрацаваць над здымкамі першага беларускага парнафільму.

І гэта «галоўная аналітычная перадача беларускага тэлебачання».

Горадня

Каб штотыдзень атрымліваць газету, дасылайце адрасы і прыватныя ахвяраваньні

Каб гарантавана чытаць «Нашу Ніву» цяпер, калі «Саюздрукам» і «Белпошце» забаронена распаўсюджаць газету:

1) Просім усіх ахвотных чытаць газету паведамляць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны. Гэта можна зрабіць па тэлефоне, факсам, праз пошту ці электронную пошту.

Тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32 (МТС), (029) 618-54-84
e-mail: dastauka@tut.by
паштовы адрас: а/с 537, 220050 Менск.

2) Просім кожную сям'ю чытачоў пералічваць на рахунак газеты ахвяраваньне з разьліку 6 000 рублёў на месяц. Гэтага будзе досыць для выхаду і дастаўкі газеты. У блянку банкаўскага паведамленьня ці паштовага пераказу, калі ласка, дакладна і разборліва пазначайце ваш адрас, у тым ліку паштовы індэкс і код пад'езду. Тыя, хто перакажа 18 000 рублёў за раз, забясьпечыць выхад газеты на тры месяцы. Хто ж мае магчымасьць пераказаць 36 000 рублёў адразу, забясьпечыць публікацыю «НН» адразу на паўгоду.

На які рахунак пералічаць грошы?

Ахвяраваньне можна перавесці ў любым аддзяленьні банку, на любой пошце. Улічыце, што пры пераказваньні грошай паштовым пераводам пошта спаганяе дадаткова 3%, а пры пераводзе грошай празь «Беларусбанк» працэнт не бяруць. На банкаўскай квітанцы ў графе «Від плацяжа» трэба пазначыць: «Ахвяраваньне». У графе: «Атрымальнік плацяжа» трэба пісаць: «Фонд выданьня газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521». У графе «Найменаваньне банку» трэба пісаць: «МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764». У графе «Рахунак атрымальніка» 3015 212 000 012. Пры перасылцы грошай па пошце тое самае трэба пісаць у рубрыках «Каму» і «Куды».

0402280179 ИЗВЕЩЕНИЕ		Фонд выданьня газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521 МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764			
Счет по-лучателя		3015 212 000 012	Лицевой счет		
(фамилия, имя, отчество, адрес)					
Вид платежа			Дата	Сумма	
Ахвяраваньне					
					Пеня Всего
Кассир		Плательщик			
		Фонд выданьня газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521 МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764			
Счет по-лучателя		3015 212 000 012	Лицевой счет		
(фамилия, имя, отчество, адрес)					
Вид платежа			Дата	Сумма	
Ахвяраваньне					
					Пеня Всего
Кассир		Плательщик			
		М.П.			
КВИТАНЦИЯ					

Ці трэба паўторна дасылаць адрасы ў Рэдакцыю?

Не, аднойчы даслаўшы, больш ня трэба (калі вы рэгулярна атрымліваеце газету). Тады досыць не забывацца рэгулярна пералічаць ахвяраваньні.

Хто дасылаў ахвяраваньні, але не паведаміў адрасу

Прабачце, што газета прыйшла вам запозьнена. Рэч у тым, што вы пераказалі ахвяраваньне, але не паведамілі Рэдакцыі адрасу адразу. Квіток ахвяраваньня трапілі да нас праз 5—10, а часам і болей дзён.

«Нож у сэрца», 14 чэрвеня

Швэдзкае інтэлектуальнае кіно зь беларускімі субтытрамі.

Рэспубліканскі палац культуры вэтэранаў (Янкі Купалы, 21). Пачатак а 19-й гадзіне. Уваход вольны.

«Нож у сэрца» — гэта сучасная музычная драма пра каханьне, сяброўства і вялікія мары. Галоўныя героі фільму — дзевяць маладых людзей, якія знаходзяцца на шляху ў дарослае жыццё. Яны паходзяць з розных краінаў свету і маюць за плячыма розныя гісторыі і жыццёвы досвед. Тое, што іх аб'ядноўвае, — гэта ўмовы жыцця ў прыгарадзе. Пасярод бэтону Бэргшану, гарадскога раёну на ўскрайку Гётэборгу, разыгрываецца драма любоўнага трохкутніка паміж мараканцам Амірам, яго лепшым сябрам Хуанам з Чылі і прыгажуняй

з Курдыстану Сабінай. Амір і Хуан пакляліся ў вернасці адзін аднаму і песьцяць аднолькавую надзею: дабіцца павагі і значнага палажэння ў тым свеце, які ім вядомы. У свеце, што нясе на сабе адбітак гвалту і злачыннасці, але адначасова з тым — радасці і братэрства.

Ролі выконваюць звычайныя гарадзкія падлеткі. Падчас здымак фільму акторы-аматары прайшлі інтэнсіўныя курсы акторскага майстэрства, танцаў і сьпеваў.

Музыка мае тут вялікую ролю. Акторы танчаць і сьпяваюць самі пад мэлэдыі, напісаныя цікавымі швэдзкімі кампазытарамі-песеньнікамі.

«Нож у сэрца» — рэжысёрская праца Агнеты Фагерстрэм-Ульсан, якая таксама

выступае суаўтаркай сцэнара разам з Пэтэрам Біру. Гэта трэцяя і заключная частка іх трылёгіі пра Новую Эўропу, праекту, над якім гэты творчы дуэт працаваў восем гадоў.

У 2005 годзе на старэйшым і самым прэстыжным у свеце тэлевізійным конкурсе *Prix Italia* журы адзінадушна прызнала «Нож у сэрца» лепшым шматсэрыёным фільмам. Карціну назвалі «моцнай прачулай і неверагодна захапляльнай».

Квітка можна атрымаць у Рэспубліканскім палацы культуры вэтэранаў (Янкі Купалы, 21), а таксама ў аддзяленьні пасольства Швэцыі (Музычны завулак, 1/2).

Фільм дэманструецца на мове арыгіналу зь беларускімі субтытрамі.

Шукаем чытачоў

Іван Уладзімеравіч П.
зь Менску, паведаміце,
калі ласка, нумар
кватэры.

Вельмі просім
чытачоў, якія
чытаюць «НН»
у Інтэрнэце, а не
на паперы, таксама
дасылаць
прыватныя
ахвяраваньні
з разьліку 6000
на месяц з пазнакай:
«за Інтэрнэт».
Бяз збору грошай
газэце не захаваць
якасьці.

Шчыры дзякуй за шчодрасьць

Валерыі Х. зь Дзяржынскага раёну.

Паўлюку С. з Горак.

С.К. зь Менскага раёну.

Уладзімеру Т., Аляксандру К. з Маладэчна.

Леаніду Д., Вользе Г., Любові Ш., Г., Ганьне К. зь Віцебску.

Канстанціну П., Барысу Ф., Генадзію Л. з Гомелю.

Але П., Валянціне А., Людміле В., Пятру П. з Горадні.

Н.А., М.Ш. з Клімавічаў.

К.К., Г.Б. з Магілёва.

Івану Ю. з Бабруйска.

Іне С. з Барысава.

Сяргею Ч. зь Ліды.

Міхаілу Т. са Слуцка.

Алене Х. з Наваполацка.

Андрэю Ч. з Рагачова.

Лідзіі А., Сяргею Р., В.Г., Вячаславу С. з Баранавічаў.

Мікалаю В. з Пружанскага раёну.

Сяргею Ц. зь Лепельскага раёну.

Дар'і Л. з Смугонскага раёну.

Лідзіі М. з Калінкавіцкага раёну.

К.Ш. зь Браслаўскага раёну.

Пятру Ш. з Полацка.

Ксеніі Р., Веры М., Віктару П., А.Б., Мікалаю С., Э.С., А.Л., Алене Л., А.З., Раману М., Яніне Г., Зінаідзе К., Ларысе Ф., В.Х., І.П., К.Р., Г.К., Міхаілу Ж., Івану К., Юр'ю М., Веры С., Але С., Марыі Г., Алесю С., С.Н., Зьмітру С., С.К., А.Л., Альбэрту С., Натальі Ж., Р.К., Лідзіі Т., А.Б., Ш., В.Г., Аксане С., Вадзіму Ж., Аўгіньні М., Аляксандру П., Уладзімеру К., С.М., Сяргею А. зь Менску.

Час Кузьміна

Лідэр «Мясцовага часу» Алесь Кузьмін ужо чатыры гады живе ў Нямеччыне.

Таксама Алесь Кузьмін чатыры гады не даваў інтэрвію беларускім журналістам. Куды зьнік музыка, які валодае самым незвычайным вакалам у айчынным року, ведалі толькі некалькі яго сяброў. У 2002 годзе Алесь прыняў рашэнне зьехаць у Нямеччыну, і звестак ад яго цягам гэтых год зусім не было. Карэспандэнт «НН» адшукаў яго ў нямецкім горадзе Вісбадэн, каб павіншаваць з выхадам двух альбомаў «Мясцовага часу» на CD.

На экскурсію ў Полацк

«Безумоўна, прыемная навіна, хоць гэты час адышоў назаўжды», — у голасе Кузьміна праскоквае лёгкі акцэнт. Выхадзіць, што па-беларуску ў Вісбадэне няма з кім пагутарыць. Нават зь сямейнікамі. Жонка Кузьміна паходзіць з Узбэкістану, а двое ягоных дзетак нарадзіліся ўжо ў Нямеччыне. Алесь плянуе звязіць іх на экскурсію на сваю радзіму — у Полацк, пра які ён ім так шмат апавядае. «Яны павінны пабачыць Сафію», — з настальгіяй кажа музыка. Беларускай гісторыяй зацікавіліся і яго тутэйшыя сябры, асабліва калі дачуліся, што ў Полацку шмат стагодзьдзяў таму знаходзілася філія «Ганзы» — купецкага саюзу, які паспрыў узбагачэнню Нямеччыны. «Для іх гэта было адкрыццё», — смяецца Алесь. Ён прызнаецца, што зь цягам часу ў яго з'явіліся іншыя зацікаўленні, і музыка адышла на другі плян. Былая рок-зорка займаецца ўстаноўкай кандыцыянераў,

зрэчас дзеля забавы піша песні і, паводле ўласнага прызнання, больш глядзіць не наперад, а азираецца назад, разважае, што можа пакінуць дзеткам. Сёлета ён справіў сваё саракагоддзе і кажа, што цяпер выглядае зусім не як рок-герой: «Мясцовы час» — героі мінулага. Навошта вяртацца ў рок-н-рол? Там цяпер правяць іншыя». Кузьмін сочыць за беларускай музыкай праз «Тузін Гітоў», але не бярэцца казаць пра яе стан: «Не магу я ацэньваць ніко-га, я і пятацца гадоў та-му мог ацэньваць толькі свой гурт», — сьціпла зазначае ён.

Час «Мясцовага часу»

Роўна пятнаццаць гадоў таму «Мясцовы час» запісаў у Мазыры альбом «Наша ўкраіна». Цяпер гэта клясыка нашага року. «Тады час быў такі — натхняцца можна было ні з чаго, проста ад усьведомлення таго, што прыйшоў наш час. Музыка сталася для нас жыццём», — узгадвае Алесь. Дзіва, але лідэр адной з самых вядомых айчынных рок-каманд у мяў базавай адукацыі па беларускай мове. У тыя часы бацькі, калі адзін зь іх расец, маглі вызваліць ад вывучэння беларускай мовы сваіх дзяцей. «Я быў задаволены — адным прадметам стала меней», — распавядае цяпер музыка. Цікаваць да мовы прыйшла ў яго разам з рок-н-ролам ды з уласным жаданнем падвучыць гісторыю. «І тады мяне ахапіў гонар за зямлю, на якой я жыву», — кажа Алесь. Канечне, ён не забываецца на гурт «Мроя» і Алеся Аркуша, якія дапамаглі гурту «Местное время» стаць «Мясцовым часам». «Я б схлусіў табе, калі б сказаў, што не настальную па тых часах», — кажа Алесь.

«Мясцовы час» — «Мой дом» (1989); «Украіна» (1990).

БМА Group, 2006.

Два геніяльныя альбомы, запісаныя ў апошнія гады існавання краіны пад назвай БССР. «Мы сталі часткай адраджэнскіх ідэй», — сьпявае 25-гадовы Алесь Кузьмін. Тая вера, спадзевы ягонага пакалення яскрава гучаць у творах «Вецер» і «Я жыў». Альбом «Мой дом» — глыбейшы паводле тэкстаў і дэпрэсіўнейшы паводле музыкі. «Украіна» — больш дынамічная, суцэльная і цікавая ў тэкставым і музычным пляне. Такіх балядаў, як «МЧ», у беларускім року не пісаў ніхто. Загалоўны твор з альбому «Мой дом» — песня, кліп на якую мог бы звацца самым нахабным праектам беларускіх музыкаў. Яго знялі музыкі ў Полацкай Сафіі пры канцы 1980-х. Каб патрапіць у храм, давалася напайць вартаўніка...

Нараканьні ў бок выдаўцоў: не пазначаны ні прозьвішчы ўдзельнікаў легендарнае каманды, ні аўтары песень.

Чужаніца

Але цягнулася такая творчая ідылія нядоўга. «Мясцовы час» гучаў на беларускім радыё, яго часцяком запрашалі на айчыннае тэлебачаньне, а разам з тым гурт набываў папулярнасць у Польшчы. Але аднойчы гэта ўсё перапынілася. Прыйшоў новы час, у варункх якога «Мясцовы час» ня мог існаваць. Зрэшты, ня толькі яны. Выдаўшы «Танцы на даху», счых «Уліс». Дзякуючы высылкам Кораня, ён аджыў, але гэта была ўжо іншая каманда. «Мроя» не ўпісвалася ў новую грамадскую сытуацыю ды ішла да самараспаду. Алесь Кузьмін адчуў гэты

злом і больш ня здолеў напісаць аніводнай песні. «Рэзка паўстала праблема грошай, дакладней — іх адсутнасці. Натхненне папросту знікла. Знікла і адчувальнае сугучча з часам». «Мясцовы час» распаўся, каб празь некалькі год зрабіць спробу адраджэння з доўгім слабым альбомам «Халі-Галі» і разысьціся назаўжды. «Мне патрэбныя былі перамены, бо ў Беларусі я ўжо ня мог змагацца з думкай, што я тут чужы, — прызнаецца цяпер Кузьмін. — Ці правільны крок я зрабіў, здолею сказаць, як пройдзе час».

Сяргей Будкін

Павал Севярынец — у 1998—2004 лідэр незарэгістраванага «Маладога фронту». Асуджаны за арганізацыю акцыяў пратэсту пасля рэфэрэндуму 2004 году. Цяпер у высылцы ў Малым Сітне, на поўначы Полаччыны.

ПАВАЛ СЕВЯРЫНЕЦ

Новаму майстру, «маладому спецыялісту», хлопцу са Стаўпеччыны, прысланаму ў леспрамгас паводле размеркавання зь Менскага тэхналягічнага ўніверсітэту яшчэ ўвосень мінулага году, Сітна нанесла ўдар з ходу — і пад дых. «Як цябе клічуць?» — працягваючы руку, аб'якава запытаў брыгадзір. «Максім», — адказаў хлопец, нічога не падазраючы. «Як-як?» — брыгада стаіла дыхаць. «Ну, Макс... Максімка...»

Мужыкі выбухнулі рогатам, жанчыны захіхікалі. Назаўтра начальнік, адмыслова прыехаўшы на працу, распарадзіўся: новага майстра называць толькі па-бацьку — Міхалыч.

Сьпярга мне няк не ўдавалася ўцяміць, чаму леспрамгасаўскае начальства гэтак упарта дамагаецца, каб з «Полацкалесу» прысылалі тых «маладых спецыялістаў». Можа, каб умацаваць і мадэрнізаваць вытворчасць? Але сам лад вядзеньня гаспадаркі пераконваў у адваротным. Можа, спрацоўвала, так сказаць, адвечнае чалавечае імкненьне перадаваць свой досвед новаму пакаленьню?.. Але выпускнікоў толкам нават не стажыравалі. Можа, спадзяваліся, што хтосьці з маладых, поўных сілаў і жаданьня, пацягне гэтую дабітую вытворчасць на себе?.. Але ніякай прасторы для дзеяньняў, а тым больш ініцыятывы *новенькім* тут ніколі не давалі. Звычайна іх адразу ставілі на адказны ўчастак і пачыналі лупіць тры скуры за ўсё, што маладыя ведалі і ня ведалі.

Максіма... выбачаюся, Міхалыч мы бачылі

Максім,

штодня ва ўсё больш змрочным настроі. Яго зрабілі «скрайнім» па адпраўцы вагонаў зь лесам, цяпер усе пышкі за някасную расьпілоўку ды сартаваньне дрэва, хібы пагрузкі й затрымкі паставак, натуральна, валіліся на яго. Некалькі разоў полацкія нарыхтоўшчыкі, спажыўцы й экспартэры пагражалі яму судом, па ўсіх здарэньнях на вытворчасці й у самой вёсцы яму даводзілася тлумачыцца з участковым, неспадзяваны штраф за пажарную бяспеку давялося таксама кампэнсаваць з уласнага заробку. Урэшце 24-гадовы дыплямаваны спецыяліст з вышэйшай адукацыяй на чарговую прапанову мяцовых выпівахаў далучыцца да супольнага расьпілкі праславуе «максімка» махнуў рукою: «А, налівай!»

Кілбасіла Міхалыча пасля гэтага тры дні. Як ён сам прызнаваўся, балела ўсё: ані есьці, ані піць ня мог; увесь час ванітавала. «Нічога, гэта зь непрывычкі, — падбадзёрвалі майстра падначаленыя, паляпваючы па плячы. — Тут уцягнуцца трэба». Міхалыч толькі моўчкі хітаў галавой.

«Уладу мяняць неабходна, — нават не казаў, а стагнаў Міхалыч. — Але я ня веру, што вы гэта зможце». «Мы з табой, — адказваю, — зможам». «Ай... — уздыхаў ён. — Пайшлі лепшы мульцікі паглядзім». На кампутары ў Міхалыча я ўпершыню пабачыў вядомы «мультклоб» з Лукашэнкам і, як казаў майстар, «інструктаж для штаблелёўшчыкаў» — жудзік «Разьня

ХРОНІКА РЭПРЭСІЙ І СУПРАЦІВУ 30 ТРАЎНЯ — 5 ЧЭРВЕНЯ

Лідэры МФ просяць непаўналетніх спыніць галадоўку

Маладзевега актывіста **Яўгена Мядзьведзева** з Салігорску змусілі спыніць галадоўку 31 траўня, пагражаючы ягоным бацькам. У гэты ж дзень да галадоўкі ў Салігорску далучыліся **Уладзімер Валодзька** й актывіст АГП **Уладзімер Лемеш**.

1 чэрвеня ў Лідзе да галадоўкі далучыўся **Сяргей Чайка**, у Горадні — **Ганна Фаміна**. Па выхадзе з турмы ў Менску да галадоўкі далучыліся **Зьміцер Дашкевіч** і **Артур Фінькевіч**. У Жодзіне галадоўку распачалі **Барыс Бабкоў**, **Зьміцер Чарткоў**, **Настасься Шымко**, **Сяргук Давыдзенка**, у Салігорску — **Глеб Сандрас**, **Дзяніс Карноў**.

У Берасьці 1 чэрвеня за «несанкцыяванае рэлігійнае мерапрыемства» затрымалі ўдзельнікаў «Вахты памяці» з удзельнікамі галадоўкі **Натальлю Касьцюковіч**, **Юр'я Бакура**, **Юр'я**

Кліменку (ім вынеслі папярэджанні), аўтарку «НН» **Наталку Харытанюк**, **Андрэя Шарэнду**: маладыя людзі сядзелі на зямлі й моўчкі читалі Біблію.

2 чэрвеня да галадоўкі далучыліся **Сяргук Гудзілін**, **Яўген Ваўкавец**, **Павал Каранюхін** з Жодзіна й **Кірыла Шымановіч** зь Менску. Салігорскіх галадоўнікаў 2 чэрвеня наведвалі прадстаўнікі АБСЭ.

5 чэрвеня да галадоўкі далучыліся **Валер Мацкевіч** з Бабруйска, **Наста Азарка** з Нясвіжу, непаўналетняя **Віка Кутырла** з Жодзіна, актывістка АГП **Ірына Качарова** з Магілёва.

Кіраўніцтва «Маладога фронту» 5 чэрвеня звярнулася да непаўналетніх удзельнікаў галадоўкі з просьбай выйсці з акцыі. Галадоўку спыніў 13-гадовы **Ілья Шыла**.

30 траўня: штраф за ўлёткі

Стала вядома, што 28 траўня адміністрацыйнага сайту smorgon.org **Зьмітра Вянска**, які адбыў 10 сутак арышту за ўдзел у намэтавым мястэчку й быў адлічаны з журфаку БДУ, высадзілі зь цягніка, які ехаў зь Літвы ў Беларусь: ягонае імя было ў нейкім спэцсьпісе. Памежнікі правялі догляд хлопца й зьялі копіі зь ягонага тэлефоннага нататніка й сшытка з асабістымі запісамі.

Штраф у 5 базавых велічыняў за распаўсюд звароту прафсаюзу РЭП накладзены на актывіста прафсаюзу **Аляксандра Еўсейчука**, 29 траўня быў скасаваны рашэньнем Чыгуначнага суду Гомелю. Акрамя таго, суд вынес прыватнае вызначэньне на адрас капітана міліцыі Навумава за парушэньне праваў Еўсейчука.

Суд Першамайскага раёну Віцебску 30 траўня аштрафаваў журналіста **Вадзіма Баршчэўскага** на 5 б.в. за «непапарадкаваньне супрацоўнікам

«максімка» і Вікторыя

бэнзапілой у Тэхасе».

Перад Раством я нарэшце ўбачыў Міхалыча непрыхавана радасным. «Папа, — зьзяючы, паведаміў ён, — у мяне сьвята! Празь месяц абуваю боты». Цішком ад начальства Максім зьездзіў у ваенкамат і зрабіў тое, што і ня сьніцца студэнтам нават у страшным сьне — сам папрасіўся ў войска.

Зьехаў ён напрудвесьні і пакінуў па сабе тужлівае ўражаньне: здавалася, маладым тут проста ня выжыць.

А ў самы разгар сакавіцкіх падзеяў замест Максіма прыехала новая майстрыца. «Вікторыя, — назвалася рабочым высокай бялявай дзяўчына гадоў 25-ці. — *Вікторыя* — значыць, перамога. Буду тут працаваць». «Ці доўга?» — з сумневам запыталіся рабочыя. «Да перамогі».

Што характэрна, Вікторыя ў дадатак аказалася *Віктараўнай*. І ўзялася за справу з імпэтам сапраўднае пераможцы. Перш за ўсё павяля барацьбу з п'янкай: пасля некалькіх разьбітых на працоўным месцы бутэлек і званьненняў алешчынскі зьлёны зьмей засіпеў і адпоўз у хмызьнякі. Затым паставіла пытаньне рубам перад начальствам: «Усе правы і абавязкі — паводле Працоўнага кодэксу. Для вас — таксама». Заляпіла пару поўхаў тым, хто распускаў рукі: «Я замуж выходзіла не для таго, каб мяне іншыя мужыкі лапалі».

Вікторыя — каталічка, родам з Круляўшчыны ў Докшыцкім раёне. Прыехала ў Сітна гэтак жа

паводле разьмеркаваньня. Пасялілася з мужам — маладым лесніком — у нашым інтэрнаце, але ўжо нагледзела сабе дом у Алешчы. «Здымем — будзем жыць. Можна, і на сваю хату заробім».

Вікторыя Віктараўна лічыць, што Беларусі нельга аб'ядноўвацца з Расеяй і трэба вяртацца да сваёй гісторыі й культуры. Мы самі эўрапейцы, кажа Віка, і нават на працы носіць значку «За свабоду!».

Толькі не падумайце, што Вікторыя — нейкая жалезная лэдзі і што майстэрскі хлеб даецца ёй лёгка. Найчасцей яе можна ўбачыць бледнай і сьцітай: яна перажывае кожную сутычку, нэрвуетца й закусвае вусны. Але ў вачох замест тужлівае максімавае смугі, так падобнай да багны, у яе ясным шляхам блішчыць вера: перамагу.

Гляджу на фатаздымкі зь вячання Вікі з Раманам у знакамітым Мосарскім касьцёле, на белую з чырвонай шнуроўкай вясельную сукенку, і згадваю: менавіта такія адкрытыя, шчаслівыя юныя беларускія абліччы на тле бел-чырвона-белага я ўжо бачыў гэтай вясной — на плошчы Каліноўскага.

Тое, што маладыя хочучь жыць на гэтай занябанай зямлі, хочучь працаваць і рабіць вёску прыгожай, як сад у Мосарскім касьцёле — першая прыкмета, што нават у глыбінцы, на дне Беларусі, з новым пакаленьнем ужо крынічыць нацыянальнае абуджэньне.

в.Малое Сітна

«Буду тут працаваць». —
«Ці доўга?» —
«Да перамогі».

ХРОНІКА РЭПРЭСІЙ І СУПРАЦІВУ 30 ТРАЎНЯ — 5 ЧЭРВЕНЯ

міліцыі»: 31 сакавіка яго затрымалі падчас перавозкі ўлетак «Народны кантроль» з апісаньнем падзеяў 25 сакавіка ў Менску.

2 чэрвеня: затрыманы

У цэнтры Менску затрыманыя моладзевыя актывісты **Ірына Завадзкая, Кацярына Фурса, Тацяна Камкара, Юлія Гарачка, Сяргей Рогач, Мікіта Баталаў, Яўген Рэнгорд, Марыя Крайкова, Яўген Лясенка**: у іх на вяртаньні былі значкі «За свабоду».

У Горадні ў Кастрычніцкую пракуратуру на допыт у справе «Маладога фронту» выклікалі студэнтку ўнівэрсытэту **Вольгу Палуйчык**. Раней у гэтай справе яе дапытваў КДБ.

Беспрацоўную **Натальню Бордак** зь Сьветлагорску, якая мае на ўтрыманьні сына-школьніка й дачку-студэнтку, выклі-

калі ў суд і папярэдзілі, што яна абавязаная выплаціць штраф: падчас выбарчай кампаніі яе аштрафавалі на 2 б.в.

5 чэрвеня: Аўтуховіч шпіталізаваны

Як стала вядома ад Ганны Сіўчык, яе муж **Вячаслаў Сіўчык** яшчэ 19 траўня завочна асуджаны на 10 сутак арышту за «ўдзел у несанкцыяванай акцыі».

Сержука Нягаціна дапыталі ў магілёўскай пракуратуры як сьведку ў справе «Маладога фронту».

У Жлобіне на 2 б.в. адміністрацыйная камісія аштрафавала моладзевага актывіста **Эдварда Зелянюкова** за «незаконны распаўсюд друкаваных выданьняў».

Мікалая Аўтуховіча не прывезлі з турмы ў суд з увагі на стан здароўя: ён шпіталізаваны. 164 жыхары Ваўкавыску на-

пісалі ліст да прадпрымальніка з просьбай спыніць галадоўку.

У суд Цэнтральнага раёну перададзена крымінальная справа ў дачыненні да лідэраў арганізацыі незалежных назіральнікаў «Партнэрства» **Мікалая Астрэйкі, Эніры Браніцкай, Аляксандра Шалайкі, Цімоха Дранчука, Дзяніса Нібіяка**.

Пракуратура Маскоўскага раёну Менску адмовілася пачынаць крымінальную справу па факце парушэньняў правоў **журналістаў** работнікамі праваахоўных органаў 2 сакавіка ў сувязі з «адсутнасцю складу злачынства». Афіцыйны адказ **ГА «БАЖ»** атрымала ад пракурора В.Жынгеля.

У цэнтры Менску на плошчы Каліноўскага (Кастрычніцкай) затрыманыя **Аляксей Казулін, Кацярына Фурса, Кастусь**

Вусянок, Сяргей Ількевіч, Настасься Коршун, Юлія Гарачка й іншыя моладзевыя актывісты (каля 10 чалавек), якія мелі зладзіць акцыю салідарнасьці з абаронцамі намётавага мястэчка з Расеі ды Украіны, дэпартаваных зь Беларусі бяз права прыезду. А.Казулін паспеў паведаміць, што яму падкінулі наркатыкі.

Магілёўскі гарвыканкам адмовіўся рэгістраваць **гарадзкую суполку прафсаюзу РЭП**: прафсаюзныя лідэры даведаліся пра гэта праз 3,5 месяца пасля падачы дакумэнтаў, а ня ў месячны тэрмін, адведзены законам. Фармальнай нагодай для адмовы стала адсутнасць дакумэнтаў, які пацвярджаюць бы ўзгаднёныя юрыдычнага адрасу, хаця суполка мела дамову на арэнду офісу ў цэнтры гораду.

АШ

Камунія ў Парэччы

Дзеці, сьвяточна ўбраныя, прыйшлі ў касцёл не зважаючы на дождж. Зараўня, яшчэ на папярэдняю мшу. Тры гады дзеці вучыліся, рыхтаваліся да гэтай урачыстай падзеі. І вось — дзень першай камуніі.

Дзяцей у Парэччы, што пад Горадній, няма многа. Яны выстраіліся ў дзве лініі: сем хлопчукоў і сем дзяўчат. Стаяць, перажываюць. Пытаю ў пляменьніка, дванаццацігадовага Валодзькі: «Хвалюеся?» «Ага», — адказвае... Скончылася мша для дарослых — старыя бабулі пашыбавалі да выхаду. Ім ня трэба ўпершыню прысягаць Богу, «прымаць Езуса ў сэрца».

Працэсія падыйшла да аўтара. Бацькі, па-вясковаму саромячыся, сталі здалёк. Мяне, гарадзкога, зь

вялікім «фоцікам», адразу папярэдзілі: да аўтара не падыходзіць, кленчыць, маліцца. Дзеці запалілі свечкі, абяцалі працягнуць навучаньне пры касцёле, хадзіць на мшу, рабіць падарункі Богу — добрыя ўчынкi. Бацькі па чарзе зь дзецьмі чыталі Біблію... Камэрная і сямейная атмасфэра. «Ніякага алькаголю на святкаваньні. Толькі прысмакі. Дзеці ўсё роўна раскажуць, нават бутэлькі палічаць. Не забівайце Бога ў сэрцы дзяцей. І ня трэба мужчынам выходзіць

у гараж нібы паглядзець на новую машыну — дзяцей не падманеш». Ксёндз ведае пра прыкрыя асаблівасьці тутэйшых святкаваньняў. Разыходзіліся жаніхі і нявесты пад несціханым дажджом.

Дома за сталом дзеці прасьпявалі загадкавыя вывучаныя каталіцкія песьні. Пасьля малых адправілі ў іншы пакой — месца на лавах не хапала. Жанчыны пілі віно, мужыкі — каньяк...

**Андрэй Лянкевіч,
фота аўтара**

СЯРГЕЙ ХАРЭЎСКИ

Сьліць пад зьязьнем месяца,
Лёгшы ўздоўж ракі,
Месца, што ня месціцца
Назвай у радкі;
Мсьціславам,
Амсьціславам,
Як ні назаві...

Аркадзь Куляшоў

Песьні і танцы

Пасьля невераемна доўгай, як па беларускай меры, дарогі Мсьціслаў сустрэў музыкай. Суботні дзень хіліўся ў шарую гадзіну, і, здавалася, адусюль у ціхім гарадку гучэлі рэхам нейкія мэлёдыі: са двароў, крамаў, кінатэатру. Маладзейшая частка насельніцтва, сьвяточна ўбраная ў белыя штаны й чыстыя саколкі, падцягвалася пад Дом культуры. Сюрпрызам аказаўся прыезд «Песьняроў» на чале з Скаражонкам. Іх велізарная экіпа апанавала і рэстарачню, і гатэль, і галоўную плошчу, на якой бяздай прычыны не выключалі матор іхны аўтобус. Вечар у Мсьціславе атрымаўся — паўгораду падцягнулася на цэнтральны пляц і флянйравала

між кінатэатрам, дзе вуркатала дыскатэка, і Палацам культуры, скульпурохкала рэха песьняроўскіх сьпеваў. Рыхтык як на якім прыморскім курорце. Сонца было ўжо скаціўшыся за даягляд, а па-бразыльску апранутая маладая публіка ўсё віравала вакол амсьціслаўскай галяктыкі па коле пляцу: на лавах пад вербамі, пад гатэ-

лем, палючы на аўтографы, па ручачных-разьлівачных ды крамаках, што працуюць тут да паўночы. Толькі зараз я зьвярнуў увагу на шыкоўны вітраж Палацу культуры, што сваім пярэстым шклом, пэўна з тры паверхі вышынёю, зіхотка й рамантычна асьвятляў начное тутэйшае жыцьцё.

А музыку ў Амсьціславе насамрэч

Мсьціслаў. Падарожжа на край

Адлегласьць між двума Мсьціслаўцамі — каля пяцісот мэтраў.

Краявіды вёскі Дубейкава — радзімы Лявона Вітан-Дубейкаўскага.

шануюць. Менавіта тут цяпер праходзяць штогадовыя фэсты камэрнае музыкі імя Мікалая Чуркіна, слыннага беларускага кампазытара, які жыў тут на пачатку мінулага стагоддзя. Яго імя носіць і адна з тутэйшых музычных школаў. У другі тыдзень чэрвеня гэты фэст завіруе тут ізноў. Вось дзе варта быць.

Два Мсьціслаўцы

Цяпер у Амсьціславе ў цэнтры няма Леніна, затое ёсьць цэлых два помнікі Пятру Мсьціслаўцу. Аўтары новага — Аляксандар Батвінёнак і Аляксандар Чыгрын. За яго ад Лукашэнкі атрымалі адмысловы прэзэнт у 2001 г. Пэўна, з тае прычыны, што яны цёзкі. Бо іншых прычынаў, як ні ўзіраўся ў гэты артэфакт, я не знайшоў. Банальны з стылістычнага боку і неадэкватны з боку ідэйнага. Выбітны мастак-гравэр, кніжнік Мсьціславец — глыбока трагічная постаць: выгнаны гвалтам з Масквы, дзе знішчаліся ягоныя кнігі, ён мусіў драматычна разьвіцца з папчэчнікам — Іванам Фёдаравым, туляцца пры магнацкіх дварах, і, урэшце, дасягнуўшы нібы скутку з плёну свайго жыцця, мусіў скандальна разьвітацца зь нібы дабрадзеям Мамонічам, які адсудзіў у Пятра

ягонае друкарскае абсталяваньне й распрадаў яго ўраздроб... Гледзячы на новы помнік Мсьціслаўцу, на бронзавага барадатага зуха ва ўборы «а la добрый-молодец», нічога падобнага ня вычужеш.

Першы, старэйшы помнік, ля езуіцкага сабору, аўтарства Мікалая Маліноўскага, куды цікавейшы. Дзякуючы ступені абагуленасьці лірычнага вобразу й ягонай сымбалічнасьці: вось, адсюль пачаўся вялікі шлях летуценнага хлапчука. Маўляў, вучыся пільна — зьездзеш у Вільню... Сэнтымэнтальная дыдактычнасьць цалкам адпаведная і месцу знаходжаньня — на школьнай пляцоўцы — і камэрнаму фармату. Маліноўскі ўсё ж вучань славутага Анікейчыка...

А на будынку колішняе школы прымацаваная мэмарыяльная табліца ў гонар Міхася Ткачова, сацыял-дэмакрата ды славутага гісторыка, археоляга, публіцыста. Пэўна ж, не без ініцыятывы ягонага папчэчніка й калегі Алега Трусава. Гэтых двух сваіх славуцых землякоў у Мсьціславе ведаюць, пэўна, амаль усе. Бо прынамсі маглі шматкроць назіраць за іхнай археолягічнай працаю. Багацейшая археолягічная спадчына Мсьціслава — магутны тутэйшы брэнд. Тутэйшы

гісторыка-археалягічны музэй, утвораны ў «перастройку», адзін з найбагацейшых у Беларусі й налічвае больш як 4 тысячы экспанатаў. Натуральна, велізарную частку складаюць знаходкі акурат Ткачова й Трусава.

А дзе той Кобрын?

Амсьціслаў жыве ў спэцыфічнай інфармацыйнай прасторы. Апроч трох беларускіх каналаў ТВ, трох радыё й блізу трох газэт, нічога сюды не трапляе. Нават і з Расеі, што тут за ракою. Кнігарня хоць і адна, але ў самым сэрцы гораду. Праўда, зь пятніцы да панядзелка зачыненая. У газэтнымым шапіку ля аўтавакзалу (адзіным, які ёсьць) асноўны асартымэнт — гэта ўсялякія «Дачнікі», «Кроссворды» ды прадметы гігіены. Скрушна гэта бачыць на радзіме Гальяша Капівіча, найбуйнейшага выдаўца славянскіх кніг у Заходняй Эўропе канца XVII ст., перакладчыка й аўтара сучаснай вэрсіі кірылічнага альфабэту — рускага грамадзянскага шрыфту, якім паслугоўваюцца сёньня тузін нацыяў. Пётар I папрасіў яго ў 1697 г. як адмыслоўца ў беларускай, лацінае, нямецкай, галяндзкай, польскай і ра-

Мсьціслаў. Падарожжа

Працяг са старонкі 19.

сейскай мовах заснаваць у Амстэрдаме друкарню, якая б выдавала навуковыя кнігі для Расеі.

Ля шапіку гавораць старыя:

— А гэны ж цяпер недзе ў Кобрыне робіць!

— А дзе той Кобрын?

— Казаў, недзе пад Баранавічамі...

— Вой, пэўна, далёка...

Гаворка іхная, як і ўсіх тутэйшых, вельмі адметная на сярэднебеларускае вуха. Апроч тузіна якіх дыялектызмаў, найперш торгае мяккае «р»: цяперь, вярэўка, карэўка... А на маю мову рэакцыя была адназначная: у нас так не гаворыць. Калі дазнаюцца, што зь Менску, то лагаднеюць, хоць нейкі сумнеў у вачах суб'яднікаў/суб'ядніц застаецца. Але агулам народ тут цікаўны, адкрыты й гаваркі. Найперш па вёсках, дзе нават маё маўленьне не выклікала недаверу.

А ў тутэйшай вёсцы Малькаўцы здавён жылі сапраўдныя летувісы. Быў тут нацыянальны літоўскі калгас, літоўская школа. Нават старышня Савету міністраў Літвы Манюшыс адсюль быў родам. Але цяпер і тут, як паўсюль на нашым Ёсходзе, — ціхае выміраньне. Пустыя палі, закінутыя дамы й стадолы. Зайцы непужаныя на дарогах.

Дубейкава

З Амсьціслаўшчыны паходзіў Адам Ганоры Кіркор, слынны гісторык і грамадзкі дзеяч, які прысьвяціў родным мясцінам нямала ўзньёслых словаў. У Мсьціслаўскім павеце было котлішча Судзілоўскіх, адкуль пайшоў у сьвет Мікалай Судзілоўскі, які арганізаваў сацыялістычны рух у Румыніі і Баўгарыі, а пасля быў сэнатарам Гавайскіх выспаў. Тутсама бярэ пачатак род Максіма й Гаўрылы Гарэцкіх. Усіх амсьціслаўцаў не зьлічыць...

Адной з мэтаў майго ваяжу на Мсьціслаўшчыну было знайсці радзіму дойдліда Лявона Вітана-Дубейкаўскага. Яму належыць абсалютна ўнікальная й пачэсная роля ў нашай гісторыі: ён адзін зь беларускіх літа-

У амсьціслаўскім касьцёле Панны Мары ад 1937-га да канца 1980-х салілі гуркі.

ратараў данашніўскае пары стаў працоўшчыкам і стваральнікам беларускага нацыянальнага стылю ў архітэктуры яшчэ за царом. Храмы, што ён праектаваў і ўзводзіў — залаты фонд нашае культурнае спадчыны. А шч дадатак ён рэстаўраваў (яшчэ 100 гадоў таму!) касьцёл у Мсьціславе й стварыў арыгінальны праект амсьціслаўскае плябаніі ў адметным беларускім стылі. За савецкім часам на ягонае антысавецкае імя было табу.

Вёсачка Дубейкава, у засені велі-

зарнага старажытнаславянскага кургана, яшчэ ліпее. Платоў няма, пляніроўка адвольная, пасярод сядзібак месцяцца маленькія могілкі — клясычны шляхецкі засьценак. «Дубейкаўскія ёсьць! Старэйшаму — 92 гады... Каталікі ёсьць. Дзеці нашыя — у Менску, у Мугулёве...»

Сьлэзкі

З Дубейкава, каб патрапіць на большую дарогу, — самы кароткі шлях праз лагчыну рачушкі Малатоўня, дзе

на край

трэба перабрацца бродам. На другім беразе, на другой гары, — вёска Колатава. Тут жыцьцё нібы большае. Багата дробнага быдла. Пасярод вёскі — вялікая царква ў руінах. «А што ж вы хаціце? — са скрухаю кажа кабета. — Нас жа тут толькі пяць жылых двароў. Як мы гэтую царкву падымем? Гэта каб раней... Але ж яшчэ да вайны зь яе зрабілі млын, пасьля збожжа перахоўвалі». На ўскрайку Колатава ахайныя вялікія могілкі. Па патрэбе — поп прыяжджае з Амсьціслава.

У суседняй вёсцы Сьлёзкі людзей яшчэ меней — тры чалавекі. Мо таму пра іх ніхто й ня рупіцца. «У Мугулёў трэба спачатку пісаць!» — кажа гаспадар зь вёскі Сьлёзкі. Ужо даўна з тутэйшых калодзежаў сышла вада, і таму даводзіцца хадзіць за гару да ракі. Кілямэтар з гакам. А гадоў трыццаць таму ў сьлёзкаўскай школе вучылася 250 вучняў. Ад школы — ні знаку. Адно акацыі ды бэз па пэры мэтры. Пакінутая фэрма, склад, крама. Чыста й сьвежа.

А што ж далей будзе? Гаспадар з гаспадыняю, горка ўсьміхаючыся, ківаюць на пагост, акуратна абгароджаны й пафарбаваны за бюджэтныя сродкі.

Ануфрыева

У ваколіцах Амсьціслава, апроч адноўленага манастыра ў Пустынках, ёсьць яшчэ два славетныя манаскія прыстанкі, што былі заснаваныя князем Лугвенам/Сямёнам. Адзін бліжэй да Мсьціслава — у Мазалаве, другі — у Сяльцы. Абодва пакуль у руінах, хоць мазалаўскую царкву паднавілі, паставілі расейскую цыбуліну на званіцу. А вось шыкоўны комплекс базыліянаў у Сяльцы — закінуты. Тутэйшы манастыр быў пастаўлены ў гонар сьвятога Ануфрыя. Паселішча вакол яго звалася Ануфрыевым. Але цяпер гэта ўсё — вёска Сялец, на шашы Мсьціслаў—Крычаў. Аднак у нядзелю дабрацца туды таксама ня проста...

Зайцы, не баючыся людзей, павольна пераходзяць шашу. Рыхтык як кенгуру — спачатку меншымі прэдымі лапамі ўпрэцца, пасьля зад-

нія падцягне. Сядзець, азірнецца, пажуе травінку...

Званіца сабору Сьвятога Ануфрыя бачна таксама здалёк. Яе стромы, як палец, абрыс пануе над велізарнымі разлогамі Сажа. А зіхоткі залаты шар званіцы нагадвае, што некалі тут была сьвятыня. Вось акурат тут і згадаўся Караткевічаў патас: «*О, дзіўная і празь меру небам прыўкрашаная мсьціслаўская зямля! З далёкімі званіцамі і званам каласоў, са сьветлымі рэкамі і сьветлымі людзьмі, з гарачым блакітам улётку і бягла-шафранавым, з палосамі колеру прускага блакіту, заходам узімку. З трапяткімі і шаўковымі бярозавымі гаямі — і пахмурным засьнежаным яловым лесам, над якім безнадзейна зьмірылася глухое неба*».

Паўсюль на Мсьціслаўшчыне ўражае чысьціня, гэтак неўласьцівая постсавецкай калгаснай вёсцы. І дабравейнасьць перад руінамі, курганамі, сьвятынямі. Вось і тут, у Ануфрыеве, хоць двары, хлявы й гаражы шчыльна атачылі аскабалкі колішняга кляштара, няма адчуваньня брыдоты запусьцення. На сьвятых сьценах няма пахабных графіці, няма камунальнага хлуду. «Шкада! — кажа гаспадыня хаты з-пад самага сабору Сьвятога Ануфрыя. — Навукоўцы, турысты прыяжджаюць, бачаць, што прыгажосць гібее. Але ж мы самі тут рады не дамо. Трэба было б, каб дзяржава паспрыяла тут».

Спрабуючы выбраць лепшую кропку для фота, зайшоў аж да Старога Сажа, што ў гэтым месцы спраставалі, каб лацьвей было хадзіць баржам. Рай для натуралістаў — астравы, старыцы, непразныя хмызьнякі й лес — глухім мурам... На другім беразе — Расея. Ні мастоў, ні прыкметаў якога жыцьця. Адсюль разьлягаецца самая вялікая ў сьвеце краіна да Ціхага акіяну. Становіцца няўтульна ад гэтага захапляльнага факту.

Сьвятыні й зайцы

Кабета з Ануфрыева мае рацыю. Безь дзяржавы, без нацыянальнага інтарэсу гэты акраец нашае цывілізацыі не зьберагчы. Ён пусьцеў не за адзін дзень. Паводле гісторыкаў, на пачатку XVII стагодзьдзя ў Амсьціславе жыло блізу 30 тысячаў чалавек. Расейская навала знішчыла гэты край у часе ягонага найвышэйшага росквіту. У некаторых актах гаворыцца пра пятнаццаць тысячаў ахвяраў: «Трубецкой с товарищи город Мстиславль взяли и высек и выжег, а побил в нем больше пяти на десяти тысяч...»

Напрыканцы XIX стагодзьдзя ў Амсьціславе жыло 5076 жыхдоў з 8514 мяшчанаў. Тутака было 10 сынагог. Гісторыя амсьціслаўскага габрэйства ніяк ня меншая за іхнюю гісторыю віленскую. Але аднаго дня, 15 кастрычніка 1941 году, у горадзе было за-

Працяг на старонцы 22.

Аднаўляць велічную царкву ў Колатаве няма каму — на ўсю вёску пяць жывых двароў.

Мсьціслаў. Падарожжа на край

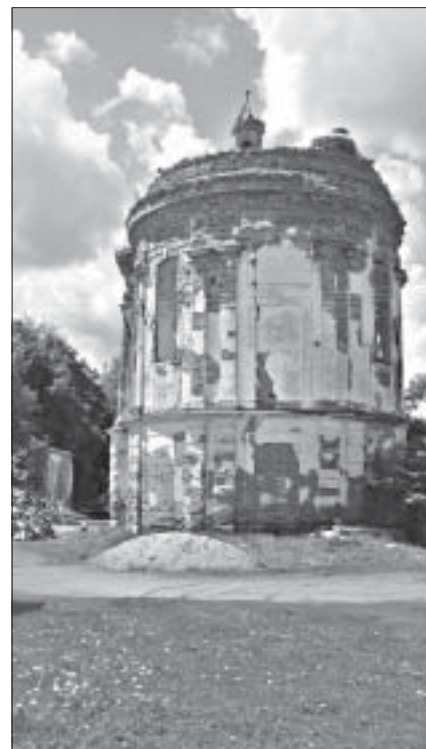
Працяг са старонкі 21.

біта за раз 1300 габрэяў. Пра гэта і пра шмат што яшчэ сёння ў Амсьціславе згадваць «не прынята».

А сёння ў гэтым горадзе жыве крыху меней за 10 тысячаў чалавек. Калі дэмаграфічная сытуацыя ня

зьменіцца рэзка (а адкуль ёй зьмяніцца?), то яшчэ праз пару дзясяткаў гадоў такога кіраваньня на Мсьціслаўшчыне будзе болей зайцоў, чым людзей. Засьмечаныя замкавыя валы,

Сабор Сьвятога Ануфрыя ў вёсцы Сялец.

кучы хлуду на месцах нацыстоўкіх расстрэлаў, недаведзеная рэстаўрацыя выдатных помнікаў; нават да сёння, як у пазамінулым стагодзьдзі, паўгораду ня мае ані бруку, ані асфальту. Хоць акурат асфальтавы завод у раёне ёсьць!

Але ўнікальны шанец пераўтварыць гэты непаўторны край, абсалютна экалягічна чысты, з выбітнымі помнікамі старасьвеччыны, у цэнтар турызму яшчэ ёсьць. Несамавітыя гарыстыя краявіды нібы наўмысна створаныя для аматараў зімовых забавак. На шчасьце, за савецкім часам тут мала што панявечылі. Харашыні тут столькі, што аж займае дух. І безь прэрэчаньняў згаджаецца й з фантаэрам Уладзімерам Караткевічам, чыя маці была адсюль родам, і з Аркадзем Куляшовым, які тут вучыўся. Чыстыя крыніцы, легендарныя курганы, коньгадоўля славетых на ўвесь сьвет амсьціслаўскіх волатаў-цяжкавозаў... Ну і штогадовы музычны фэст імя Мікалая Чуркіна, што мае тут адбыцца на наступным тыдні. Чым не нагода наведаць край вялікіх нашых сьвятыняў і непужаных зайцоў?

**Здымкі
Веранікі Дзядок**

Нос Паўла Сапегі

А таксама вушы, насы і локці трох яго жонак — знайшліся. Піша **Сяргей Харэўскі**.

У траўні ў Музеі старажытнабеларускай культуры Акадэміі навук адбылася незвычайная акцыя. Дырэктар музэю Барыс Лазука атрымаў ад мастакоў Віктара Маркаўца і Міколы Купавы важкую скрынку з... фрагмэнтамі Сапегі. Дакладней, часьцінамі скульптурнага надмагілля Паўла Сапегі і трох яго жонак, што зьберагаецца ў музэі.

Шыкоўнае надмагілле ў духу маньерызму колькі стагодзьдзяў аздабляла Гальшанскі касцёл. Храм у цэнтры мястэчка ўзвёў сам Павал Стэфан Сапега, у 1618 годзе. Сам жа ў ім і супачыў. За савецкім часам касцёл доўга стаяў спустошаны, толькі ў часы незалежнасьці ён быў аддадзены вернікам і адрэстаўраваны. У правым касцельным нэфе пахаваны парэшткі Сапегі. Тут да нядаўняга часу знаходзіўся й славуты саркафаг.

Касцёлам натхняўся Караткевіч, калі ствараў «Чорны замак Альшанскі». З Сапегінага надмагілля ён «спісаў» саркафагі князёў Альшанскіх. Гыя чатыры, у рост чалавека, скульптуры з шэра-блакітнага мармуру, што захоўваюцца цяпер у музэі, стварылі італьянскія майстры XVII ст. Зьлева — рыцар у панцыры — сам Па-

вал Стэфан Сапега. Побач, у шыкоўных мармуровых сукнях, ляжаць тры яго жонкі. Першую і другую ён пахаваў яшчэ сам. А ўжо яго, сівога мажнаўладца, правяла ў апошні шлях трэцяя. Яна напшмаг перажыла мужа і загадала пасыла сьмерці зьмясьціць свой саркафаг у ягоную магілу, усталяваўшы агульнае надмагілле.

Гэта толькі ў рамане Караткевіча касцёл у Альшанках дзейнічае. Правобраз у савецкія часы быў апаганены і разрабаваны. Сіроты з суседняга інтэрнату, што быў побач, у кляштары нішчылі ўсё, што трапляла

пад руку — арган, вітражы, абразы, аўтарныя фрэскі. Скульптуры Сапегі таксама пацярпелі. У 1980-я, калі з касцёлу рабілі склад, зьявілася магчымасьць забраць надмагілля ў музэй. Сьпяшаючыся, аматары старасьвеччыны, навукоўцы з памататымі тое-сёе згубілі: мармуровыя ўломкі рук, твараў, дэкору... Але слынны сваёй рупнасьцю мастак Яўген Кулік усё пазьбіраў, спакаваў і перахаваў. Па сьмерці мастака ў яго майстэрні й быў выяўлены гэты скарб. Сябры Я.Куліка, Віктар Маркавец і Мікола Купава, урачыста перадалі фрагмэнты ўнікальна-

га помніка нашае старасьвечкае плястыкі ў музэй.

Гэтая падзея — лыжка мёду ў бочцы зь дзэгцем. Неабьяковым да беларускай культуры людзям яшчэ доўга будзе балець страта Менскай археалагічнай калекцыі, вывезенай на сьметнік у лотым. Вінаватых не знайшлі. Беларусь — край безыменных герастратаў. А вось калі што й робіцца добрага на ніве зьберажэньня нашае спадчыны, дык толькі дзякуючы канкрэтным людзям, якія дзейнічаюць без падтрымкі, а то і насуперак дзяржаве. Як дваццаць ці трыццаць гадоў таму.

Віктар Маркавец (зьлева) і Мікола Купава перадаюць Барысу Лазуку (справа) рарытэты.

Зьнішчальнік Пуціна бярэ курс на Беларусь?

Маскоўскія эксперты зазначаюць, што ў выпадку аншлюсу Расея атрымае тут калі не Чачэнію, дык сама мала Ольстэр. Піша Аляксандар Класкоўскі.

Айчынная прапаганда скрозь цвёрдзіць пра інфармацыйную вайну, разьвязаную Захадам. І сарамліва пазбягае гэтага азначэньня, калі гаворка ідзе пра дзеянні Масквы. Між тым сёння расейскія мэдыі спаборнічаюць у доказах, што беларускай незалежнасці хутка капец. Гэта псыхалогічны ціск ня толькі на афіцыйны Менск, але й на ўсю нашу грамаду.

Абышлі ўвагай беларускія дзяржаўныя СМІ і дзіўнае тэлефанаваньне Пуціна Лукашэнку 4 чэрвеня. Няўжо сапраўды, як цвёрдзіць прэсавая служба Крамля, раптам — у нядзелю! — загарэлася абмеркаваць падрыхтоўку да самітаў ЭўрАзЭС і АДКБ? А можа, расейскі кіраўнік наўпрост сказаў тое, што пакрысе «зьлівае» «КоммерсантЪ»? Ва ўсякім разе, ягоны галоўны рэдактар у інтэрвію «БелГазете» без эківокаў і не бяз гонару заявіў: наша крыніца ў Крамлі — гэта Пуцін!

Дарэчы, ёсьць як мінімум адна адрознасьць між іхнім ды нашым аўтарытарызмам. У нас немагчыма ўявіць, каб хвост круціў сабакам. Маскоўскія ж эксперты ўсур'ёз спрачаюцца пра ступень самастойнасьці тамтэйшага прэзыдэнта.

Некаторыя змрочна жартуюць: а таварыша Пуціна, уласна кажучы, ніхто надта й не пытае, ці хочацца яму ісьці на трэці тэрмін!

Галоўнае, што гэта патрэбна славому клану, што прысмактаўся да нафтавых і газавых трубаў. Гэтыя людзі, маўляў, наўмысна вядуць справу да халоднае вайны з Захадам. Іначай кажучы, трэба настолькі пасварыць Пуціна з астатнімі сябрамі «вялікай восемкі», каб крамлёўскаму кіраўніку стала да ліхтара, што яны там вякнуць пра ягоны трэці тэрмін.

Або, напрыклад, пра інкарпарацыю Беларусі...

Такім чынам, гэтае пытаньне залежыць ня толькі ад трываласці абарончых рэдутаў Менску, але і ад барацьбы бульдогаў пад дываном у Маскве.

Цяпер аглядальнікі гадаюць, ці прыедзе Пуцін у Беларусь, як анансавалася, на вялікія манэўры «Шчыт Саюзу — 2006» у апошні дэкадзе чэрвеня. На думку менскага палітоляга Андрэя Фёдарова, адсутнасьць расейскага лідэра стане прыкметай сур'ёзных рознагалосьсяў зь беларускім калегам. Зрэшты, іранічна дадае Фёдарав, «прысутнасьць ня стане доказам адваротнага, бо дзеля ўлюбёных вайсковых забавак можна вытрываць і не такое».

Дарэчы, у манэўрах маюць удзельнічаць і расейскія «МіГі». А Пуцін, калі памятаеце, прылятаў на баявым самалёце нават у Чачэнію. Уяўляеце гэтым разам шапкі расейскіх газэтаў: «Зьнішчальнік Пуціна над Беларусьсю».

Зрэшты, цывярозьня маскоўскія эксперты змрочна зазначаюць, што ў выпадку аншлюсу Расея атрымае тут калі не аналяг Чачэніі, дык аналяг Ольстэру дакладна.

PHOTO BY MEDIA.NET

Такі ён — ідэал беларускай прыгажосці. Пераможца конкурсу «Міс Беларусь — 2006». Кацярына Літвінава.

Экстрым-майданчык

Чым здольная Беларусь прывабіць інтурыстаў? Фэльетон **Лёліка Ушкіна**.

Ясна, чым! Аднавіць галоўны атракцыён краіны — намётавае мястэчка апазыцыі (бонус — тур на Акрэсыціна).

У думках пагартаў старонкі Кнігі скаргаў і прапаноў, якую музэйна-забаўляльны комплекс экстрэмальнага турызму «Намётавы лягер апазыцыі» будзе абавязкова мець, як паважная ўстанова.

«...Я аматар экстрэмальнага турызму, звычайна падчас вакацыяў бегаю ад лодажэраў на высце Барнэо або жыву ў заапарку ў вальеры са скусамі. Паслухаўшы байкі сяброў, гэтым сэзоном наведаў Беларусь, ваш комплекс. Шчыра кажучы, я ў захапленні. Спадабаўся атракцыён «Пранос бутэрбродаў у лягер праз кардон міліцыянтаў». Каскад андрэналіну! Мішэль 3., грамадзянін Канады».

«...Калі наша фірма збанкрутавала, страціў жыццёвы тонус, доўга не знаходзіў сабе месца. Думаў нават скончыць жыццё самагубствам. Тызень у «Лягеры апазыцыі» навучыў мяне можна прымаць удары лёсу. Кожны момант, калі супрацоўнік атракцыёну, якога граў Паўлічэнка, рабіў мне «ластаўку», я думаў, што аддам богу душу. Аднак выжыў і зараз гатовы з новымі сіламі вярнуцца ў соцыюм.

Беспрацоўны (часова) Ісідор з Гішпаніі».

«Я Жан-Мары з Бэльгіі. Люблю эксцэнтрычны сэкс, звычайна тусуюся ў Тайландзе. Пажыў у лягеры. Сто разоў на дзень хадзіў тыды-сюды, каб атрымаць ад міліцыянтаў сэанс надзвычайнага масажу пад прыклёпам догляду па падазрэнні, што нясу апазыцыянерам ежу. Гэта проста фантастыка!!!»

«...Вельмі прыкалоў атракцыён «Судовы працэс», дзе мяне судзілі за брыдку лаянку. Ледзь не памёр

ад сьмеху. Сапраўдны цырк!

Прафэсійны комік Эдзі Мэрфі».

«Тызень на Акрэсыціна — і быццам дагэтуль паўгоду не тырчэла штодня ў «Бургеркінгу». Вяртаюся на радзіму, каб за год вывучыць шмат лезунгаў беларускай апазыцыі, бо наступным сэзоном хачу прыехаць на ваш атракцыён і атрымаць ня дзесяць сутак за лаянку матам, а пайсьці на ўсю катушку — паўгоду за антылукашэнкаўскія графіці.

Будучая мадэль Шарлота Б. (штат Паўночная Дакота)».

«...Дзякуй за навуку: цяпер мы ведаем, што падабаецца іншпазэмцам. Абавязкова арганізуем у сябе пастановачныя бойкі паміж дэманстрантамі і байцамі АМОНу.

Дырэктар музэйнага комплексу «Лінія Сталіна» Сяргей П.».

«...Лягер — адстой. Чаму на яго тэрыторыі забаронена піць гарэлку?

Група турыстаў з Бранску».

«...Усё было па кайфе. Асабліва запомніліся моманты, калі людзі ў цывільным падкідвалі нам наркатыкі. Поўны ўлет.

Група нарыкаў з Амстэрдаму».

«...Што за чмо выконвае ў лягеры ролю Сіўчыка? Я ж абсалютна іншы.

Былы намесьнік камэнданта намётавага мястэчка Вячаслаў Сіўчык».

«...Выражаю падзяку калектыву комплексу «Намётавы лягер апазыцыі» за добрую працу, якая спрыяе папаўненьню бюджэту замежнай валютай. На бліжэйшым паседжаньні Саўміну абавязкова разгледзім пытаньне аб стварэньні такіх самых мястэчак ва ўсіх абласных цэнтрах, а таксама на возеры Нарач.

Прэзыдэнт РБ Аляксандар Л.».

Пра сувязь НБП і КГБ

Яшчэ паўтара году таму я пацаў думаць пра сувязь нацболаў і КГБ. Справа ў тым, што актывісты НБП правялі шэраг «акцыяў» (кінулі яйкам у Мілінкевіча ды Лябедзьку). Адкуль жа гэтыя хлопцы даведаліся пра месца правядзення сходаў?..

На Дзень салідарнасці нацболы рабілі правакацыю, выйшлі на плошчу, дзе стаялі людзі са свечкамі і партрэтамі зніклых людзей, пакрычалі нешта.

Кіраўнік НБП стаяў побач з гэбэшнікам, жартаваў, размаўляў з ім, быццам лепшыя сябры.

Паводле іншых актывістаў гэтай арганізацыі, гэта нармалёва: «Людзі, якія за Л., павінны быць разам...»

Колькі дзён таму НБП справа-

каваў бойку зь некалькімі хлопцамі, падчас бойкі разбілі шклянную бутэльку аб галаву непаўналетняга... Сыходзячы, крычэлі: «ГБ вас урые», «КГБ вас заб'е».

Вось будучыня беларускага грамадства? Не. Кожны дзень жыцця яскрава дэманструе мне, што я не дарма змагаюся за Вольную Беларусь пад белчырвона-белым сьцягам.

Салігорац, навучэнец эканамічнага каледжу

Самаарганізацыя

Стратэгія змаганьня з рэжымам мусіць стаць самаарганізацыя. Гэтак назіраўся ва ўсіх краінах, дзе ўзьніклі праблемы свабоды слова, сходаў і г.д. Гэтак, кожны мо-

жа ці нават павінен рабіць прастую, але выключна важную справу інфармаваньня хаця б свайго суседа. Да таго ж, сёньняшняе заканадаўства не разглядае ўлёткі да 300 асобнікаў як выданьне, што падпадае пад якія-небудзь абмежаваньні ці забароны. Але, вядома, рабіць гэткую справу трэба ненавязьліва.

Самаарганізуйцеся і перамагайце!

Я.Глум, Менск

Такія сустрэчы прыносяць радасьць!

Нядаўна Гомель наведалі знакамітыя пісьменьнікі Беларусі: Ніл Гілевіч, Барыс Пятровіч (Сачанка) і Эдуард Акулін. Сустрэчы прайшлі цікава і зьмястоўна.

А.Ганкіна, Гомель

Што пакінем па сабе?

З такім запытам падчас Фэстывалю нацыянальных культур у Горадні звярталіся да жыхароў і гасьцей гораду ўдзельнікі акцыі супраць яго разбуральнай «рэканструкцыі».

У розных месцах гораду 3 і 4 чэрвеня 2006 году неабякавыя гарадзеныя раздалі паштоўкі. На іх паралельна з выявамі старажытнай Горадні адлюстраваныя разбураўні ад сучасных будаўнічых работ.

«Я лічу, — значыцца ў тэксце паштоўкі, — што пляны рэканструкцыі і пляніроўкі гораду павінны быць шырока абмеркаваныя сярод усіх зацікаўленых прадстаўнікоў грамадства з асьвятленьнем розных поглядаў у сродках масавай інфармацыі, як гэта прынята ва ўсім свеце і як гэта робіцца ў Менску». На адваротным баку паштоўкі пазначаны адрас атрымальніка — Гарадзенскі абласны савет дэпутатаў.

Кожны, хто яе атрымаў, мог даслаць і тым самым падтрымаць ініцыятыву арганізатараў акцыі: зьвярнуць увагу ўладаў на работы па рэканструкцыі. Удзельнікі выказалі прапанову стварыць грамадзкі дарадчы орган з гарадзенскіх гісторыкаў, краязнаўцаў і іншых адмыслоўцаў, якія маглі б кансультаваць гарадзкія і абласныя ўлады аб шляхах, мэтадах і сродках аднаўленьня і рэканструкцыі гораду.

Галоўнаю задачай акцыі было ня толькі выказваньне абурэньня дзеяньнямі ўладаў, але і прадуг-

хленьне іншых стратаў. «Тое, што зрабілі з плошчай Савецкай, не павінна паўтарыцца яшчэ раз у нашым горадзе, а на яе рэканструкцыі яны спыняцца не зьбіраюцца. Каб пазьбегнуць яшчэ большых стратаў, гарадзеныя павінны згуртавацца. І гэта толькі першы этап нашай кампаніі, якая працягнецца да таго часу, пакуль нас не пачуюць», — пракаментаваў адзін з ініцыятараў акцыі.

Так, ужо быў агучаны праект пабудовы элітарных дамоў на Вялікай траецкай вуліцы, што прывядзе да разбураўня гістарычных пабудоваў гораду. Акрамя гэтага, на месцы 28 будынкаў у гістарычным цэнтры, гэтак званым «Новым свеце», па вуліцах Міцкевіча, Горкага і 17 верасья, дзе ёсьць помнікі ў стылі канструктывізму, заплянаваны гатэльны комплекс. Шмат пытанняў і па рэканструкцыі Каложы: па-першае, яе аднаўленьне па ўзоры сярэдзіны XIX ст. наўрад ці мэтазгодна, па-другое, рэканструкцыя царквы паводле сучасных тэхналягіяў на нясе вялізныя страты.

Удзельнік

«НН» з радасьцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чыгатацкія лісты, водзкі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацьвярджаць атрыманьне Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

**Наш адрас: а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@promedia.by. Факс: (017) 284-73-29.**

Зварот Таварыства беларускай мовы

Шаноўныя сябры!

Неўзабаве мае адбыцца чарговы чэмпіянат сьвету па футболе. Дык запатрабуем ад Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыё-кампаніі забясьпечыць камэнтары да матчаў па-беларуску. Кожны з нас можа такім чынам пазмагацца за беларускасьць. Таму напішэце самі і парайце сябрам напісаць ліст да наступных службоўцаў Белтэлерадыё-кампаніі:

Зімоўскаму Аляксандру Леанідавічу, старшыню Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі.

220807 Менск, вул.Макаенка 9, Белтэлерадыёкампанія.

Герстэну Барысу Ізідоравічу, дырэктару Дырэкцыі спартовага вясчання.

220807 Менск, вул.Макаенка 9, Белтэлерадыёкампанія, Дырэкцыя спартовага вясчання.

Навіцкаму Ўладзімеру Міка-

Асабліва ўвага, вядома ж, была да клясыка беларускай літаратуры Ніла Сымонавіча Гілевіча. Бо, як высветлілася потым, некаторыя гамяльчане бачылі паэта ўпершыню. Таму зь вялікім задавальненьнем слухалі і вершы, і ўспаміны, і адказы на свае пытаньні.

А вось галоўны рэдактар часопісу «Дзеяслоў» Барыс Пятровіч распавёў пра выданьне, пра тых творцаў, якія мелі магчымасьць тут надрукавацца.

Эдуард Акулін парадаваў прысутных новымі песнямі, якія стварыў на свае вершы. Зразумела, такія сустрэчы неабходныя, бо прыносяць радасьць і цёплыя ўспаміны.

лаевічу, загадчыку аддзелам тэлекамэнтатараў.

220807 Менск, вул.Макаенка 9, Дырэкцыя спартовага вясчання, Белтэлерадыёкампанія.

Вы можаце напісаць свой тэкст або скарыстаць з прапанаванага ніжэй варыянту:

Паважаны ...!

Дазвольце падзякаваць вам за сыстэматычнае пашырэнне спартовага вясчання на каналах БТ і ЛАД. Да таго ж прыемна адзначыць правільнасьць выбару актуальных спаборніцтваў. У той жа час мяне вельмі засмучае амаль поўная адсутнасьць беларускамоўных камэнтараў гэтых спаборніцтваў.

Дазвольце Вам нагадаць, што беларуская мова зьяўляецца дзяржаўнай мовай Рэспублікі Беларусь, якую, згодна з апошнім перапісам, лічаць сваёй адзінай роднай мовай 76% насельніцтва краіны.

Я з прыемнасьцю адзначыў, што матчы чарговага чэмпіянату сьвету па футболе таксама будуць трансляваць Вашыя каналы. З гэтай нагоды я зьвяртаюся да Вас з прапановай рабіць камэнтары гэтых, а таксама ўсіх іншых спартовых спаборніцтваў на нашай з Вамі роднай беларускай мове.

Загадзя ўдзячны,
Вашае імя.

Замкі будуюем сваімі рукамі

«Гісторыка» ладзіць летнікі ў Івянцы і Любчы.

Зьміцер Рагачоў з Грамадзкага аб'яднання «Гісторыка» плянуе два буйныя летнікі. Першы пройдзе з 22 ліпеня па 13 жніўня пад Івянцом. Будуць праводзіцца аварыйныя працы на месцы колішняй сядзібы XVIII ст., што зьяніла не аднаго гаспадара. Захаваліся гаспадарчыя пабудовы, якія трэба выратаваць ад канчатковага разбурэння. З гэтай мясцінай зьвязаная легенда пра драўляны замачак, збудаваны перад паходам на Грунвальд. Ён даваў прытулак паляўнічым, што ў мясцо-вых лясах нарыхтоўвалі дзічыну

WWW.CHAT.SEVENTHSIDE.ORG

Любчанскі замак.

перад паходам.

15—27 жніўня адбудзецца летнік у Любчы пад патранажам кіраўніка Фонду «Любчанскі замак» Івана Пячынскага. Працы на адбудове замку шмат, таму запрашаюцца ўсе ахвотныя. Мяркуюцца пабудоваць паўтараметровы мур паміж дзьвюма адноўленымі вежамі. Маецца зацьверджаны праект і будматэрыялы, патрэбныя толькі рукі.

Таксама плянуецца падрыхтаваць пляцоўку пад адбудову драўлянай вежы, якая стаяла на берэзе Нёману. Месца тое ў 20-х гадах мінулага стагодзьдзя падмыла рака. Акрамя таго, гарадзенскі археоляг Генадзь Семянчук атрымаў дазвол на раскопкі на тэрыторыі замчышча. У плянах таксама работы ў любчанскім парку. Працы хопіць усім.

Па інфармацыю зьвяртацца па тэлефонах: 755-03-70 і 654-65-59 (Зьміцер).

СП

Сёлетні трэці Фэстываль беларускай культуры адбудзецца ва Ўроцлаве ад 8 да 11 чэрвеня. Ад гэтага году ён будзе называцца Фэстывалем беларускай культуры.

Зараз Беларусь!

Праграма трэцяга Фэстывалю беларускай культуры. Уроцлаў, 8—11 чэрвеня.

Пад ганаровым патранатам старшыні Рады міністраў Польшчы Казімера Марцінкевіча, міністра культуры Польшчы Казімера Міхала Ўяздоўскага, прэзыдэнта Ўроцлава Рафала Дуткевіча.

8 чэрвеня, чацьвер.

Галерэя «Калегіюм Усходняй Эўропы», 17.00.

Вэрнісаж выставы фатаграфіі «Гісторыя пачалася ў Полацку».

Сцэна клюбу «Млячарня», 19.00.

Урачыстая інаўгурацыя фэстывалю.

Вечар беларускіх бардаў:

Зьміцер Бартосік (Менск), Андрэй Мельнікаў (Гомель). Вядоўца канцэрту: Віктар Шалкевіч (Горадня). *Кошт квітка: 15,00 PLN.*

9 чэрвеня, пятніца.

Народны заклад імя Асалінскіх, 16.00.

Прэзэнтацыя газэты «Наша Ніва». Вядоўца: Павал Мажэйка. Выступае Сямён Печанко. Газэта «Наша Ніва» ў 2006 годзе адзначае 100 гадоў свайго існаваньня. Гэта найстарэйшая газэта, якая выдаецца на беларускай мове, атрымала ў красавіку 2006 году загад аб ліквідацыі ад беларускіх уладаў.

Клюб «Лькэнд», 18.00.

Канцэрт гурту *Pete-Paff* (Менск). *Кошт квітка: 10,00 PLN*

Калегіюм Усходняй Эўропы, 21.00.

Літаратурная вечарына. Андрэй Хада-новіч, Уладзімер Арлоў, Ян Максіюк. Вядоўца: праф. Лявон Баршчэўскі.

10 чэрвеня, субота.

Калегіюм Усходняй Эўропы, 12.00.

Сэмінар. Спатканьне з капэляй Алесь Лася, прысьвечанае традыцыйнай беларускай музыцы.

Калегіюм Усходняй Эўропы, 16.00.

Дыскусія. Традыцыя і сучаснасьць. Аб месцы Беларусі і беларускай культуры ў Эўропе размаўляюць: Ян Максіюк (Прага), Лявон Баршчэўскі (Менск), Казімер Міхал Уяздоўскі (Варшава), Андрэй Хадановіч (Менск), Ілья Гльбоўскі (Прага), Дзьмітры Гурневіч (Варшава).

Народны заклад імя Асалінскіх, 18.00.

Капэля Алесь Лася (Менск). У праграме: традыцыйная абрадавая музыка, канты канца XVII веку, музыка да танцу XIX і пач. XX стагодзьдзя. *Кошт квітка: 10,00 PLN.*

Клюб «Лькэнд», 20.30.

Канцэрт гурту «Партызанская школа». Канцэрт вучняў Гуманітарнага ліцэю ім. Я. Коласа. *Кошт квітка: 10,00 PLN.*

11 чэрвеня, нядзеля.

Калегіюм Усходняй Эўропы, 15.00.

Дакумэнты. Прэзэнтацыя дакумэнтальных фільмаў, зрэалізаваных TVP.

Тэатар «Песьня Казла», вул. Пуркінега 1, 18.00.

Канцэрт старажытнай музыкі. Гурт «ГУДА» (Менск). *Кошт квітка: 15,00 PLN.*

Сцэна клюбу «Млячарня», 21.00.

Урачыстае заканчэньне фэстывалю. Канцэрт гурту «Троіца». *Кошт квітка: 15,00 PLN.*

Арганізатар: Калегіюм Усходняй Эўропы

Горадня — адзіны ў Беларусі горад, які зацята супраціўляецца спробам зрабіць зь яго вялікі аграгарадок, кшталту Менску ці Воршы. Піша **Андрэй Павач**.

У старую

Вы, здаецца, казалі, што хочаце гэтым летам наведаць Горадню. Чаму б і не, жаданьне вельмі добрае, паспрабую прапанаваць колькі сваіх думак тым, хто ўсё ж такі наважыцца такую вандроўку ажыццявіць, тым больш што як гарадзенец маю на гэта права.

Ну, пачнём з таго, што галоўную падзею гарадзенскага лета 2006-га вы ўжо прапусьцілі. Фэстываль нацыянальных культураў скончыўся літаральна ў нядзелю. Так што ўбачыць адначасова 40 тысяч гарадзенцаў, якія, добра падвыпіўшы, ноччу штурмавалі Замкавую гару, каб лепш бачыць гучна разрэкламаванае, а насамрэч даволі паскуднае «лазэрнае шоў», вам не давядзецца. Але, як напісаў у сваіх успамінах Васіль Быкаў, Горадня — гэта места, дзе добра людзям, якія мараць не аб мітусьні, а прагнуць жыцьцёвага супакою. Таму на гарадзенцаў глядзець і ня варта, галоўным аб'ектам сваіх назіраньняў зрабце саму Горадню, бо Горадня, што бачна і ў яе назьве, — сапраўдны горад, магчыма, адзіны ва ўсёй сучаснай Беларусі, які зацята супраціўляецца спробам зрабіць зь яго вялікі аграгарадок кшталту Менску ці Воршы. Супраціўляецца сам, не жыхарамі, якія, трэба прызнаць, мала ведаюць і разумеюць горад, супраціўляецца сваімі вуліцамі, пляніроўкай, касьцёламі і цэрквамі, не даючы рэалізаваць бязглуздыя ідэі занадта актыўных апошнім часам будаўнікоў.

Маю да вас дзьева парады. Па-першае, пастарайцеся папярэднне начытацца аб Горадні і яе помніках, бо ў горадзе ніякага вартага даведніка вы ня купіце. У Інтэрнэце ёсьць пара сайтаў, хоць бы harodnia.com, дзе вы зможаце знайсці некалькі кніг па гісторыі архітэктуры

Помнікі эпохі канструктывізму

Іх ва ўсёй Заходняй Беларусі засталася мала і шмат якія зь іх у Горадні будуць зьнішчаны ўжо гэтым летам чарговым этапам «саўчанкаўскай рэканструкцыі». На фота — адзін зь іх: дом па вул. 17 верасня 2/1.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Горадні, галерэі старых паштовак, а таксама даведаецца шмат аб сёньняшнім дні гораду, найперш аб яго гэтак званай «рэканструкцыі», каб ня вельмі спужацца, калі выйдзеце на старую Рынкавую, а зараз Савецкую плошчу, бо так, як зараз, яна выглядала хіба што летам 1941 г. пасля нямецкае бамбёжкі.

Папрацаваўшы з крыніцамі, вы зможаце зрабіць адзін ці некалькі маршрутаў па Горадні, што выгодна розьняцца ад стандартнага: Стары Замак — Новы Замак — Плошча — Каложа.

Напрыклад, паводле таго самага сайту, можна павандраваць сярод гарадзенскіх архітэктурных помнікаў эпохі канструктывізму, якіх ва ўсёй Заходняй Беларусі засталася мала і шмат якія зь іх у Горадні будуць зьнішчаны ўжо гэтым летам.

Або, напрыклад, вандроўка па мясцінах гораду, звязаных зь беларускім нацыянальным рухам, бо Горадня —

Фэст нацыянальных культур прайшоў у Горадні мінулымі выходнымі.

Беларускія мясціны Горадні

Горадня — ня толькі каралеўская сталіца, але і горад Кастуся Каліноўскага, другая сталіца Беларускай Народнай Рэспублікі, горад Браніслава Тарашкевіча і Зоські Верас. Знаўцы могуць арганізаваць для вас цікавую вандроўку па мясцінах, звязаных зь беларускім нацыянальным рухам.

гэта ня толькі каралеўская сталіца, але і горад Кастуся Каліноўскага, другая сталіца Беларускай Народнай Рэспублікі, горад Браніслава Тарашкевіча і Зоські Верас.

Што да музэяў — варта наведаць музэй ў гарадзенскіх замках і дом-музэй М.Багдановіча. Экспазыцыя ў замках старая і даволі занябная, як і самі замкі («росквіт і стабільнасьць незалежнай Беларусі» сюды яшчэ не дабраліся і наўрад ці дабяруцца), але экспанаты ўнікальныя. Домік Багдановіча ўтульны, цёплы і вельмі прыгожы, менчукам будзе як параўнаць гэты музэй зь менскім. Дарэчы, на старых гарадзенскіх могільках па вул. Антонава пахавана маці паэта, там жа знайшла вечны супакой і Эліза Ажэшка.

Парада другая — ня едзьце ў Горад-

Горадню ў госьці

ню зь якой-небудзь экскурсіяй. Дзьве гадзіны па горадзе на аўтобусе, галопам па музэях — вось усё, што застанецца ў вашай памяці. Твар Горадні (дарэчы, як і Вільні, Кракава і любога старога эўрапейскага гораду) — не касьцёлы і замкі. Гэта найперш вулачкі, закуткі гораду, якія, дарэчы, і змяняюцца найменш, бо там ня ставілі помнікаў героям грамадзянскай вайны і не рабілі пляцаў для першамайскіх дэманстрацыяў.

Нельга таксама забывацца і пра гарадзенскія ваколіцы, якія вы літаральна за два дні можаце аб'ехаць маршрутным аўтобусам ці таксоўкай. Праўда, да знакамітага Аўгустоўскага каналу ехаць пакуль ня раджу, бо той, хоць і быў абвешчаны супэртурыстычным аб'ектам, працягвае заставацца ў памежнай зоне зь Літвой, і вы лёгка можаце стаць здабычай беларускіх памежнікаў.

Можаце даехаць да Сьвяцку зь яго паркам і цудоўным палацам XVIII стагодзьдзя, які зачынены пасля высяленьня адтуль санаторыі.

На поўдзень — гэта найперш мясці-

ны з жыцця Элізы Ажэпкі: нёманская Сьвіслач і Багатырэвічы, дзе пісьменьніца стварала свае раманы. А адтуль недалёка і да Воўпы і Гудзевіч. У Воўпе велізарны (самы вялікі ў Беларусі) драўляны касьцёл XVIII ст. з аўтаром, уфундаваным Сапегамі; у Гудзевічах беларускі музэй, без сумневу, самы беларускі з усіх музэяў краіны, дзе вы можаце ўбачыць рэчы, пра якія Менску толькі марыць. Паміж Воўпай і Гудзевічамі — парэшткі маэнтку Міклашэвічы, радзімага гнязда Ларысы Геніюш.

Гэта так, вельмі каротка і павярхоўна, а калі ўвогуле адным словам — проста «прыяжджайце», пахадзіце па ГОРАДні, пастойце на мурах Старога замку, дакраніцеся да сьпяны Каложы... Адчуўце, што ГОРАДня — гэта ня спальныя раёны Менску і не мэтро, дакажыце ёй, што яна патрэбна ўсім беларусам, і ГОРАДня дапаможа нам, бо гэта адзін з тых нешматлікіх зараз мастоў, што лучаць нас з сапраўднай Эўропай. Прыяжджайце ў Горадню гэтым летам — і зімовым вечарам недзе паміж

Гарадзенскія ваколіцы

Літаральна за два дні вы можаце аб'ехаць гістарычныя і прыродныя каштоўнасьці ваколіцаў Горадні на маршрутным аўтобусе, таксоўцы, ня кажучы пра сваё аўто.

Сьвяцак — зь яго паркам і цудоўным палацам XVIII стагодзьдзя.

Сьвіслач і Багатырэвічы — мясціны з жыцця Элізы Ажэпкі, дзе пісьменьніца стварала свае раманы.

Воўпа — самы вялікі ў Беларусі драўляны касьцёл XVIII ст. з аўтаром, уфундаваным Сапегамі.

Гудзевічы — беларускі музэй Алеся Белакоза.

Міклашэвічы — радзімае гняздо Ларысы Геніюш.

станцыямі менскага мэтро «Плошча Якуба Коласа» і «Акадэмія навук» вам у галаву прыйдуць словы Зоські Верас: «Чую Горадню, адчуваю павеў маладосьці, а ці не паехаць мне ў гэтую старую Горадню ў госьці?»

Падарожнае эсэ
Алеся Квіткевіча.

Хараство шатляндзкіх лохаў

Калі б мне давалося пабываць у гасьцінах на радзіме сэра Вальтэра Скота ды Ёільяма Ёоласа на некалькі год раней, да заветнага прачытаньня Караткевічаўскіх «Каласоў...», я б, мажліва, і пакінуў па-за ўвагай нацыянальнае паданьне, якое пачуў ад добрамыслівага ўвогуле шатляндца ў першы ж вечар пасля таго, як мой лятак Прага—Эдынбург пазямліўся на сьлінны ячменным алькагольным напоём ды жывёлай лэнд. Легенда такая: пасля стварэньня Сьвету Бог паслаў у розныя куткі Зямлі анёлаў, якія павінны былі сфармаваць там, куды яны былі пасланыя, умовы для далейшага расьсяленьня ды пражываньня людзей. Адзін з анёлаў шчыраваў найбольш. У выніку на тэрыторыі, што потым займела назоў Шатляндцыя, быў створаны найдзіўнейшы ландшафт, найцудоўнейшыя флёра й фаўна, найчысьцейшыя рэкі ды азёры, найпрыгажэйшыя горы, аблогі й г.д. Тады астатнія анёлы звярнуліся да Бога й пачалі яму даводзіць, што гэта будзе несправядліва, што гэтак адзін народ — шатляндцы — будзе вылучацца сярод астатніх найспрыяльнейшымі ўмовамі для жыцьця. (І тут невялічкае адрозьненьне ад Караткевіцкага варыянту.) На што Гасподзь адпавёў анёлам: «Супакойцеся, паглядзіце, хто дастаўся ім у суседзі...» Наўвече меліся ангельцы, а ў беларускім варыянце Бог паслаў нам дурных кіраўнікоў і начальнікаў. Хоць шмат хто думае, што мы з гэткамі жа посьпехам можам карыстацца й «шатляндзкім» варыянтам, але гэта ўжо, як той казаў, дэталі...

Шатляндцы й напраўду могуць вельмі моцна абразіцца, калі хто ў іхнай прысутнасьці назаве ангельскі народ «братнім» ці, чаго болей, «старэйшым братам». Яны ўважаюць ангельцаў самымі дурнымі ў сьвечце й лічаць, што ня маюць зь імі абсалютна нічога супольнага. Гэта не замінае скутам, як яны сябе называюць (а па пашпарце: грамадзяне Аб'яднанага Каралеўства Вялікай Брытаніі і Паўночнай

Ірлянды) спрытна падзарабляць на сумесным зь «небаракамі-суседзьмі» бізнэсе. Шатляндцы часам з чыстым сумленьнем ашукваюць ангельцаў па дробязях. Гэта ў іх называецца «паслугоўвацца някемлівасьцю гэтага пыхлівага народцу».

Менавіта таму я напачатку назваў Scotland радзімай менавіта Скота ды Ёоласа. Бо першы, як і Караткевіч, мае

дачыненне да гістарычнага раманау, а другі — такі сабе іхны Каліноўскі — ачольваў узброеную барацьбу свайго народу за незалежнасьць ад свайго «старэйшага брата» — Ангельшчыны. І таксама скончыў жыцьцё на шыбеніцы.

Станік за Бёрнса

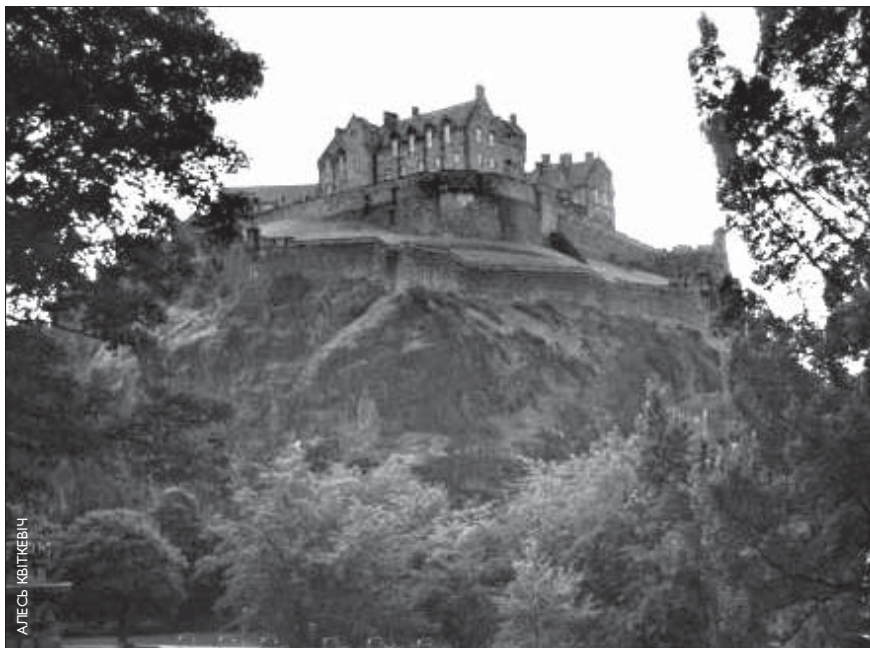
І сёньня жыцьцё краіны горцаў (іх

партызанаў) ня менш цікавае, чым у часы, апяяныя Вальтэрам Скотам. Сучаснасьць і мінуўшчына дзіва як пераплеценыя. Так, у вітрыне адной з найбуйнейшых крамаў жаночае бялізны, — назва якой у літаральным перакладзе гучыць як «У цёплай Ганулькі!», — прыгожымі літарамі напісана: «Тым, хто прадэклямуе хоць чатыры радкі з Робэрта Бэрнса, зьніжка на лобую прадукцыю нашае маркі — 25%!!!» Зьявілася павага да вытворцаў шатляндзкіх майткоў ды станікаў: якім арыгінальным чынам яны дадумаліся прышчапляць пакушнікам лобоў да роднага паэтычнага слова! Перад вачыма паўстала наступная ўява: у цэнтры Менску на вітрыне крамы «Мілавіца» красуецца абвестка: «Раскажы слупочак з Купалы — атрымаеш выкшталцоны камплект сподняга са зьніжкай на чвэрць!»

Мільёны на сораце

Вынаходлівасьць выдатна працуе і ў шараговых грамадзянаў. Над усёй Вялікай Брытаніяй лунае слава кемлівага жыхара найбуйнешага шатляндзкага гораду Глазга Эндру Морэя. Ён зарабіў некалькімільённы капітал на... фаліямітатарых. Прычым з самім прадметам як такім ён ня меў абсалютна ніякай справы. Проста размясьціў у Сеціве абвестку, што прадае дужа неабходныя ў гаспадарцы штuki па 10 фунтаў стэрлінгаў. Сярэдні ж кошт «цацкі» — блізу 30 фунтаў. Прычым якасьцю Морэева прадукцыя (а на сайце былі выкладзеныя й падрабязнае апісаньне, і карцінкі з таварам, і нават інструкцыя) не саступала найлепшым узорам. Атрымаўшы незлічоную колькасць замоваў, містэр Морэй сумленна прызнаўся, што задаволіць іх ня зможа. Перапрасіўшы, Эндру разаслаў назад Каралеўскай поштай няспраўджаныя блянкі на замовы. І вось тут загваздка: аформіць замову на што заўгодна лобы грамадзянін Аб'яднанага Каралеўства можа не выходзячы з уласнае кватэры, але калі замова скасоўваецца, за сваімі грашымі трэба ісьці ў аддзяленьне банку. Сарамлівыя брытанкі палічылі 10 фунтаў не такой вялікай сумай, каб празь яе стыдацца глядзець у вочы супрацоўніцам (таксама збольшага жаночага полу) банкаў, падаючы цэтлік з надпісам «зварот грошай за недастаўлены фаліямітатар». І 97% кліентуры спадара Морэя папросту ў банк не пайшлі. А містэр Эндру Морэй, ні ў чым не абышоўшы закон, стаў мільянерам.

Ня трэба думаць, што ён там адзін

Шатляндзкі Наваградак — Эдынбург.

такі разумны. Кемлівая ў іх уся нацыя. Галоўная славуцасьць тамтэйшага краю — пачварка Нэьсі, — якую так прагнуць знайсці цікаўныя з усяго сьвету, для шатляндцаў існуе хіба расьтэражаваная ў шлошавым выглядзе. Сапраўдную ж лахнэскую знакамітасьць зь мясцовага люду ніхто не шукае: варта вам толькі штось пра яе спытаць, і яны ўхіліста ды няўцямна нешта спрабуюць апавядаць пра прыгажосць шатляндзкіх лохаў — то бок азёраў (ледзь не сказаў — балотаў...). І іх цалкам можна зразумець: пакуль трывае інтрыга, у Шатляндцы валам валяць турысты.

Тэатр і растаманы

Наплыву цікаўных краіна авечак ды віскі абавязаная яшчэ вось чаму — на палову жніўня кожны год шатляндзкая сталіца становіцца адначасна й сталіцаю найбуйнешага Эдынбурскага міжнароднага тэатральнага фэстывалю. Туды зьяжджаюцца гурткі й трупы з усяго сьвету — ад самых знакамітых да вандроўных аматарскіх. Падзея грандыёзная, яна ўключае ў сябе, апроч памянёных вышэй тэатральных выступаў, фэст джазавай музыкі, фэстываль прычосак «Чубок-фэст», кніжны кірмаш, кінафэстываль ды незвычайнае вайсковы спектакль зь яскравай назвай «Military Tattoo», «Вайсковая татуіроўка». Цікавостак ды ўсялякага кшталту неспадзяванак проста безліч, а завяршаецца гэта ўсё салотам, які доўжыцца прыкладна гадзіну, пад музыку Ганаровага каралеўскага

аркестру. Праўда й кошт гэтакага фаервэрку — паўтара мільёна фунтаў — шакуе нават больш разьняволеных у фінансавым пляне брытанцаў, але затое ўсё зь ліхвой кампэнсуецца прыбыткам ад найбуйнейшай культурнай падзеі ў Брытаніі, які, паводле афіцыйных дадзеных, складае 120 мільёнаў у той жа самай валюце. Найбольш выбітна падчас усяго гэтага разгулу мастацтва выглядаюць ямайскія музыкі-растаманы, якія ладзяць канцэрты ды тэатральныя шоў найпрост на вуліцах. Іх разнаквецістыя апрананкі, каптурыкі ды заўсёдняыя шаманскія прычоскі-дрэды ледзь не да калена прыўносяць асаблівы каларыт ды надзвычай маляўніча глядзяцца на фоне сярэднявечных замкаў. Пры ўсім гэтым яны яшчэ й няспынна (і безь ніякіх нараканьняў з боку паліцыі) паляць сваю традыцыйную зеляніну. На маіх вачах нехта з тубыльцаў паўжартам прапанаваў пазытыўным мурынчыкам паспрабаваць курыць бадзьякі (чартапалох — сымбаль Шатляндцы), на што тыя адказалі, што крыўдзіць карэнных жыхароў тутэйшае горнае мясцовасьці яны ня хочучь, але «ўсё, што трэба, прывезлі з сабой», ды яшчэ й прапанавалі падзяліцца, бо «ў іх гэтага добра ўдос-таль — на ўсіх хопіць!»

І дарэчы, мала хто з прысутных адмовіўся. Вось такі народ жыве на Брытанскіх выспах, такі ў нечым падобны і адначасова вельмі адрозны ад нашага.

**Алесь Квіткевіч,
Беларусь — Вялікая Брытанія.
Фота аўтара**

Беларускі экстрым

Аляксей Бацую прайшоў праз пушчу, маючы з сабой толькі кампас і запалкі.

І што, што ў нас «мораў няма, акіянаў няма», а самая высокая кропка не сягае 400 мэтраў над узроўнем таго самага, чаго ў нас, глядзі вышэй, няма. Дый да таго ж носіць ня дужа прыветнае імя койданаўскага ўраджэнца. Месца экстрыму ў Беларусі знойдзецца заўсёды. Нават на праспекце Скарыны — спытайце спадара Севярынца.

А калі без палітыкі, свой варыянт беларускага экстрыму я выпрабаваў некалькі гадоў пяць таму. На той час я ўжо меў крымскі вопыт. Разам з украінцам Вовам Калугам мы безь ніякае страхоўкі, нават у сандалях замест кедаў, лазілі на артэкаўскі Аюдаг, на скалу каля Сымэізу — па стромых і сыпкіх схілах. Ну і нудыскі пляж, скокі ў ваду зь пятнаццацімэтровай скалы, уцёкі ад пяшчотнага дзядзечкі з ласкавымі вачыма. Але гэта было ня тое. Гэта быў экстрым, які не напаўняў душы зместам. І я пацягнуўся за зместам.

3 картай партызанскай зоны

У Беларусі ёсць непразлыны лясы і балоты — вось яна, зона рызык з нацыянальным калярытам. Тыя самыя некалькі гадоў таму разам з магілёўскім сябрам мы вырашылі ўпешкі прайсці празь лес. З сабою толькі кампас, нажы і запалкі, карта 1975 году клічаўска-бялыніцкай партызанскай зоны і, на выпадак нечаканых сустрэч, гумавыя вырабы №2. Адрозна дамова — мы ня ведаем ніякіх дарог, і мы не скіроўваем убок. Маршрут праклялі самы просты. Ад месца сустрэчы — я за дзень да таго выпраўляўся ў вёску, а ён мусіў прыехаць ранішнім цягніком — да першага абазначанага тапоніму на супрацьлеглым баку лесу, нейкага адзінокага кургана. Гэты шлях перасякала бягла-зялёная, уся ў сінх рысачках паласа, што дадало крыху інтрыгі.

А шостаі раніцы на прыпынку Гарадзішча, што каля станцыі Друць, я ўжо чакаў Руслана. Каб разагрэцца, прабегаю з кілямэтар вакол азярыны. А сёмай стала зразумела, што ён праспаў цягнік. Яшчэ пятнаццаць хвілінаў чакання — і я рушыў у лес.

Гэты лес называюць Сінім

Гэты лес нашы вяскоўцы называюць Сінім, на картах ён Вялікі. Ходзяць туды рэдка, бо побач зь вёскай ёсць сьветлы, грыбны, ходжаны-пераходжаны лясок, Жураўка. У вайну тут была адна з самых вялікіх партызанскіх зонаў. На гэтым, і яшчэ на распевах пра сэрыйнага забойцу з сякерай, што хаваўся тут ад міліцыі, культурная гісторыя Сіняга лесу завяршалася. Зразумела, да майго прыходу.

Чым далей ад шашы, тым вышэй дрэвы. Векавыя, агромністыя яліны скрыгочуць на вятры, і апроч іх — ціха-ціха. Першую пару кілямэтраў я прайшоў усё ж дарогай, пакуль не паглыбіўся дастаткова. Потым, калі дарога стала надта скіроўваць убок, цэлячы ў нейкую далёкую вёску, пакінуў яе.

Лес быў мокры — ноччу прайшла навальніца. Сям-там чорныя лужыны. Нарэшце пачаўся самы гушчар. Некалькі вывернутых старымі вятрамі дрэў перакрылі шлях, падмяўшы маладняк і хмызы. Каб прайсці, прыйшлося ўскараскацца на таўшчэзны ствол сасны, якая мастком лягла панад вялікай чорнай сажалкай. Ствол склізкі, голы, аднак ісьці па ім было досыць лёгка з-за шырыні. Ёкнула, калі завіс над мутным вокам, у якім, памятаю, не адбівалася неба. Затым прайшоў па другім ствале, трэцім.

Лес стаў радзейшым, і нарэшце пад нагамі пачало спружыніць, а трава зьявілася сучэльным імшыстым дываном. З-за дрэў адкрыўся правал. Сонца ўдарыла ў вочы, у твар патыгнуў той дурнаваты водар балота. Жоўта-зялёнае, зусім як на мапе, поле цягнулася ўлева і ўправа ад мяне, часам шырэішае, часам вузейшае. Суп-

рацьлеглы край лесу быў мэтрах у трохстах. Там-сям у балоце тырчэлі сухія крывыя ствалы сасёнак, на некаторых яшчэ біліся за выжываньне лёгкія зялёныя чубікі голак.

Вада часам выходзіла на самую паверхню, але гэтыя акенцы былі рассяяныя па балоце ня надта шчыльна. Само балота ўсё спрэс было ў сухіх, жоўтых і ажно белых купінах. Па іх я і рашыў пераходзіць на другі бок.

Па купінах

Спачатку асьцярожна, потым смялей, тапчу купіны. Трава прасядае пад нагой, унізе пачынаецца бурленьне, шыпеньне, ледзь ня нейкае мармытаньне, і праз сэкунду купіна паціху прасядае ўніз. Напачатку шляху гэта было яшчэ ня надта заўважна. Пазней купіны былі ўсё слабейшыя, радзейшыя.

Ну, і, уласна кажучы, я зразумеў, што я вар'ят. Калі палова шляху ўжо была за сьпінай — і ўвесь гэты шлях быў ланцужком лужын, зь якіх ледзь-ледзь высоўваліся бялявыя канчুকі травы, — а скакаць далей моцы ўжо не было. Ісьці па балоце немагчыма — скочыў на адну купіну і, пакуль яна тоне пад табой, тут жа выбіраеш наступную, гоць на яе, хоць старая цябе адпускае зь неахвотай. Паступова скокі забіраюць усю сілу, хоць заўважаеш гэта не адразу, а калі апынаеся на такой адлегласьці, калі ўжо ўсё роўна, куды кіраваць, — што назад, што ўперад.

Знайшоўшы астравок, утвораны паўмёртвай сасёнкай, я агледзеўся, выбіраючы шлях далей. На гэтай частцы балота лужын было больш, а пад самым узлескам вада зьбіралася ў невялікае азярцо. Аддыхаўшыся, я паскочыў далей. Бурленьне стала гучнейшым, купіны ўжо не вытрымлівалі маёй нагі, паветра не хапала, азярцо аказалася большым і бліжэйшым, ногі гулі, і прыгожа-прыгожа на ўзлеску насупраць цьвірчэў нехта мне сваю песеньку пра лета, сонца і чарвякоў.

Як я пераадолеў тую азярыну — ужо ня памятаю. Здаецца, проста на-

пралом, па больш-менш трывалым краі, ня маючы ўжо зусім ніякіх сілаў абмінаць яе. Памятаю, як, захлынаючыся, паваліўся на траву пад першай бярозкай. Ногі не трымалі, ад поту змакрэла ўся вопратка.

Далей валокся ўжо забыўшыся на ўсе курганы.

Напрасткі

Лес падрабнеў, пасвятлеў, паявіліся грыбнікі, мужчына і жанчына, і нехта ў кустах. Кілямэтраў празь пяць я выйшаў на дарогу, якая, здавалася, вяла на станцыю Мілое, але дужа ўжо крута вярцелася з боку ў бок. Пабачыўшы за дрэвамі прасьветы, скіраваў на ўзьлесак.

Цяпер перада мной было калгаснае поле, засаджанае канюшынай, а за ім — станцыя. Поле перасякалі тры меліярацыйныя каналы. «Ніякай ужо сухія», — рашыў я і пайшоў напрасткі. Першы канал перакрочыў,

другі пераскочыў. Трэці канал зарос чаротам, танюткі струменьчык вады абцягнула раска. Што праўда, раска разыходзілася шырока, аднак пераскочыць і гэты канал выглядала абсалютна рэальна.

У ваду я ўвайшоў па горла. Ад нечаканасьці здалося, што і дна не намацаў, хоць насамрэч канал быў ня надта глыбокі.

Сьмеючыся, разваліўся на супрацьлеглым схіле сохнуць, як у трыццаці сантымэтрах ад маёй галавы праехала машына. Дарогу, што ад лесу ішла да станцыі па полі, я не пабачыў з-за высокай травы.

Калі прыйшоў на станцыю, якраз прапішчэў цягнік. Дызэль караценькай зьмейкай папоўз на станцыю Друць. Наступнага было чакаць пяць гадзінаў, так што я пабрыў дахаты пешкі, уздоўж чыгункі.

Калі да Друці было з кілямэтар, скіраваў у лес, каб зрэзаць шлях.

І вось тут пачаўся ўласна беларускі экстрым з самым натуральным нацыянальным калярытам. Вы ведаеце, хто такі лесавік? Я яго ведаю асабіста. Цяпер патлумачу на лічбах. Ад станцыі Друць да маёй вёскі сем кілямэтраў, гэта сорак хвілін шляху па шашы мне. Я быў каля самай станцыі Друць. Я ішоў да сваёй вёскі гадзіны тры.

Спачатку выйшаў на нейкую дарогу. Кінуў яе, калі надта крута яна ўзяла ўправа. Потым пачалося — ярк, сасоньнік, маладняк, зноў дарога, зноў ярк, ручаіна, лес, лес, лес. Штогадзіны я правяраўся па кампасе, карэктаваў шлях з улікам, што правая нага робіць крок большы за левую. Ярк, сасоньнік, маладняк, зноў дарога, зноў ярк, ручаіна, лес, лес, лес.

Цераз тры гадзіны я быў дзесьці каля вёскі, дзесьці ў лесе, паўмёртвы і са скурчанымі ў сутаргах нагамі, а ў прасьветах паміж дрэвамі цямнела і гула камбайнамі шаша.

Выбар Валянціна Акудовіча — на байдарках па Нарачанскім краі

Беларускі філэзаф Валянцін Акудовіч — акрамя таго кандыдат у майстры спорту па альпінізме і заўзяты турыст.

Аўтар незабыўнага «Мяне няма» знаецца ва ўсіх спосабах адпачынку: можна ісьці пешшу, ехаць на ровары. Аднак сам ён апошнія гады аддае перавагу водным вандроўкам. Гэтым летам плянуе разам з сябрамі выправіцца ў падарожжа па Нарачанскім краі. Для ўсіх астатніх раіць некалькі маршрутаў, па якіх неаднойчы падарожнічаў.

Маршрут №1,

якім і сам пакірае сёлета: Мядзел — рака Нарачанка — возера Нарач — рака Вяляля. Цудоўныя мясціны, вельмі прыдатны для сплаву на байдарках маршрут.

Маршрут №2

Можна паехаць у Ракаў і адтуль ужо на байдарках кіравацца да Нёману па Іслачы і Заходняй Бярэзіне.

Маршрут №3

Самае глыбокае возера нашага краю — Доўгае — таксама прыцягальнае для адпачынку месца; ці разьмешчанае на б'лізу возера Шо — геаграфічны цэнтар Эўропы, з ракою Шошай.

Для вэлятुरыстаў

Для аматараў ровараў, паводле слоў ваў сп. Акудовіча, адкрытая ўся Бела-

АНДРЭЙ ПЯНКЕВІЧ

рус, бо нашыя дарогі дазваляюць аб'ехаць яе ўсю. Тут можна прыдумаць уласны маршрут. Хтосьці можа даехаць электрычкай ці цягніком да п'ўнай станцыі і адтуль кіравацца па абраным маршруце (рэкамэндуцца гістарычныя мясціны Гарадзеншчыны і Віцебшчыны), а можна пачаць і зь Менску.

Пешая Віцебшчына

Для пешых падарожжаў найбольшую цікавасьць уяўляе паўночная Віцебшчына — найбольш чысты і малалюдны край, да таго ж найбольш лясісты. Прыгожая суворая прырода, непаўторны ландшафт. Падыдуць і Налібоцкая зь Белавескай пушчы, але ў выпадку з

апошняй трэба паклапаціцца пра дазвол на знаходжаньне ў памежнай зоне. Цікавым будзе і падарожжа ў глухое балоцістае Палесьсе.

Урал

Для аматараў гораў адзін з найстарэйшых альпіністаў Беларусі раіць свой ўлюбёны Паўночны Ўрал — дастаткова танны па нашым часе кірунак. Для тых, хто ў гарах упершыню, найлепшы варыянт — Каршаты, самыя блізкія і няцяжкія для пачаткоўцаў горы. Крым у гэтым сэнсе — нялетняя мясціна: надта шмат людзей, а таксама складанасьці з заездам і выездам.

Сямён Печанко

Кінафэстываль у Глыбокім

Прадстаўнічы Міжнародны кінафэст «Магніфікат-2006» адбудзецца з 7 па 11 чэрвеня на Глыбоччыне. Гэта найлепшы кінафэстываль у Беларусі. На фэсьце будуць прэзэнтаваны дакумэнтальныя стужкі й тэлепраграмы болей чым з 30 краінаў, у тым ліку з Альбаніі, Мэксыкі, Швайцарыі, Чэхіі — і, натуральна, з самой Беларусі. Фільмы аб'яднаныя эвангелізацыйнымі тэмамі, а сама імпрэза падтрыманая курый Віцебскай дыяцэзіі.

АР

Зьміцер Касьпяровіч: штотыдзень вандроўка па Беларусі

Якія сяброўскія вандроўкі па гістарычных мясцінах Беларусі заплываюць на гэце лета? Плянамі дзеліцца Зьміцер Касьпяровіч, аўтар ідэі

сяброўскіх вандровак, што за кароткі тэрмін стала супэрпапулярнай.

«11 чэрвеня летні сезон распачнецца вандроўкай па Берасьцейшчыне: Косава — Ружаны — Ласкава — Пружаны — Шарашова — Лінова — Бяроза.

Напрыканцы чэрвеня — 25-га — плянуецца падарожжа па Браслаўшчыне з наведваньнем Бальмонтаў, Слабодкі, Друі і Браслава, а таксама азэраў — Дрысьвяты, Мяжаны, Опса, Відзы.

Лета — традыцыйная пара фэстываляў сярэднявечнай культуры, таму варта разлічваць на падарожжа ў Наваградак, дзе з 1 па 3 ліпеня адбудзецца IV Фэстываль сярэднявечнай культуры «Наваградзкі замак — 2006».

З замежных вандровак я раіў бы паездкі ў Польшчу: 14—17 ліпеня на сьвяткаваньне ўгодкаў бітвы пад Грунвальдам і само-сабою «Басовішча» 21—22 ліпеня».

Запісаў СП

Раскопкі над Бярэзінай

30 ліпеня — 13 жніўня 2006 г. у горадзе Сьветлагорску арганізуецца чарговая моладзевая археалагічная экспэдыцыя. Месца археалагічных раскопак — каля вёскі Адрубыва Кабанаўскага сельсавету Жлобінскага раёну Гомельскай вобласці.

Экспэдыцыю наладжвае Сьветлагорская раённая арганізацыя грамадзкага аб'яднаньня «Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны». Раскопкі кіруе навуковы супрацоўнік Інстытуту гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (г. Менск).

Ад'езд удзельнікаў са Сьветлагорску **30 ліпеня** а 6-й гадзіне з чыгуначнай станцыі: 5 км на цягніку, затым — 15 км пешаходным спосабам. Цяжкі рыштунак адвозіцца са Сьветлагорску да месца раскопак на аўтамабілі. Вяртаньне ў Сьветлагорск **13 жніўня**, для іншагародніх удзельнікаў магчымы ад'езд праз Жлобін.

Да ўдзелу ў экспэдыцыі

запрашаюцца дзяўчаты і юнакі, якія цікавяцца гісторыяй, турысцкімі вандроўкамі — навучэнцы 9—11 класаў, студэнты, моладзь. Удзел у экспэдыцыі — добраахвотны і неаплачаны. Валянцэры працуюць па 4 гадзіны ў дзень на раскопках старажытнага гарадзішча, астатні час прысьвячаецца адпачынку.

Экспэдыцыя праводзіцца ў маляўнічым месцы на беразе ракі Бярэзіна. Валянцэры самастойна ўсталёўваюць наметавы летнік; харчаваньне гатуюць на вогнішчы. Усе пытаньні ў летніку вырашаюцца на прыняцых самакіраваньня. Удзельнікі мусяць не баяцца складанасьцяў, мець моцны характар і заўсёды быць гатовымі прыйсьці на дапамогу сябрам. Вынікі раскопак будуць матэрыялам для навукі. Актыўныя ўдзельнікі заахвочваюцца пісьмовымі падзякамі Інстытуту гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Валянцэры павінны мець

уласны рыштунак (намет і іншае). Сьветлагорская арганізацыя ТБМ і Інстытут гісторыі забясьпечваюць харчаваньне ў экспэдыцыі, праезд ад Сьветлагорску да месца раскопак і ў зваротным кірунку.

Усе, хто зацікавіўся, могуць атрымаць дадатковую інфармацыю (сьпіс неабходнага рыштуку, зьвесткі аб археалагічных дасьледаваньнях на гарадзішчы Адрубыва, фатаздымкі з экспэдыцыяў папярэдніх гадоў і гэтак далей):

паштовы адрас — аддзяленьне сувязі №2, паштовая скрыня 32, 247402, г. Сьветлагорск, Гомельская вобл., Беларусь;

тэлефоны — (+375) (0) (2342) 4-25-50, (0) (29) 709-04-33 — Андрэй Музычэнка, (0) (2342) 4-69-33 — Марыяна Мірчук, 4-76-13 — *факс*;

электронны адрас — ekspedycuja@tut.by.

Аб жаданьні ўзяць удзел у экспэдыцыі просьба паведаміць да **15 ліпеня**.

Экспэдыцыя — гэта незабыўныя ўражаньні і добры летні адпачынак!

8 ліпеня: сьвята ў Ляўках

Усе прыхільнікі беларушчыны могуць ўзяць удзел 8 ліпеня ў чарговым сьвяце вольнай беларускай паэзіі ў навакольлі Дому-музэю Янкі Купалы ля вёскі Ляўкі на Аршаншчыне.

Знайсьці лёгка: трэба дасхаць да музэю, а там прайсьці праз ягоную тэрыторыю ў бок берагу ды спусьціцца па сходах да Дняпра. Па беразе налева, прайсьці каля 500 мэтраў да вогнішча. Паблізу можна паставіць намет.

Калі на сваёй машыне, то лепш ехаць праз/паўз Барань і Копысь (там ёсьць пантонны мост праз Дняпро). З «алімпійкі» лепш павярнуць на Коханава. Ля музэю ёсьць паркоўка.

Даехаць і ад'ехаць без машыны можна аўтобусам Ворша—Копысь, які ад аўтавакзалу адыходзіць у 6.30; 10.00; 13.30; 16.30. Ехаць трэба да прыпынку «Музэй Янкі Купалы», дарога зойме з паўгадзіны і будзе каштаваць 2070 рублёў.

Падрабязней «НН» напіша перад сьвятам.

Тры фэсты ля трох замкаў

Мір

10—11 чэрвеня ў Міры (Карэліцкі раён) пройдзе IV беларускі фэстываль мастацтваў «Мірскі замак — 2006». Адбудзецца канцэрт старадаўняй музыкі «Музычныя скарбы Гарадзенскага краю». Пройдзе выстава мастакоў Гарадзеншчыны, рыцарскі турнір. Нацыянальны канцэртны аркестарпрэзэнтую новы праект — «Дыялёг супрацьлегласьцяў: джаз — харавая клясыка».

Наваградак

1—3 ліпеня ў Наваградку адбудзецца IV Фэст сярэднявечнай культуры «Наваградзкі замак — 2006». Арганізуе фэстываль Наваградзкі райвыканкам. Мае адбыцца рыцарскі турнір, на які трады-

цыйна зьбіраецца рыцарства зь Беларусі ды суседніх краінаў, а таксама выступы айчынных ды замежных гуртоў, што выконваюць старадаўнюю музыку.

Ліда

1 ліпеня ў Лідзе адбудзецца сьвята пьіва. У праграме — конкурсы, дзіцячыя атракцыёны, выступы зорак беларускай эстрады. Лідзкі бровар прапануе ўвесь асартымэнт сваёй прадукцыі. Аматыры пьіва змогуць пачаставацца ўсімі гатункамі лідзкага бурштынавага напою, сярод якіх будзе й менаванае ў народзе «Зоськай» нефільтраванае пьіва.

26—27 жніўня пройдзе штогадовы фэстываль «Замак Гедыміна». Удзел прымаюць рыцарскія клябы зь Беларусі, Польшчы, Літвы і Расеі.

Выпраўляцца ў Мір, Наваградак і Ліду можна з Цэнтральнага аўтавакзалу ў Менску, адкуль у гэтым кірунку штодзень ходзяць аўтобусы і маршруткі.

СП

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

У Беларусі як за мяжой

Летам абвастраецца жаданне змяніць абстаноўку, вызваліцца з задушнага офісу ды на некалькі дзён забыцца на гарадзкі тлум. Можна не выстойваць чэргаў па візу ды не пакутаваць больш за суткі ў гарачым купэ цягніка «Менск—Сімферопаль». Добра адпачыць можна і не выязджаючы з Беларусі. Выбар ёсць!

Агратурызм

У Беларусі гэты від адпачынку з'явіўся пазней за астатнія краіны Эўропы, але развіваецца досыць актыўна. На сёння па ўсёй Беларусі налічваецца ля 60 сядзібаў. У звязку з вялікай канкурэнцыяй кошт на пражыванне ў такіх месцах зніжаецца, а пакет паслуг — пашыраецца. Стандартны набор прапановаў: адпачынак ля вады плюс паляванне ў бліжэйшым лесе, грыбочкі-ягады ды экскурсія, калі ёсць куды.

Гаспадары сядзібы «Ля дубочка», што пад Менскам, прапануюць наведваць падчас адпачынку... «Лінію Сталіна». Хоць ёсць і больш варыянт прапановы. Уладальнікі фэрмэрскай гаспадаркі «Верас» збудавалі сядзібу для турыстаў з інтэр'ерам «у нацыянальным стылі» непадалёк ад Сынкавіцкай царквы. Сярод прыбудоваў — карчма на 40 месцаў. Прапанаваныя маршруты — Жыровіцкі манастыр, Косаўскі і Ружанскі палацы. Ды яшчэ Зэльва і Слонім непадалёк. На сядзібу працуе ўся заходнебеларуская ваколіца.

У краінах з развітым агратурызмам цяпер модна набірае «фэрмэрскі адпачынак». Усё змяняецца: раней фэрмеры наймалі прымакоў за грошы, а цяпер багатыя немцы ды ангельцы, папра-

ваўшы ў офісах, імкнуча да зямелькі. Працуюць тыдзень-два на фэрмэрскай гаспадарках за ежу і жылло. У спектры паслуг беларускіх аграсядзібаў такога пакуль няма, але, як сказаў гаспадар адной з іх, «можна зарганізаваць». Інструменты заўжды знойдуцца, абы попыт быў.

У бліжнім замежжы аграадпачынак мае перад беларускім адзіны плюс — больш развітая інфраструктура. Разам з лесам ды рэчкай амаль паўсюль ёсць супермаркеты, інтэрнэт-кавярні, добрыя рэстараны. Адпачынак у падобнай сядзібе ў Крынках, што на Беласточчыне, каштуе 150 даляраў на тыдзень.

Кошт пражывання ў беларускіх аграсядзібах вагаецца ад 6 да 35 у.а. на дзень, у залежнасці ад кшталту сядзібы. Ёсць катэджы, вясковыя хаты, летнія «спартанскія» пабудовы. Спіс усіх сядзібаў можна знайсці на www.holiday.by.

Лекавы адпачынак

Гэта даволі стандартны від адпачынку, попыт на які трымаецца дзякуючы «прафсаюзным» пуцёўкам. Супрацоўнік дзяржаўнай установы

плаціць нейкі адсотак ад агульнага кошту ды едзе ў санаторыю-прафілякторыю падлячыць нервы ды заспакоіць сэрца. Адпачынак для тых, каму за 30. Выбар — некалькі сотняў санаторыяў па ўсёй краіне са стандартным наборам паслуг і рэжымам. Самыя танныя прапановы — пад Менскам (300—400 тыс.руб.), даражэй — на беларускіх курортах. Поўная пуцёўка на 12 дзён у санаторыі на Нарачы абыдзецца ў 620 тыс.руб.

Актыўны адпачынак

У Беларусі няма магчымасці заняцца модным цяпер дайвінгам, сафары ці банальна здзейсніць круіз. Затое застаюцца спрадвечныя рыбалка і паляванне. Да іх дапасоўваюцца больш экстрэмальныя пэнтбол і скачкі з парашутам.

Займацца легальна паляваннем каштуе немалых грошай. Улічваецца ня толькі плата за трафэй (50—300 эўра), але і плата супрацоўнікам, вываз трафэю. Спіс месцаў палявання і расцэнак можна пабачыць на <http://minkstourist.by/belarus/prise.html>.

Рыбачыць танней. Дзень

рыбалкі — 15—50 тысяч. Адна з найпапулярнейшых мясцінаў — Любанскае вадасховішча, дзе, што праўда, за ўлоў больш за 5 кг трэба плаціць асобна.

Сапраўдны бум гэтым летам — на скокі з парашутам. Менскі аэраклюб на Баравой нават увёў папярэдні запіс, бо ахвочых болей, чым парашутаў. Суадносна з попытам падвышаюцца і кошты на скокі. Сёлета яны складаюць ад 12 да 17 у.а. за адзін раз.

Модная гэтым летам забава — лясны пэнтбол. Гульні адбываюцца ў лясках ды закінутых будынінах пад Менскам, арганізатары пазычваюць забаўку як даступную для ўсіх, і як найвыдатнейшы спосаб вызваліцца ад адмоўных эмоцыяў. Кошт на дзень — ля 30 тыс.руб. на чалавека. Інфармацыю можна знайсці тут: <http://patrioty.info>.

Экскурсіны адпачынак

Гэта для тых, хто хоча набрацца ўражанняў ды лепей спазнаць краіну за сьціслы тэрмін. Сярод турыстычных маршрутаў, якія прапануюць беларускія агенцыі, зрэдка адшукваеш нешта цікавае. Хоць, як казалі ў адной з іх, попыт на аглядныя вандрожкі (2—4 дні) па Беларусі падвышаецца ўлетку. Шмат якія агенцыі ў стандартныя маршруты вымушаны былі па разнарадцы ўлучыць «Лінію Сталіна» (як калісьці Курган Славы). Так што не здзіўляйцеся, калі пабачыце такі маршрут: Менск — «Лінія Сталіна» — Мір — Нясьвіж — Полацак. Кошт такіх вандровак сягае 100 даляраў.

Незалежныя арганізатары вандровак абіраюць не такія збытыя маршруты (у некаторых мясцінах да іх турыстычны аўтобус не праяжджаў) і кошты выстаўляюць больш дэмакратычныя. Уважлівей праглядайце абвесткі ў «НН»!

Сяргей Будкін

Пра адпачынак на Беласточчыне чытайце на сайце <http://www.powiat.hajnówka.pl/ctrpb/zakwaterowanie1.htm>

Сакрэты шашлыка

У чым сакрэт добрага шашлыка? Парады даюць знаўцы.

Андранік Антанян, дзеяч культуры зь Вільні:

Кухары-аматары даволі інтэнсіўна вядуць пошук цудоўнай рэцэптуры «сапраўднага» шашлыка, які дасяць вынік пры любых умовах і любым надвор'і. Асноўны кірунак гэтых пошукаў у нашым рэгіёне чамусьці засяроджаны на вынаходніцтве «цудоўнага» марынаду, які прынясе вам посьпех і славу

вялікага кулінара-шашлычніка. Чым толькі ні спрабуюць замарынаваць мяса жыхары Беларусі! У справу ідуць віно, воцат, кефір, соевы соўс, мёд, ківі (!), таматная паста, самаробная тутэйшая аджыка (чым яна адрозніваецца ад таго, што прынята разумець пад гэтым словам на Каўказе — асобная размова), ну і, канечне, сапраўдны кароль савецкай кухні — маянэз. Маю падазрэнне, што зь цягам часу ў гэты сьпіс могуць трапіць і шафранавая настойка з ванільлю. Гуляць

дык гуляць!

Але бяда ў тым, што ўсе гэтыя рухі цела пазбаўленыя сэнсу. Праблема тутэйшых шашлыкоў не ў марынадах, а ў сыравіне. І рыбны соўс тут мала дапаможа.

І сыравіна — гэта зусім не пра мяса. Бо мяса якраз у нас добрае. А пра паліва. Галоўны нюанс шашлыка ў тым, што для яго патрэбныя дровы, якія даюць гарачы і бяздымны жар. Пароды дрэваў, якія спрабуюць выкарыстоўваць для гэтых мэтаў у Беларусі (хвойныя, вольха, бяроза) — мала прыдатныя.

Лепш за ўсё пад шашлычны вугаль падыходзяць дровы з садовых дрэваў (вішня, груша, яблыня).

Калі няма дрэваў указанага вышэй тыпу, то лепш скарыстацца адмысловым фасаваным вугалем, які прадаецца на аўтазапраўках і ў буйных гастронамах.

Ну і пра марынады пару словаў. Мяса само па сабе мае тонкі смак і водар, таму прыбіваць яго воцатам, мая-

нэзам, соевым соўсам ня варта. Максимум, што трэба зрабіць для дасягнення станоўчага выніку, прасаліць мяса за пару гадзінаў да абсмажвання. Соль — самы першы і самы просты марынад, які сталі выкарыстоўваць у кулінары. І ня бачу ніякага сэнсу сёння ім грэбаваць.

Львон Вольскі, музыка:

Нейкіх адмысловых сакрэтаў я ня ведаю, хоць шашлык у мяне заўсёды ўдаецца. Кулінарыя — гэта сапраўднае мастацтва, дзе трэба праяўляць фантазію. Тут вітаецца імправізацыя. Марынад можна нейкі адмысловы ўжыць, напрыклад, кетчуп ці маянэз альбо іх спалучэньне. Нехта замочвае мяса ў кефіры, таксама няблага выходзіць. Я ж люблю дадаваць у мяса трохкі цыбулі, вельмі смачна. А самае галоўнае — гатаваць страву зь любоўю да таго, каго збіраеся ёй частваць.

Уладзімер Цэсьлер, мастак:

Калі гатаваць шашлык зь свініны, то дадаваць да мяса акрамя солі анічога ня трэба — свініна не набірае ў сябе розныя дадаткі ды і сама па сабе самадастатковая. Я хіба дадаю ў часе гатавання трохкі алею. Такі шашлык смачны зь сьвежай зелянінай. Калі гатую шашлык з курыцы ці бараніны, то зьмешваю мяса зь перацтай цыбуляй, цытрынай ды кропам. Смачны курыны шашлык зь мяса, згатаванага з аджыкай.

Вольга Калацкая, перакладчыца:

Паколькі я не ўжываю мясных страваў, то галоўнай разынкай майго шашлыка ёсьць тое, што ён прыгатаваны з соевых прадуктаў. Усё ж астатняе — як у традыцыйных рэцэптах.

**Запісаў
Сямён Печанко**

Карпаты: праз Гавэрлу пешшу

Чарнагора — гэта вам не Чарнагорыя. Андрусь і Алена Клікуновы адпачывалі ва Украіне.

Чарнагора (ня бльгайце з балканскай Чарнагорыяй) — гэта 20-кілямэтровы хрыбет вышыняю каля 2000 м, ад польска-славацкіх Татраў на захадзе да румынскіх Раднянскіх Альпаў на ўсходзе. Пачынаецца ён каля «сталіцы гуцулаў», мястэчка Ясіня ў Закарпацці, вяршыняю Пэтрас (2022 м), аддаленай на 6 км ад найвышэйшае кропкі Украіны — Гавэрлы (2061 м). На паўднёвым усходзе ад яе, падзеленая невялікімі сёдламі, цягнецца хвалістая лінія іншых гораў гэтага масіву, сярод іх Поп Іван (2026 м) са старадаўняй аўстрыйскай абсэрваторыяй.

Хрыбту Чарнагоры характэрнае непадабенства ягоных паўночных ды паўднёвых схілаў. Калі паўднёвыя стромка сыходзяць долу ў глыбокія даліны, званыя тут *паланінамі*, то на паўночным баку амаль ад кожнае вяршыні адыходзяць папярэчныя бакавыя хрыбты з лагодным пад'ёмам і зяўрастымі бакавымі сьценамі. Адпаведна пад асобнымі вяршынямі на іх паўночным баку ўтварыліся т.зв. *катлы* — прыступкападобныя даліны з паземным дном, ахінутыя з трох бакоў стромкімі адхонамі — *плячыма* — і адчыненыя з чацьвертага, дзе нярэдка ўзнікаюць другія па ліку ніжэйшыя катлы. Гэткая дзівосная пабудова галоўнага хрыбта Чарнагоры — вынік зрухаў лёду падчас даўняга Ледавіковага пэрыяду.

У паход па Чарнагоры пажадана выходзіць у пэрыяд з другога паловы траўня да другой паловы кастрычніка. Варта памятаць, што чэрвень — найбольш дажджысты месяц у гэтым рэгіёне. Да слова, спадарства, барані вас божа рабіць пад'ёмы ў залеву, навальніцу ды туман!

Найвышэйшая кропка Украіны — гара Гавэрла (2061 м).

Запленнікі сабраныя, квіткі да Івана-Франкоўску набытыя, дакумэнты й грошы правараныя, мапа ахайна залямінаваная. Добрай дарогі! Перад тым як сесці ў цягнік, яшчэ раз прыгадайце, ці ўзялі вы сярод іншага намёт, спальнік, поліэстэравы дыванок, рондаль ці кацялок, сухое паліва, зручны й трывалы абутак (кеды адкідайце адразу, а вось турыстычныя красоўкі кшталту «БелКельмэ», з грубай падэшвай — тое, што трэба), кепку ці бандану на галаву (і ад сонца, і ад кляшчоў), штармоўку або цырату ад дажджу (з парасонам па гарох лазіць — мясцовым авечкам на сьмех), шорты, спартовыя штаны (у джынсах пакарэньне вяршыняў не пажаданае з гігіенічных прычынаў). У лекавых запасах прадбачце ёд, актываваны вугаль, ношпу, аспірын ды трохі марганцоўкі.

Памятайце, што ўкраінскія памежнікі абавязаныя выдаць вам

картку часовае рэгістрацыі, на адной з паловак якой патрабуецца пазначыць месца часовага перабывання на тэрыторыі Украіны. Прысьцібкі нахштальт «намёт», «лес», «Карпаты» ня пройдуць. Таму давядзецца выбіраць сярод рэальна існуючых турыстычных асяродкаў паблізу нашага месца прызначэння:

1. Турбаза «Эдэльвайс», 90630, Закарпатская область, Рахівський район, с.Ясіня, вул.О.Борканюка, 9; тэл. (03132) 4-22-10.

2. «Гуцулочка», Івано-Франківська область, Яремчанський район, с.Яблуниця; тэл.: +380 (3434)36-3-17.

На другой палове рэгістрацыйнае паперкі памежнік паставіць вам штамп з датай. Абавязкова захавайце гэтую цыдулку да вашага выезду з краіны.

Стартавым пунктам нашае вандроўкі будзе вёска (сэло) **Лазэшчына**. З вакзалу ў Івана-

Франкоўску туды магчыма патрапіць:

а) дызэльным цягніком — кірункам да Рахава (ходзяць вельмі рэдка);

б) аўтобусамі — кірункам да Ясіня, Рахава, Цячыва.

Мінулі людныя горны курорт **Ярэмча**, перавалілі празь **Ябланицю** — і мы ў Закарпацці.

Адразу ж за мостам праз раку Лазеўшчыну, у самым цэнтры вёскі, просім кіроўцу («водій» па-ўкраінску) выкінуць нас на сьвежае паветра і выдаць з багажнікаў асабістае «цяжыва» згодна з купленымі квіткамі. Цяперака арыентуемся на мясцовасьці. Удалечыні на поўдні вока адрознівае дзьве сівыя гары — **Гавэрлу** (зьлева) і **Пэтрас** (справа). Вось туды нам і трэба. Але ж высока як... Спакойна! Прэч сумневы! Вы іх абавязкова «зробіце». Яны таго, безумоўна, вартыя. Толькі стаўцеся да іх па-людзку, тады і яны да вас будуць гасьцінныя.

Аўтобус паехаў. Мы ж разварочваемся й зь дзьвюх дарог на ростанях збочваем на правую (па другой прыехалі сюды). У некалькіх кроках зь левага боку бачым краму і кавярню, дзе магчыма падсілкавацца і набыць сухі правант. Тушаніну лепш захапець зь Беларусі — здаравейшыя будзеце! Калі падарожнічаеце пры канцы сухога лета ці ўвосень, надыйбайце перад выправай пару пляшак вады.

Поўныя энэргіі, крочым па грунтовай дарозе на поўдзень. Праз 2 км праходзім пад мэталёвым чыгуначным мостам, а яшчэ праз 500 м упіраемся носам у шляб'аўм. У леснічоўцы, што побач, ратавальнік і палясоўшчык па сумяшчальніцтве мусяць занатаваць вашыя асабістыя зьвесткі, правесці адпаведны інструктаж што да паводзінаў у гарах і спагнаць за кожны дзень знаходжаньня на ўнутрышляб'аўмнай тэрыторыі Карпацкага біясфэрнага запаведніку пэўную суму грыўняў з кожнага наведніка й яшчэ крыху — за кожны пастаўлены намёт з разьлікам на колькасць дзён.

Шыбуем усё далей і далей уздоўж бурапеннае горнае рэчкі, аточанае зарослымі пагоркамі, насустрач далягладам.

Наступнымі арыенцірамі будуць занядбаны буданчык зь серавадароднай мінеральнай вадзічкай, а яшчэ праз 1,5 км злева на ўзгорку — хатка пастухоў, *кальба*. Тут магчыма папрасіцца

пераначаваць за сьціплую плату (3—5 грыўняў з чалавека), папіць гарачае зёлкавае пітво, пагрэцца ля печкі. Пакладуць вас на звычайных драўляных лавах, але выбіраць не даводзіцца, асабліва калі на дварэ шарая гадзіна.

Непасрэдна пад'ём вярта распачынаць зранку, добра адпачыўшы і трохі пад'еўшы. Дакляпаўшы да турбазы ў 3-х км ад калыбы па згаданай грунтоўцы, пераходзім драўляны мост праз струмень і, ідучы напракці ды абмінаючы недабудаваны шматпавярховік зь яго левага боку, пачынаем рэзка ўспінацца ўгару па лесавознай трактарнай дарозе. Ад часу да часу шлях перакрываюць паваленыя яліны, ствараючы дадатковыя натуральныя перашкоды. Кіляметраў праз 5 безупыннага «чорнага шляху» апынаемся на больш-менш роўнай шырокай сьцяжыне і нават калі-нікалі сустракаем белсіне-белыя гавэрлаўскія турыстычныя значкі. Раптам лес адхінае свае шаты — і вачам на ўзроўні аблокаў адкрываецца вялікі горны луг, на якім улётку пасьвяць жывёлу з навакольных вёсак, — **паланіна Гропа**. Тут ёсьць месца і для намэтаў, і для вогнішча (*ватры* па-тамтэйшаму). Напіцця сырадою, пакаштуйце ваду з ручая, падзіўцеся незвычайным для беларуса альпійскім краявідам, а назаўтра, з умова пагоды, вырашайце на паднябесную вяршыню самавітае **Гавэрлы**.

З Гавэрлы ў пагоду на поўначы ды на ўсходзе магчыма ўбачыць навакольныя роўнядзі **Каламы** ды **Надворнай** на ад-

легласьці ў больш за 100 км, а на поўдні — усенькі ланцуг вяршыняў Чарнагоры аж да Румыніі. Павяртаемся тварам туды, адкуль прыйшлі. Перад намі ўзвышаецца магутны **Пэтрас**, а далей на захад, за некалькімі перавамі, — салодкая мэта, **Квасы**.

Пад намі бачым дзьве сьцяжыны: адна — па якой прыйшлі, а другая, налева за хрыбет, — наш новы шлях. Трошкі спускаемся і абавязкова адпачываем ля крыніцы, якая аж да сярэдзіны чэрвеня мусіць прабівацца праз покрыва сьнегу, ствараючы ў ім танюткі тунэль. Дарога весела вядзе ўніз між хмызоў ды хвойнікаў. Проста на горным сядле ў 3 км ад крыніцы — месца для адпачынку са сталом ды іншымі патрэбнымі для турыста прыбамбасамі. Далей пачынаецца шырокі лясны шлях, *плайпа*-гуцульску. З даўніх давён такія гасьцінцы злучалі між сабою вёскі й горныя выпасы. Прустем па ім, агінаем зьлева пагорак і выходзім на чарговы *грунь*, перавал па-нашаму. З Гавэрлы ён падаваўся такім блізкім!

Зьлева агромністым конусам спускаецца **паланіна Скапэска**, і нават відаць коміны калыбаў ды чутны брэх сабак, але дайсьці да іх — гадзіна з гакам. Таму пройдзем далей па плаі мэтраў з 500 і ў лесе, па правым баку, знойдзем палянку ля ручая. Пераначуем — болей пачуем!

Каб, крыў божа, да вас у намёт не зазірнуў уначы мясцовы гаспадар мядзьведзь, падкладзіце ў цяпельца сухі корч большы — хай курыцца да ранку. Не на-

чуйце з прадуктамі сярод лесу! Адмыслоўцы раець падвешваць іх між дрэвамі на вышыні ня менш за 3 мэтры. Зрэшты, сябры, напужаць драпежнікаў вы можаце і самі, асабліва калі падарожнічаеце з каханым чалавекам. Толькі ж не перастарайцеся! Гэта за-па-вед-нік...

Наступнага ранку нас чакае самы вялікі і самы маляўнічы адцінак паходу — па высакагорным карнізе пад Пэтрасам (1500—1600 м) уздоўж адной з найдаўжэйшых паланінаў Карпатаў, **Гарманэскі**. Неўзабаве пасля ранішняга выхаду мы апынаемся на раздарожжы. Направа — **уручча Грэблі**, якое выведзе нас назад у Лазэшчыну. Ды нас, заўзятых валацугаў, лёгкі шлях ня вабіць. Нам налева...

На працягу далейшых пяці гадзінаў вы будзеце бесьперапынана назіраць захапляльную панараму, якая нічым не саступае тырольскім адпаведнікам у аўстрыйскіх Альпах. Вось тады і зразумеете, чаму гуцулы нават побач з вамі валынкападобна падкрываюць, як быццам вы за кілямэтар. Дарэчы, міжсобку яны гергечуць на малазразумелай беларусу русінскай мове, а наша роднае слова разумеюць зь вялікімі цяжкасьцямі.

Калі ўся паланінная прыгажосць зьнікне за хрыбецікам, на паўднёвым захадзе трэба будзе знайсці самую вялікую лысую вяршыню — **гару Шэшул**. Пад ёю з нашага боку разьмешчаны батанічны заказнік **Рагнэска** зь некалькімі калыбамі, дзе мы і правядзем апошнюю ноч нашых авантураў. Крыху не даходзячы

да хатак, падзіваемся на драўляную цэркаўку без адзінага цьвіка. Такіх нацыянальных грэка-кэталіцкіх, ці ўніяцкіх, жвабніцаў багата і ў Галіччыне, і на Валыні, і ў Закарпацці.

Апошнім рашучым кідком агінаем па карнізе Шэшул, зьлева пакідаем **паланіну Канец** (стомлены турыст прыдумаў :-), праз квасоўскія кашары пнемся ў бок **гары Вясьняркі**, жвава пераскокваем у бука-грабавым гаі праз шматлікія горныя раўчкі. У вясьняркаўскім лесе бяром правую вузейшую сьцяжыну. Спуск хоць і аптымістычны, але й стромкі. Пасьля дажджу не рэкамэндуецца.

Нарэшце вылітаем на маляўнічы квяцісты луг з жоўтымі ды чырвонымі макамі, падбелам, сьвятаяньнікам, званочкамі... Што і казаць, сэзонны мяняюцца ў Карпатах за кожным грунем. Яшчэ з гадзінку адвольнае хады па сэрпантыне са спазорам на **Квасы** — і мы ля мэты. Па адным пераходзім па хісткім падвясным мосьціку праз бурапенную **Чорную Цісу** і бачым сапраўдную асфальтаваную дарогу.

Направа праз колькі дзясяткаў мэтраў пошта, насупраць якой яшчэ адзін мост, які вядзе да студні з жалезістай мінэральнай вадой трохі правей на пагорку ў хмызьняку, зьлева ад закінутае хаціны. Вада лячэбная, зь высокім утрыманьнем соляў. Рэкамэндуецца спажываць у абмежаваных колькасьцях праз кактэйлеву рурку дзеля захаваньня зубоў.

Далей па дарозе трапляюцца дзьве кавярні. Насупраць аўтобусага прыпынку — былая саўковая сталюка з комплексным абедам, змест якога — вялікая таямніца, ды хамаватай цёткай за прылаўкам. Насупраць вакзалу ўстанова новае генерацыі — больш дарагая, але і больш утульная. Раім пакаштаваць тут салянку, *дзеруны* (дранкі а-ля ўкраінас), львоўскае піва ды закарпацкі каньяк.

Пасьля бурлівае пагулянькі ў шынку не забудзьцеся сесьці а 2-й гадзіне ночы на ціхходны цягнічок з Рахава да Львова. Апоўдні прыедзеце да места. Перад ад'ездам на радзіму ў вас будзе яшчэ колькі часу прайсьціся брукаванымі вулкамі старажытнае сталіцы Галіччыны й пачаставацца знакамітымі *чанахамі* ў *салам у чакалядзе* (гэты «ўкраінікі «Сьнікерз» падаюць у кавярні «Лялька»).

Далібог, часам становіцца
крыўдна нават за мянтоў.
Піша Зьміцер Панкавец.

Мянты

ЭСЭ

Большасьць амонаўцаў, якія бралі наш намётавы гарадок, — простыя вясковыя мальцы. Гэта тыя, хто ня дужа хацеў вучыцца ў школе, лічачы, што жыцьцёвых посьпехаў можна дасягнуць і іншымі шляхамі. Напрыклад, гартуючы цела на спартзальных трэнажорах. Пасьля школы яны паступалі ў ПТВ ці тэхнікумы проста дзеля таго, каб атрымаць дыплём. Ніхто зь іх не зьбіраўся працаваць па атрыманай прафэсіі. Потым — служба ў войску, пажадана ў мар’інагорскім ці ўручанскім спэцназе. І, як лягічны вынік, — уладкаваньне на працу ў міліцыю. Ня ўсім даваўся апошні крок. Конкурс туды параўнальны з конкурсамі ў вядучыя ўнівэрсытэты. Вось яна — самая прэстыжная прафэсія маёй краіны!

Для гэтых хлопцаў міліцыя — адзіны шанец уладкавацца ў жыцьці. Прыгожая форма, блізкасьць да ўладоўцаў, павага (страх?) з боку сяброў і знаёмых — гэта нашмат лепш за штодзённую цяжкую працу сылесара на заводзе.

У менскім АМОНе ў мяне ёсьць сябар — Міша С. Міша скончыў каледж на год раней за мяне з чырвоным дыплёмам. Пасьля ён разам з аднагрупнікам паступаў у Маскву — у вышэйшую школу міліцыі. Сябру пашанцавала, а васьмі Мішу — не. Адгарабаніў паўтара году ў в/ч 3214, пасьля чаго нікуды ўжо паступаць не схапеў, а пайшоў працаваць у АМОН. Вясной 2004 году, калі Міша яшчэ быў у войску, ён падчас «звальняшкі» распавядаў мне, як адцягнуўся, б’ючы агалцелых фанатаў на кансьёрпе расейскіх «Зверей». І прадчуваў новае пабоішча на Дзень Волі. Міша не садыст. Гэта, хутчэй, своеасаблівыя комплексы няспраўджанасьці жыцьцёвых амбіцыяў. Роспач, што мог дасягнуць нашмат большага, а даводзіцца разганяць футбольных заўзятараў.

У Менску ў міліцыі працуе траюрадны брат. Ён доўга і весела баіць мяне, як затрымліваў аднаго моладзевага актывіста, а той увесь час супраціўляўся. Кажу, што хлопец гэты зараз пад крымінальнай справай за ўхіленьне ад вайска. Брат спачувальна паляпвае мяне па плячы і гаворыць, што хутка мы ўсіх вас перасаджым, і сьмяецца. Сьмяюся і я, а што рабіць? Спрачацца зь ім бессэнсоўна, а сварыцца ня хочацца. Стаўленьне да апазыцыянераў і ў яго, і ў Мішы падобнае да таго, як простыя немцы за фашыстамі ставіліся да габрэяў. Жыды/апазы-

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

цыянеры, яснае дзела, элемэнт, ад якіх варта пазбаўляцца, але мой знаёмец ці сусед — нармальны чэл. Вось і не адхрыпчваюцца ад нашага зьняёмства пакуль што.

Баімся ня толькі мы, удзельнікі супраціву і акцыяў пратэсту. Міліцыя баіцца нашмат больш. Яны, задураныя дзяжурнай тэлевізіяй, страшацца таго, што пасьля прыходу апазыцыі да ўлады апынуцца на вуліцы. Бяз працы, бяз грошай, без пэрспэктываў. Яны не разумеюць, што міліцыя будзе патрэбная любой уладзе, бо злачыннасьць, на жаль, яшчэ нішто не адмяняў. Але калі яны баяцца, значыць — робяць нешта ня так.

А яшчэ мянты не разумеюць нас — тых, хто задарма (!) мерз колькі сакавіцкіх начэй на Плошчы. Яны самі прыдумляюць, што бачылі ў кагосьці дваццаць даяраў, але найхутчэй самі не даюць такім фантазіям веры. Упэўнены, што некаторыя амонаўцы пасьля размоваў з «хуліганамі» шмат зразумеюць у нашай штодзённасьці.

Алесь Абрамовіч, адседзеўшы на Акрэсычна ў студзені 7 сутак за несанкцыяваны пікет, сьцьвярджаў, што міліцыя першая на выбарах прагаласуе супраць Лукашэнкі, што ад стварэньня паліцэйскай дзяржавы найперш пакутуюць праваахоўныя органы. Варта ўбачыць на свае вочы, колькі ідэалічна кашпоўных папер сыплецца на міліцыю — ня менш, чым на настаўнікаў. Змучаныя папяровай працай начальнікі штодня прамываюць мазгі ніжэйшым у рангах і г.д. На за-

вочным аддзяленьні ва ўнівэрсытэце вучуся зь менскім мянтам, які шчыра прызнаецца, што на сёньняшні розум не пайшоў бы ў міліцыю, бо такога прэсу, пэўна, няма болей нідзе. Але ён ня ведае дзе дзецца, таму й застаецца на ранейшым месцы.

Маці, шукаючы мяне пасьля затрыманьня, абтэлефанавала шмат знаёмых мянтоў. Адзін, даведаўшыся, дзе я быў, сказаў, што так і трэба, але адмовіўся дапамагчы. Другі — ляпаў сябе ў грудзі і сьцьвярджаў, што 90% міліцыянтаў супраць Лукашэнкі. І толькі трэці згадзіўся дапамагчы мяне адшукашь.

Я не імкнуўся знайсці ўсе адказы, зьвязаныя зь міліцыяй, гэта проста немагчыма, мне проста хацелася паказаць, што ня ўсе хлопцы ў форме — безаблічныя зомбі, і сярод іх шмат прыстойных людзей. Нельга падганяць усіх пад адну мерку — да каго б гэта ні адносілася: мянтоў, актывістаў нацыянальнага руху, блазнаў і г.д.

Далібог, часам становіцца крыўдна нават за мянтоў. На аўтобусным прыпынку «Агрэгаты» ў Барысаве ўжо ня першы год красуецца надпіс: «Мянты — казль». Сама ж міліцыя старанна змагаецца з графіці кшталту «16» ці «Хочам новага», а васьмі надпіс на «Агрэгатах» заўважаць ня хоча. Дакладней, найхутчэй не было каманды, а безь яе ніхто ня хоча браць ініцыятыву ва ўласныя рукі. Ня хочацца думаць, што хлопцы ў форме салідарныя з напісаным.

Кастрыца

АНДРЭЙ ХАДАНОВІЧ

***

Чужая мова
лашчыць мне вуха,
нібы пірсінг
на чужым языку.

ЖАНОЧЫ ФУТБОЛ

Нападніца Тацяна
атрымлівае пас,
праходзіць па флянгу,
набліжаецца да брамы
і прабівае —
на жаль, недакладна:
пераляцеўшы ўяўную трыбуну
нябачнага стадыёну,
мяч апускаецца
на водную паверхню
і плыве за плыняй
у пошуках лепшай долі...

Сем футуў пад болам, Таня!

ПОСТЫМПРЭСІЯНІЗМ

Дзіцяне
спрабую забрацца на бабуліну печ —
і рукі па самыя плечы
патанаюць у чорным моры
семак,
якое бабуля спрабуе высушыць.

Таго часу
семкі сохлі надзіва хутка,
а сяброўкі
не саромеліся іх лузгаць
пры мне,
і шалупіньне проста
вісела ў іх на вуснах,
зусім не забіваючы
жаданьня цалавацца.

І я здымаў яго —
асьцярожна, як сапёр,
бо першы дотык
запраста мог быць апошнім,
а так хацелася працягну,
пагатоў на печы
высыхалі новыя семкі.

З таго часу
я знаюся на сланечніках
ня горш ад Ван Гога,
а на гарбузах
нашмат лепш за яго.

Гарачая пяцёрка бэрлінскіх навінаў

ГАРАЧАЯ ПЯЦЁРКА БЭРЛІНСКІХ НАВІНАЎ

Акно з выглядам
на птушыныя галасы —
спэцыяльна для сьляпых
і аматараў падазроных мэтафар.

Нямецкі паэт
з амэрыканскім прозьвішчам
цьтуе Мандэльштама,
а ты працягваеш —
ужо ў іншым месцы
і таварыстве.

Помнік футбольнаму мячу,
як гол у Брандэнбургскую брану,
побач з разбураным Бэрлінскім мурам
выглядае, нібы напамін:
гэтыя футбалісты
прабіваюць любую сьценку.

Старэнькі будаўнік
у касцы й спэцвопратцы
папярэджвае,
што далей небясьпечна,
бо на галаву ў любы момант
можа плюхнуцца
чарговая зьліва.

І сонца пырскае пад нагамі,
і маленькія вясёлкі

люструюцца ў лужынах
і на другім паверсе
аўтобусных шыбаў,
і ты захлынаеся
водарам навалніцы
і не пасьпяваеш сушыць
парасона й шкарпэтак,
і малы бэрлінскага мэтро,
што вывозіць цябе на паверхню
якраз пасярэдзіне гэтага радка.

ВЭЛЯГОНКА ПРАТЭСТУ

Паліцэйскія мігалкі
даюць першы залп у вочы,
а далей
кароткімі чэргамі
бліскаюць сьпіцы ровараў.

У горадзе вэлягонка пратэсту.

Тысячы колаў.
Джэм-сэйшн кляксонаў.
Запlechнікі танчаць у такт.

Хто сядзіць у сядле,
хто, лежачы,
рушыць нагамі наперад.
(Так, мабыць, выгодней.)
Хто з прычэпам —
вэлякальскай
для пратэстуючых немаўлят.

Дык супраць чаго?..
Не даюць адказу.

Апошні ровар.
Кантрольны сонечны блік
на сьпіцах.

Але ты адчуваеш
дзіўную салідарнасьць,
нібы нарадзіўся
у вэляпрычэпе,
а потым падрас,
перасеў на ровар,
адкінуў трэцяе кола,
адчуў між нагамі раму,
наладзіў кляксон ва ўнісон —
і ўплёўся ў хвост каравану,
й плячэся ў гэтым хвасьце,
і некалі выб'еся ў лідэры,
так і не зразумеўшы,
супраць чаго пратэстуеш.

Бэрлін
26 траўня — 3 чэрвеня 2006

Вусень меў шаснаццаць ног
 Перасоўваўся, як мог.
 «Туп-туп-туп!» — лічыў ён крокі,
 Каб не пераблытаць ногі.

Вырашыў пайсьці ў паход
 На суседні ён гарод.
 Але ж толькі вось турбота:
 Трэба восем параў ботаў!

А яшчэ, гаротны лёс,
 Трэба мець шкарпэтак воз!

Не пашкодзілі б, дарэчы,
Тры заплечнікі за плечы!

Пазабыўся ён на боты,
Хваляваньні ды згрызоты:

«Не пайду я у паход.
Лепей палячу ў палёт!»

Мужчынскія гульні

«Сняданак на Плутоне» (Breakfast on Pluto)

Ірландыя—Вялікая Брытанія, 2005, каляровы, 135 хв.

Жанр: кінакамедыя.

Адзнака: 7 (з 10).

Ірландскаму сьвятару (Лаям Нісан) падкідаюць дзіця. Хлопчык вырастае ў прыёмнай сям'і, нафарбаваў вусны, начапіў дзівочыя апранахі — і рушыў у Лёндан шукаць бялягічную маці. Лёндан 70-х сустрэў трансвестыта ангельска-ірландзкімі бойкамі, выбухамі й злымі маньякамі...

Ірландзкі рэжысэр Ніл Джордан — віртуозны майстар гратэску. То ў цэнтры ўвагі нестандартная сям'я крывасмокаў («Інтэрвію з вампірам»), то каханьне да трансэксуала падрывае падпольную барацьбу («Абуральная гульня»).

Сур'ёзныя мужчынскія гульні — вайна, тэрор, паліцыйныя акцыі — эфэктна траўваюцца ў «Сняданку» ня столькі самім

героем (геніяльная гульня Кіліяна Мэрфі), колькі ўсёй глямурнай эстэтыкай 70-х. Малімонныя фарбончыкі й карункі, ружовае й стракатае, пачуццёвыя песенькі пра каханьне (саўндтрэк — фішка фільму).

Лёгкадумнае апавяданьне вядуць ітупкі малінаўкі (!), тэлевізійныя прыгажуні — і сам герой, які дзівочым почыткам выводзіць чарговую старонку сваіх прыгодаў. Гэтыя прыгоды зламалі б і Шварцэнгера, але Патрык сьмела фліртуе на расстрэле (адна з самых сьмешных сцэнаў карціны), даводзіць турэмчыкаў да паленства і нэўтралізуе маньяка таннымі духамі.

Ён хацеў знайсці маці — а сустрэў бацьку, які прыпёрся на піп-шоў і спяваўся («Патрыцы») ў сваіх грахах. Сцэнка паўтарае знакамты эпизод зь фільму «Парыж—Тэхас» Вэндэрсэ, але расквечаная іранічнымі танамі. Зь ня меншай іроніяй — і з б'ольшым надрывам — паўторчыць Джордан і сцэны гіпнозу (арыгінал — «Ночы Кабіры»), дзе лямант па згубленай маці выбухне рогатам сытае публікі.

Але самыя страшныя здзекі патонуць у блакітных вачох, а сур'ёзнасьць спасуе пе-

рад гульніёй.

Кіліян Мэрфі («Дыскасьвіньні», «Начны рэйс») дэманструе ігру экстраклясы. Яго папярэднія героі былі маньякамі й апантанымі закаханымі. Патрык-Кітэн — бязьвінная істота ня з гэтага сьвету, чаго для падрыву сур'ёзнасьці паспалітае публікі дастаткова. Мэрфі намінаваўся на «Залаты глёбус» за найлепшую мужчынскую ролю ў камэдыі. **Сэансы ў кінатэатры «Перамога» штодзень да 11 чэрвеня а 18.40 і 21.10.**

Андрэй Расінскі

КІНО НА DVD

MASTER RECORDS

Кальмар і кіт

Драма, ЗША, 2005, рэж. Ноа Баўмбах.

У ролях: Джэф Дэніэлз, Лора Ліні, Джэс Эйзэнбэрг.

Бруклінская сям'я разрываецца ад здрадаў і рэўнасьці...

Тры намінацыі на «Залаты глёбус» за лепшы фільм, лепшую акторку і лепшага актара.

Менск, Кісялёва 12, т.: 643-21-08

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

Субота, 10 чэрвеня

НТВ, 13.00

«Джуманджы».

ЗША, 1995, рэж. Джо Джонстан.

Фантастыка для сямейнага прагляду.

Дзеці знаходзяць таямнічую гульнію, якая насылае на гульцоў вялізных павукоў, паляўнічых і камароў. Але гульнію нельга спыніць, пакуль ня дойдзеш да канца...

У ролях: Робін Ўільямз, Бібі Ньюірт.

БТ, 11.45

«Мае рэчы».

Беларусь, 2006, аўтар і вядоўца Алесь Матафонаў.

Тэма чарговае перадачы — грэблі.

«Лад», 23.15

«Гіностра».

Італія—Францыя—ЗША, 2002, рэж. Мануэль Прадаль.

Крымінальная драма.

Агент ФБР прыяжджае на Сыцылію расьсьледаваць забойства абвесьніка, які стаў ахвяраю мафіі. Але маленькі

хлопчык, які застаўся ў жытых, не сьпяшаецца дапамагаць следчаму...

Ролі ў нетаропкай драме граюць Гарві Кейтэль («Шалёныя сабакі»), Азія Арджэнта («Сындом Стэндаля»).

БТ, 23.55

«Заплямленая рэпутацыя».

ЗША—Нямеччына—Францыя, 2003, рэж. Робэрт Бэнтан.

Псыхалогічная драма паводле аднайменнага рамана Філіпа Рота.

Прафэсара Колемана Сілка вінавацяць у стоеным расізьме. Але сапраўдная тайна прафэсара куды інтрыгоўнейшая...

Халаднаватая драма пра этнічныя комплексы й канфармізм.

Ролі выконваюць: Энтані Гопкінз («Маўчаньне ягнята»), Ніколь Кідман («Мулен Руж»).

Нядзеля, 11 чэрвеня

«Лад», 13.25

«Увага — чарапахы!»

Расея (СССР), 1970, рэж.

Ралан Быкаў.

Дзіцячая кінакамедыя.

Перашаклясьнік Вова трапіў у шпіталь. А ягоная выхаванка, чарапаха Ракета, сталася ахвяраю экспэрымэнтаў цікаўных сяброў героя. Ці пасьпее Вова выратаваць чарапаху, пакуль на яе не наехаў танк?

Рэжысэр карціны — выбітны знаўца дзіцячай псыхалёгіі Ралан Быкаў («Айбаліт-66», «Пудзіла»).

Карціна абсалютна не састарэлая — і будзе карысная й дарослым.

БТ, 19.10

«Неба. Самалёт. Дзяўчына».

Расея, 2002, рэж. Вера Старожава.

Мэлядрама.

Паўтор аднайменнай карціны з Тацянай Даронінай. Толькі ў гэтай служыцы гераіні грае Рэнага Літвінава — і яна ж склала для фільму сцэнар.

Ён — у камандзіроўках. Яна — у палётах. Але яны сустрэліся — каб разлучацца й сыходзіцца зноў.

СТВ, 20.25

«Адмыкніце, паліцыя!».

Францыя, 1984, рэж. Клод Зыдзі.

Прадажны паліцэйскі вучыць махлярствам маладога напарніка. Але той хутка пераўздыдзе свайго настаўніка... Пасьпяхова камэдыя Клода Зыдзі («Ён пачынае злавацца»), што выклікала працяг. Ролі выконваюць: Філіп Нуарэ («Вялікая жратва»), Тэры Лерміт.

«Лад» 22.45

«Фара».

Казахстан—Расея, 1998, рэж. Абай Карпыкаў.

Крымінальная мэлядрама.

Пасталелы Фара дасюль піша лісты героям свайго дзяцінства — Анжэле Дэвіс і іншым пэрсанажам камуністычнага супраціву. І толькі недарэка Фара ведае код сакрэтнага рахунку. Мафія вырашае падмануць Фару.

Абай Карпыкаў — рэжысэр «новай казаскай хвалі».

Ролі выконваюць: Фархад Абдраймаў, Крысьціна Арбакайтэ.

Андрэй Расінскі

ТЭАТАР

Опэра

12 (пн), 13 (аўт) — «Джані Скікі», «Рыта, альбо Пірацкі трохкутнік».

Купалаўскі тэатар

- 9 (пт) — «Кім».
- 10 (сб) — «Чорная панна Нясв-іжу».
- 11 (ндз) — «Памінальная малітва».
- 12 (пн) — «Таполева завая».
- 14 (ср) — «Парфён і Аляксандра».
- 15 (чц) — «Паўлінка».
- 16 (пт) — «С.В.».
- 17 (сб) — «Вечар».
- 18 (ндз) — «Дзіўная місіс Сэвідж».

Малая сцэна

- 12 (пн), 14 (ср) — «Дзікае паляванне караля Стаха».
- 18 (ндз) — «Востраў Сахалін».

ІМПРЭЗЫ

Легенда зь пяску

9 чэрвеня а 18-й гадзіне ў сядзібе БНФ (Варвашэні, 8) — адкрыццё фотавэрнісажу комплекснага праекту Гэніка Лойкі «Легенды зь пяску».

Biblioteka bialoruska

Польскі інстытут у Менску і Калегіюм Усходняй Эўропы (Уроцлаў) запрашаюць на вечарыну польскай і беларускай паэзіі й прозы. Прэзэнтацыя кнігі выбраных твораў Канстантыя Ільдэфанса Галчынскага «Сёмае неба» з удзелам перакладчыкаў Леаніда Дранька-Майсюка, Лявона Баршчэўскага, Марыікі Мартысевич, Андрэя Хадановіча ды інш. Прэзэнтацыя новай сэрыі «Biblioteka bialoruska», у якой выйшлі

18 чэрвеня

19.00

Народны альбом

У Палацы мастацтваў (Казлова, 3) — канцэрт супольнага праекту беларускіх музыкаў на словы Міхала Анемпадыстава з удзелам Лявона Вольскага, Касі Камоцкай, Зьмітра Вайцюшкевіча й Аляк-

сандра Памідорава. Цана квіткоў — 20 000 руб. Замова квіткоў: 608-95-86, 678-18-99, 506-24-05, 560-92-94. Колькасьць месцаў абмежаваная.

кнігі Васіля Быкава й Рыгора Барадуліна «Калі рукаюцца душы» і Ўладзімера Арлова «Каханак яе вялікасьці» ў польскім перакладзе, а таксама дзьвюхмоўная кніга Андрэя Хадановіча «Калядны рэп / Swieta Nowego Rocku». Мяркуецца ўдзел Яна Анджэя Дамброўскага, Цэзарыя Карпінскага, Ірыны Міхайлаўны Быкавай, Рыгора Барадуліна, Уладзімера Арлова й Андрэя Хадановіча. Вас чакае сапраўднае свята кнігі! Пачатак а 18.00. Адрас: вул.К.Маркса, 31, філфак,

актавая заля. Уваход вольны. **Балахонаў у Менску** 16 чэрвеня ў малой залі Дому літаратара адбудзецца прэзэнтацыя кнігі С.Балахонава «Імя грушы». Вядоўцы Ігар Бабкоў / Вялянцін Акудовіч. У праграме: — выступ, чытаньні і сьпевы Сяргея Балахонава, — сьпевы Андрэя Мельнікава, — тэатральная сцэнка «Палескія мядзведзікі», — жывая дыскусія з удзелам І.Бабкова, В.Акудовіча, А.Кась-

цюшкі, Ю.Крупенькі, В.Булгакава, Г.Кісьліцынай, А.Скурка і іншых пачэсных суайчынікаў. Пачатак а 18-й. Уваход вольны.

КАНЦЭРТ

Басовішча-2006

9 чэрвеня ў парку Dreamland (вул.Арлоўская, 80) а 17-й гадзіне пачнецца адборачны тур «Басовішча-2006». Квітки: дарослы — 13000; студэнцкі, школьны — 12000; групавы (група ад 10-ці чалавек) — 9000.

НАШЫ ШАШКІ

Перамог нафтаздабытчык

Сёлета першыньство краіны па шашках-64 сабрала досыць моцны склад, дарма што да Палацу шахмат і шашак «не даехалі» чэмпіёны Гарадзеншчыны і Менскай вобласьці. Плянавалася, што ўдзел у гульнях возьмуць дванаццаць чалавек, аднак 21—29 траўня за дошкі селі толькі дзясяцера. Зь іх — два grosмайстры, пяць майстроў рознага рангу, тры кандыдаты ў майстры.

Напачатку наперад вырваўся Ігар Міхальчанка — віцэ-чэмпіён плянэты сярод юніёраў. Але на сярэдзіне турніру маладога мэтра дагналі і перагналі больш дасьведчаныя, тэарэтычна падрыхтаваныя Яўген Кандрачэнка, Андрэй Валюк і Аркадзь Плакхін. «Міхальчанка — не баец, — ацаніў ягоны выступ галоўны судзьдзя Віталь Варушыла. — Ён рабіў зашмат кароткіх нічыіх».

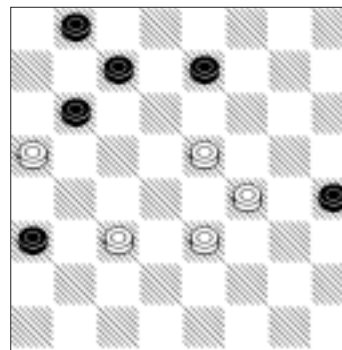
У шашках, асабліва ў «рускай» вэрсіі, адносна лёгка захаваць адрыв на фінішы. Названая тройка апанавала п'едэстал. 27-гадовы нафтаздабытчык з Гомелю Яўген Кандрачэнка ня толькі захаваў чэмпіёнскі тытул, але і перавыканаў норму міжнароднага майстра.

З кандыдатаў найлепш выступіў жыхар Паставаў Іван Троцкі — 8-е месца. А на радзіме, у час папулярнага «швайцарскага» турніру «Пастаўская вясна—2006», сп.Іван на роўных канкураваў зь Я.Кандрачэнкам і А.Плакхіным...

«Чэмпіянат Беларусі лёгка не назавеш. Шашысты — людзі са сваімі амбіцыямі, поглядамі на жыцьцё», — сказаў В.Варушыла карэспандэнту «НН». Ад падрабязнасьцяў арбітар устрымаўся.

Як бы вы згулялі

І.Гайдукевіч — Я.Кандрачэнка. Паставы, 2006. Ход чорных.

Аркадзь І. Гайдукевіч. Чорныя перавага, дастаток — вая для перамогі.

ВР

Чэмпіянат сьвету па футболе

9 чэрвеня

1 канал.

18.30. Футбол. Чэмпіянат сьвету — 2006.
«Дзень за днём».

Перад пачаткам старту.

18.55. Нямеччына—Коста-Рыка.

Жывая трансляцыя.

21.55. Польшча—Эквадор.

Жывая трансляцыя.

10 чэрвеня

1 канал.

15.35. Футбол. Чэмпіянат сьвету — 2006.
«Дзень за днём».

15.55. Ангельшчына—Парагвай.

Жывая трансляцыя.

21.55. Аргентына—Кот-д'Івуар.

Жывая трансляцыя.

ЛАД

18.55. Трынідад і Табага — Швэцыя.

Жывая трансляцыя.

11 чэрвеня

1 канал

15.30. Футбол. Чэмпіянат сьвету — 2006.
«Дзень за днём».

15.55. Сэрбія і Чарнагорыя — Нідэрлянды.

Жывая трансляцыя.

21.55. Ангола—Партугалія.

Жывая трансляцыя.

ЛАД

18.55. Мэксыка — Іран.

Жывая трансляцыя.

Расклад гульні

Група А

9 чэрвеня, пятніца.

Нямеччына—Коста-Рыка.

Польшча—Эквадор.

14 чэрвеня, серада.

Нямеччына—Польшча.

15 чэрвеня, чацьвер.

Эквадор—Коста-Рыка.

20 чэрвеня, аўторак.

Эквадор—Нямеччына.

Коста-Рыка—Польшча.

Група В

10 чэрвеня, субота.

Ангельшчына—Парагвай.

Трынідад і Табага — Швэцыя.

15 чэрвеня, чацьвер.

Ангельшчына — Трынідад і Табага.

Швэцыя—Парагвай.

20 чэрвеня, аўторак.

Швэцыя—Ангельшчына.

Парагвай — Трынідад і Табага.

Група С

10 чэрвеня, субота.

Аргентына — Кот-д'Івуар.

11 чэрвеня, нядзеля.

Сэрбія і Чарнагорыя — Нідэрлянды.

16 чэрвеня, пятніца.

Аргентына — Сэрбія і Чарнагорыя.

Нідэрлянды — Кот-д'Івуар.

21 чэрвеня, серада.

Нідэрлянды—Аргентына.

Кот-д'Івуар — Сэрбія і Чарнагорыя.

Група D

11 чэрвеня, нядзеля.

Мэксыка—Іран.

Ангола—Партугалія.

16 чэрвеня, пятніца.

Мэксыка—Ангола.

17 чэрвеня, субота.

Партугалія—Іран.

21 чэрвеня, серада.

Партугалія—Мэксыка.

Іран—Ангола.

Група E

12 чэрвеня, панядзелак.

ЗША—Чэхія.

Італія—Гана.

17 чэрвеня, субота.

Чэхія—Гана.

Італія—ЗША.

22 чэрвеня, чацьвер.

Чэхія—Італія.

Гана—ЗША.

Група F

12 чэрвеня, панядзелак.

Аўстралія—Японія.

13 чэрвеня, аўторак.

Бразылія—Харватыя.

18 чэрвеня, нядзеля.

Японія—Харватыя.

Бразылія—Аўстралія.

22 чэрвеня, чацьвер.

Японія—Бразылія.

Харватыя—Аўстралія.

Група G

13 чэрвеня, аўторак.

Карэя—Тога.

Францыя—Швайцарыя.

18 чэрвеня, нядзеля.

Францыя—Карэя.

19 чэрвеня, панядзелак.

Тога—Швайцарыя.

23 чэрвеня, пятніца.

Тога—Францыя.

Швайцарыя—Карэя.

Група H

14 чэрвеня, серада.

Гішпанія—Украіна.

Туніс — Саудаўская Арабія.

19 чэрвеня, панядзелак.

Саудаўская Арабія — Украіна.

Гішпанія—Туніс.

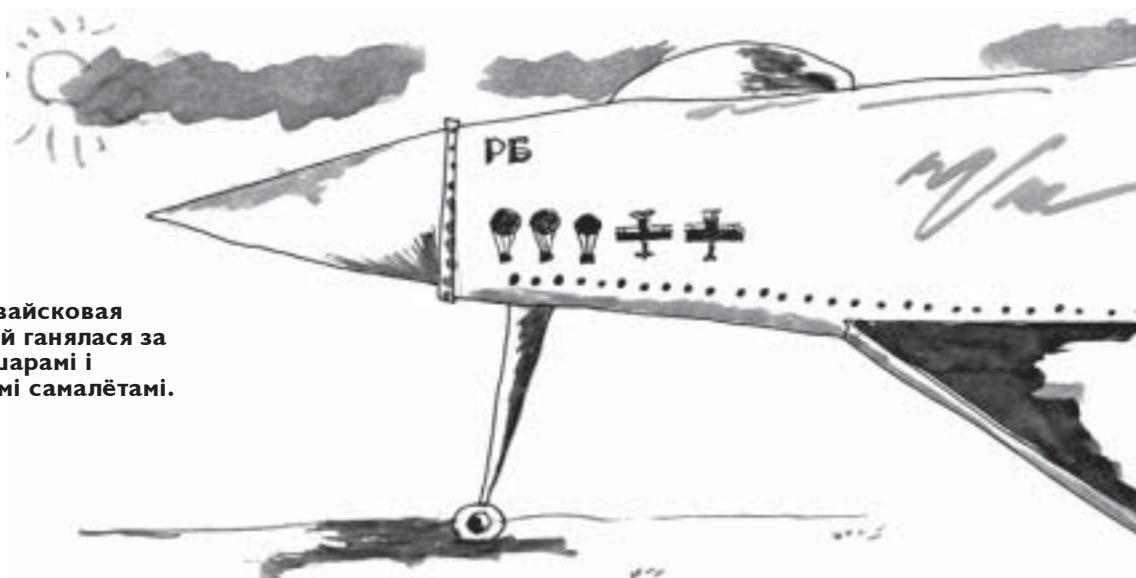
23 чэрвеня, пятніца.

Саудаўская Арабія — Гішпанія.

Украіна—Туніс.

...беларуская вайсковая авіяцыя і далей ганялася за паветранымі шарамі і лёгкаматорнымі самалётамі.

...пасланцаў Беларусі на перамовы з «Газпромам» абіралі паводле конкурсу.

— Кандыдат, слухайце і паўтарайце за мной: 200 даляраў за тысячу кубамэтраў газу.

— 52 даляры за тысячу кубамэтраў!

— Выдатна!

...бальшавікі ведалі, што нашчадкам іх справы будзе Лукашэнка.

У НУМАРЫ

У фарватэры расейскай палітыкі

3 17 чэрвеня пачынаюцца беларуска-расейскія вучэньні «Шчыт Саюзу — 2006». **Старонка 9.**

Валер Булгакаў

«Беларусь застаецца незалежнай, а Лукашэнка не дакіруе да свайго канца». Галоўны рэдактар «ARCHE» адказвае на пытаньні. **Старонка 6.**

Аварыя з удзелам машыны з картэжу прэзыдэнта

ДАІ не дае пра яе інфармацыі. **Старонка 10.**

Гарачая пяцёрка бэрлінскіх навінаў

Новыя вершы Андрэя Хадановіча. **Старонка 41.**

Плястыляндыя

«Газэтка дзеткам» з жыцця вусеняў. **Старонка 42.**

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМІ

Менск. Гласныя-дэмакраты маняцца ў скорасыці падняць у гарадзкой думе справу аб тое, чаму ў Вільні за расклейку афішак і т.п. горад мае даходу ў год каля 7000 руб., а ў Менску — усяго толькі 660 руб? Гэтай справай дагэтуль ніхто з «айцоў» гораду не цікавіўся, а каб жа за яе добра ўзяцца, то і ў Менску перапала б якіх пара тысяч руб. на карысьць гораду.

«Наша Ніва». 1911. № 20—21.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВАНДРОЎКА

Зьміцер Каспяровіч запрашае ў вандроўку 11 чэрвеня 2006 г. па маршруце: Косава — Ружаны — Лыскава — Пружаны — Шарашова — Лінова — Бяроза.

25 чэрвеня 2006 г.: Бальмонты — Слабодка — Друя — Браслаў — гара Маяк і Браслаўскія азёры —

Дрысьвяты — Мяжаны — Опса — Відзы. Т.: 292-54-58, 622-57-20, 509-12-16

КВАТЭРА

Здам 2- пакаёвую кватэру на доўгі тэрмін. Прыватнасьць да Беларусі — перадумова, беларускамоўнасьць — вітаецца. Т.: 757-94-07. Вадзім

Спачуваем цудоўнай выкладчыцы беларускай мовы спадарыні В.Сіўковіч у сувязі са сьмерцю сьвякрові. Хай выпрабаваньні лёсу хутчэй мінаюць, а нашы любоў і павага да Вас нязьменныя. Спадарыня Валянціна, трымайцеся! Сябры ліцэю.

У лета з «Нашай Нівай»

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву»,

проста паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас. Адначасова Рэдакцыя зьвяртаецца з просьбай ахвяраваць на выданьне. Дэталі — **старонка 11.**

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Арцём Лява
нам.галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік Мяцэвы фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за зьмест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі прырадычнага выданьня №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 112. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 2521. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 07.06.2006.

Занова № 3116.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/112